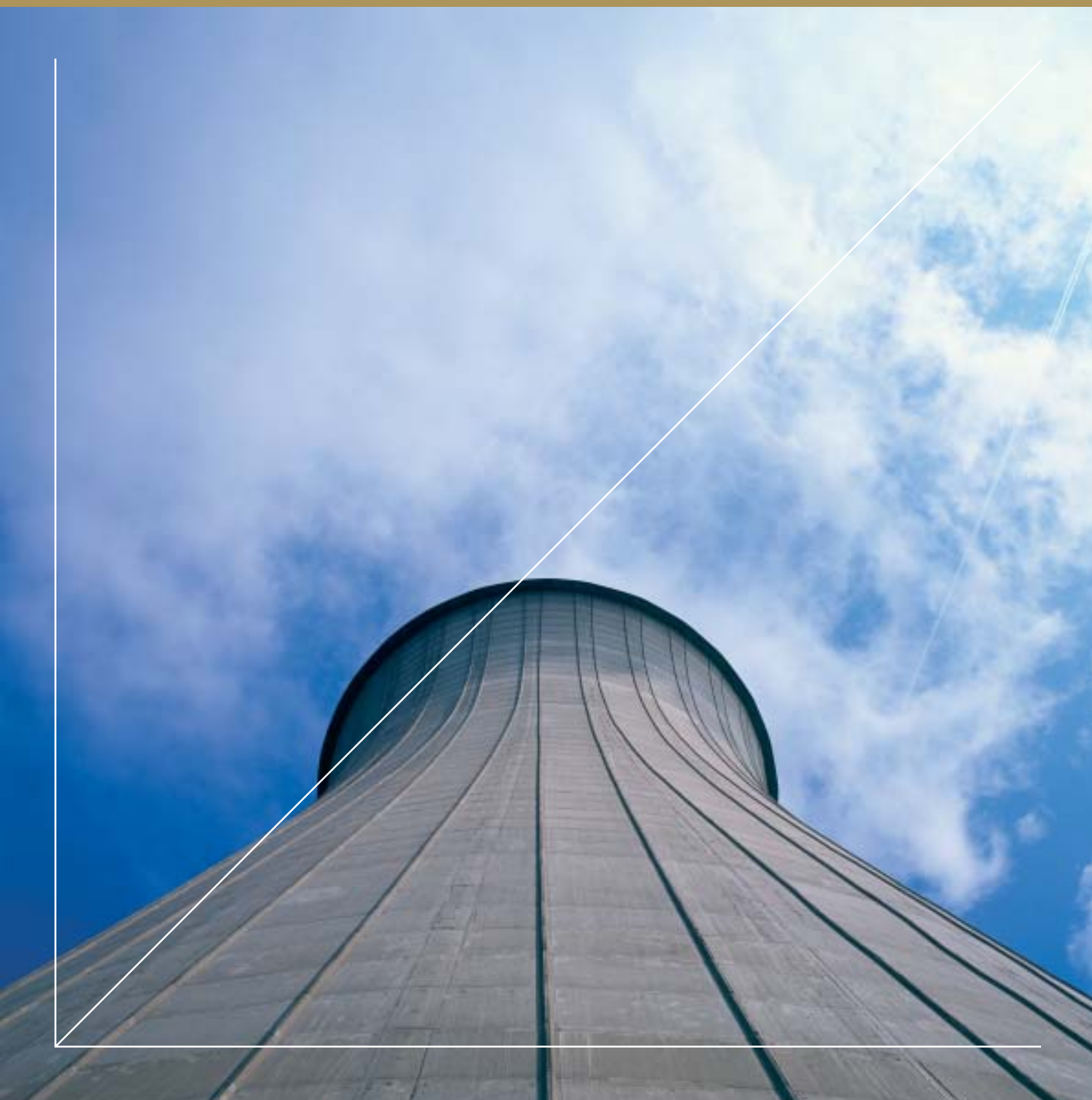

Nederlands stoffenbeleid in internationaal perspectief

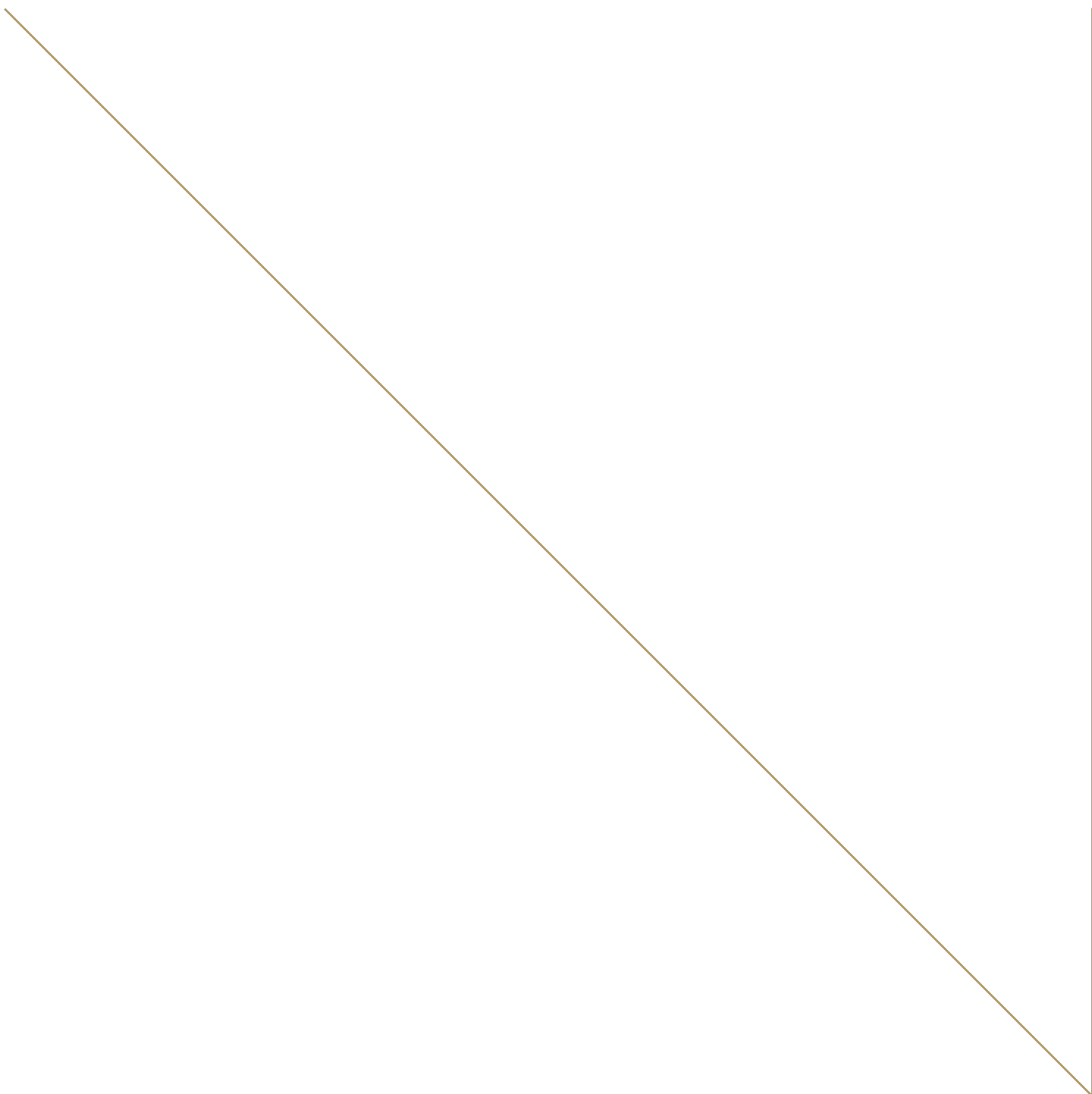
Uitvoeringsnota SOMS

Nederlands stoffenbeleid in internationaal perspectief

Uitvoeringsnota SOMS

Samenvatting

Nieuwe Europese regelgeving als basis voor verantwoord omgaan met stoffen

Het vastleggen van geharmoniseerde stoffenregelgeving op gemeenschapsniveau is noodzakelijk voor het creëren van gelijke condities waaronder alle betrokken bedrijven in de EU kunnen produceren en handelen. De toekomstige wettelijke verankering van het nieuwe Europese systeem voor Registratie, Evaluatie, Autorisatie en restrictie van CHemicaliën (REACH) moet daarom de basis vormen waarop het bedrijfsleven verder kan bouwen wanneer het gaat om het verantwoord omgaan met stoffen. Het verantwoord omgaan met stoffen moet uiteindelijk resulteren in een gezonde en veilige leefomgeving. Concreet betekent dit een zodanig veilige productie en gebruik van stoffen dat binnen een generatie, uiterlijk in 2020, mens en milieu geen of verwaarloosbare risico's lopen.

Nederland zal zich sterk maken voor het zodanig adequaat inrichten van het Europese systeem dat het optimaal bijdraagt aan het bereiken van het hierboven genoemde doel, maar dat ook bedrijfsleven en overheid het op een kosteneffectieve wijze kunnen uitvoeren. Zo zal onder andere worden ingezet op een beperking van de administratieve lasten die het systeem met zich meebrengt. Nederland zal zich voorts, zeker als voorzitter van de Europese Unie in de tweede helft van dit jaar, inzetten voor een voortvarende behandeling van het REACH-voorstel door de Europese Raad en het Europees Parlement, zodat het systeem zo snel als mogelijk in werking kan treden.

Daarnaast zal de Nederlandse overheid de ontwikkelde ideeën en verzamelde ervaringen inzake de uitvoering van het stoffenbeleid, zoals die tot stand zijn gekomen in nauwe samenwerking met het bedrijfsleven in het kader van het SOMS-programma (Strategie Omgaan Met Stoffen), laten doorwerken in de nationale uitvoering van het milieu-, het arbeidsomstandigheden- en het consumentenbeschermingsbeleid, daar waar het stoffen betreft.

Waarom nieuw beleid, waarom nieuwe regelgeving?

In 2001 is zowel in Nederland (Strategienota Omgaan Met Stoffen) als in de EU (Witboek Stoffen) geconstateerd dat de huidige Europese regelgeving inzake chemicaliën inadequaat is en dat het verantwoord omgaan met stoffen meer betekent dan alleen het naleven van de van toepassing zijnde regelgeving. Ook werd geconstateerd dat het gebleken gebrek aan kennis van de gevaren en risico's van stoffen het daadwerkelijk verantwoord omgaan met stoffen door alle partijen in de

(product)keten – van chemisch product tot consumentenproduct – in de weg staat. Daardoor zijn veiligheidsincidenten in de werksfeer, de consumentensfeer of met betrekking tot emissies niet uit te sluiten.

Nederlandse ervaringen vormen basis voor inbreng in Europese onderhandelingen

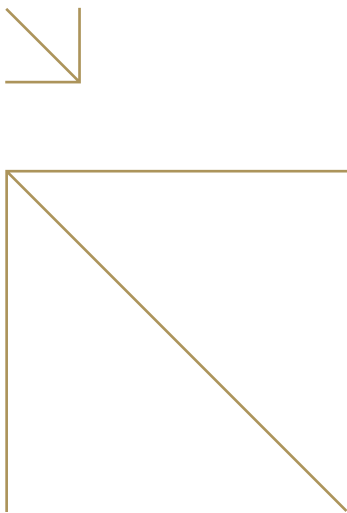
Het eerder genoemde SOMS-programma, gestart in 1999 als een gezamenlijk initiatief van het bedrijfsleven, maatschappelijke organisaties en de overheid, had als doel om ideeën en instrumenten te ontwikkelen voor de uitvoering van een vernieuwd stoffenbeleid en hiermee praktijkervaring op te doen. Eén van de vormen daarvoor was het zogenoemde proeftuinenprogramma, waarbinnen bedrijven en branches projecten hebben uitgevoerd. Na afronding van het SOMS-programma in 2004, en deze nota markeert dit punt, kan de balans worden opgemaakt. De (tussen)resultaten die het programma heeft opgeleverd werken niet alleen door in de uitvoeringspraktijk in Nederland, maar zijn en worden gebruikt in de Europese discussie over de nieuwe EU-stoffenregelgeving.

Met het afronden van de Nederlandse beleidsontwikkeling en -uitwerking is de weg vrij voor de toepassing van het beleid in de uitvoeringspraktijk, voor zover deze praktijk niet hoeft te wachten op de wettelijke verankering van REACH. Zo zal bijvoorbeeld de vergunningverlening in het kader van het emissiebeleid beter worden afgestemd met het vernieuwde stoffenbeleid, op basis van de recente ervaringen in Nederland. Dit kan nu al, zonder op Europa te wachten, omdat het emissiebeleid niet verandert als gevolg van REACH.

Alvorens de beoogde nieuwe EU-regelgeving in werking zal treden is nog een lange weg te gaan langs langdurige internationale onderhandelingen. Nederland zal daarbij expliciet aandacht vragen voor haar beleidspeerpunten en de leerervaringen die daarmee zijn opgedaan. Ook zullen de gezamenlijke initiatieven van overheid en bedrijfsleven inzake de kennisinfrastructuur voor stoffen, zoals die recentelijk (januari 2004) in het Convenant Stoffen zijn vastgelegd, daarbij over het voetlicht worden gebracht.

Doel van deze nota

Deze nota, die onder andere op 23 oktober 2003 is toegezegd aan de Tweede Kamer, heeft tot doel de speerpunten en leerervaringen van het stoffenbeleid overzichtelijk te recapituleren. Tevens wordt een schets gegeven van de inmiddels gestarte ini-

tatieven in Nederland die betrekking hebben op de uitvoering van het vernieuwde stoffenbeleid en de Nederlandse inzet in de Europese discussie over REACH.

Speerpunten van Nederland

Nederland kent vier inhoudelijke speerpunten voor het nieuwe stoffenbeleid:

- **Kennis creëren** cq. de kennisachterstand wegwerken, voorzover deze betrekking heeft op de kennis van de gevaren en risico's van stoffen;
- **Stoffen prioriteren**, zodat met voorrang aandacht kan worden besteed aan die stoffen die het grootste gevaar of risico opleveren voor mens en milieu;
- De **zorgplicht** van het bedrijfsleven expliciteren, zodat duidelijk wordt wat eenieder tenminste van het bedrijfsleven mag verwachten wanneer het gaat om verantwoord omgaan met stoffen;
- **Kennis** over gevaren en risico's van stoffen **delen**, zodat eenieder voor een adequate invulling van de eigen verantwoordelijkheid kan zorgen.

Genoemde speerpunten worden van zodanig belang geacht dat ze, in een of andere vorm, dienen te worden opgenomen in de toekomstige Europese regelgeving. Hierna volgt een toelichting van de speerpunten.

Er is sprake van een grote achterstand in kennis van (schadelijke) eigenschappen van stoffen, van de blootstelling van mens en milieu aan stoffen en van de daarmee samenhangende mogelijke risico's. Als basisvoorwaarde voor een verantwoord omgaan met stoffen moet deze kennisachterstand (snel) worden ingehaald. Het REACH-systeem geeft daartoe in principe een goede wettelijke basis.

Aangezien er tienduizenden stoffen op de markt zijn, is het voor de praktische uitvoerbaarheid van het nieuwe beleid noodzakelijk dat er een prioritering wordt toegepast. Voor de meest schadelijke en risicovolle stoffen moeten zo snel als mogelijk maatregelen worden getroffen. Voor de overige stoffen kan dat later.

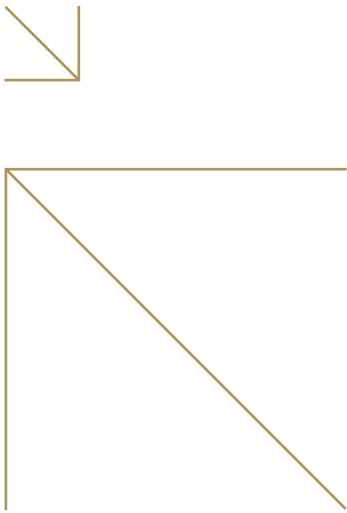
Bedrijven moeten daadwerkelijk invulling geven aan het verantwoord omgaan met stoffen door hun zorgplicht in acht te nemen. Daarvoor is een kwaliteitsverbetering van het stoffenbeleid op ondernemingsniveau noodzakelijk. Bij zorgplicht hoort tevens de zogeheten ketenverantwoordelijkheid: de verantwoordelijkheid van een bedrijf om aan de afnemers van zijn stoffen

of producten alle relevante informatie te geven, zodat ook zij verantwoord kunnen handelen.

Informatie over gevaren en risico's van stoffen moet daarnaast openbaar beschikbaar zijn voor eenieder die met die stoffen omgaat. Dat zijn alle bedrijven, inclusief werknemers, die stoffen produceren, verwerken of gebruiken én consumenten. De publiekelijk toegankelijkheid van genoemde informatie is daarbij een noodzakelijke voorwaarde en een kennisinfrastructuur voor stoffen een noodzakelijk hulpmiddel in de communicatie. Zoals gezegd is kennis delen nodig zodat eenieder de eigen verantwoordelijkheid kan invullen. Bovendien kan door het delen van kennis worden voorkomen dat op meer plaatsen dezelfde informatie via dierproeven wordt gegenereerd.

Resultaten van het beleidsvernieuwingsprogramma stoffen

Het Nederlandse beleidsvernieuwingsprogramma stoffen heeft diverse resultaten opgeleverd. In de eerste plaats is het stoffenbeleid expliciet op de agenda gezet bij diverse beleidssectoren, zoals het arbeidsomstandighedenbeleid, het consumentenbeleid en het emissiebeleid. Ten tweede heeft de aandacht voor het stoffenbeleid Nederland een duidelijk beeld gegeven van de mogelijke vormgeving van uitvoerbare en effectieve Europese regelgeving; dit voedt de Nederlandse inbreng in de EU-discussie. De wensen ten aanzien van REACH zijn voor een deel voortgekomen uit de dialoog met het bedrijfsleven. Dit bedrijfsleven heeft gezorgd voor een derde type resultaten: hun proeftuinen hebben diverse waardevolle leerervaringen voor de praktijk opgeleverd. Het feit dat bedrijven zowel in de interne bedrijfsvoering als in de (product)keten aan de slag zijn gegaan met de uitgangspunten van het vernieuwde stoffenbeleid, heeft hun inzicht in en daardoor het verantwoord omgaan met stoffen verder gebracht. De overheid ziet in deze projecten bevestigd dat naast de noodzakelijke harmonisatie van stoffenregelgeving op EU-niveau, op nationaal niveau (op het niveau van bedrijven en ketens) nu al heel veel kan en moet gebeuren om de doelen van het vernieuwde stoffenbeleid verwezenlijkt te krijgen. Tot slot hebben bedrijfsleven en overheid begin dit jaar het Convenant Stoffen ondertekend, gericht op een verbetering van met name de kennisinfrastructuur voor stoffen, als een belangrijke kapstok voor de verdere uitvoering van het vernieuwde stoffenbeleid.

Agenda voor de komende jaren

Aangezien een gelijk speelveld op Europees niveau van groot belang wordt geacht, hecht Nederland aan een spoedige geharmoniseerde afronding van de beleidsvernieuwing in de EU. Daarbij heeft Nederland een aantal wensen om de uitvoerbaarheid, doelmatigheid en kosteneffectiviteit van de beoogde EU-Verordening te verbeteren. Duidelijk is dat de inzet op het stoffenbeleid de komende jaren een sterk internationaal karakter heeft.

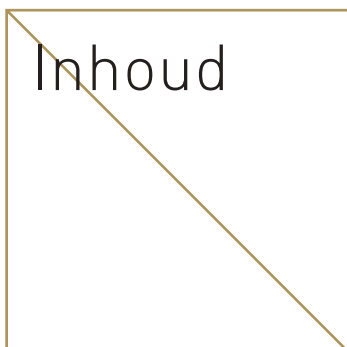
Naast de forse internationale inzet zal ook op nationaal niveau aandacht nodig blijven voor het stoffenbeleid, complementair aan de toekomstige EU-Verordening. De nationale uitvoering van het stoffenbeleid moet passen binnen de ruimte die de internationale regels geven. Dit betekent dat het gaat om activiteiten die zijn gericht op zaken die niet binnen REACH zullen worden geregeld, zoals vergunningverlening en emissiebeleid. Daarnaast gaat het om praktische uitvoeringszaken zoals het verbeteren van het interne stoffenmanagement door bedrijven en het werken aan de communicatie in de keten.

In dat kader zijn vanuit de overheid diverse (uitvoerings)programma's gestart, waarmee het bedrijfsleven wordt gestimuleerd de uitvoering van de beleidsvernieuwing op zich te nemen. Het betreft het VAS-programma (Versterking Arbeidsomstandighedenbeleid Stoffen) van het ministerie van SZW dat loopt tot eind 2006, een serie projecten van het ministerie van VWS met als doel de invulling van de eigen verantwoordelijkheid van bedrijven en het subsidieprogramma van het ministerie van EZ dat is gericht op innovatie. De overheid zal deze programma's en projecten in samenhang blijven benaderen, waarbij wordt ingezet op inbedding van de eerder genoemde beleids-speerpunten.

Ook buiten genoemde projecten vereist de samenhang tussen de verschillende aan stoffen gerelateerde beleidsterreinen de komende jaren nog de nodige aandacht. Het doel is een zodanig samenhangende benadering, zoals bijvoorbeeld voor vergunningverlening aangaande stoffen op grond van de Wm en de Wvo, dat dit in de praktijk daadwerkelijk kosteneffectiever is voor zowel bedrijven als de overheid. De recente brief aan de Tweede Kamer over de prioritaire stoffen is daarvan een voorbeeld.

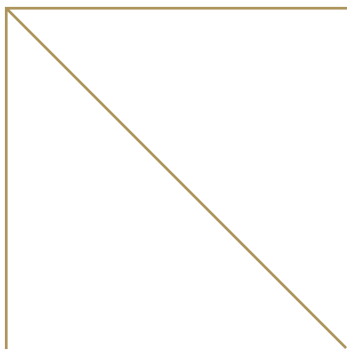
De Tweede Kamer zal jaarlijks op de hoogte worden gebracht van de voortgang van de onderhandelingen in de EU over REACH, van de werkzaamheden die worden verricht in voorbereiding op de verankering van de Europese regelgeving en van de nationale uitvoeringspraktijk, waaronder de uitvoering van het Convenant Stoffen.

Deze nota is vastgesteld door de ministerraad op 23 april 2004

Inhoud

Samenvatting	02
Inhoud	05
Leeswijzer	07
1 Strategie beleidsvernieuwing stoffen	08
1.1 Inleiding	08
1.2 Aanleiding beleidsvernieuwing stoffen	09
1.3 Opzet beleidsvernieuwing stoffen: Nederlands stoffenbeleid in Europese context	11
1.3.1 Het vernieuwingsproces	11
1.3.2 De beleidsinhoud	13
1.3.3 Verhouding tussen Europees en nationaal beleid	14
2 Van strategie naar beleidsontwikkeling	16
2.1 Inleiding	16
2.2 Kaderstellende activiteiten van de overheid	16
2.2.1 Prioriteren van stoffen – ontwikkeling van een instrument	16
2.2.2 Ontwikkeling kennisinfrastructuur: Stoffenexpertisecentrum	17
2.2.3 Verankering in wet- en regelgeving	17
2.3 Uitvoering stoffenbeleid door het bedrijfsleven	19
2.3.1 Intentieverklaring VNO-NCW	19
2.3.2 Convenant stoffen - Versterking kennisinfrastructuur in ketens, branches en bedrijven	19
2.3.3 Proeftuinen	20
2.3.4 CD-ROM Handboek stoffenmanagement voor het MKB	23
2.4 Afsluiting beleidsontwikkeling: de balans opgemaakt	24
3 Van beleidsontwikkeling naar uitvoering	25
3.1 Inleiding	25
3.2 Kaderstellende activiteiten van de overheid	25
3.2.1 Instrumenten voor uitvoering emissiebeleid: ABM, NER, MJV	26
3.2.2 Prioritaire stoffen	27
3.2.3 Normstelling	27
3.2.4 Toelichting en inhoudelijke ondersteuning bij vergunningverlening i.r.t. stoffen	28
3.2.5 Defensie Milieubeleidsnota 2004	28
3.2.6 Milieukeur	29
3.3 Uitvoering stoffenbeleid door het bedrijfsleven	30
3.3.1 Uitvoering Convenant Stoffen	30
3.3.2 Programma “Versterking Arbeidsomstandighedenbeleid Stoffen” (VAST)	30
3.3.3 Projecten “Versterking eigen verantwoordelijkheid bedrijven”	32
3.3.4 Innovatiebeleid	32
3.3.5 Bedrijfsmilieuplan Nederlandse olie- en gaswinningsindustrie	32
3.4 Start uitvoering stoffenbeleid: de balans opgemaakt	33

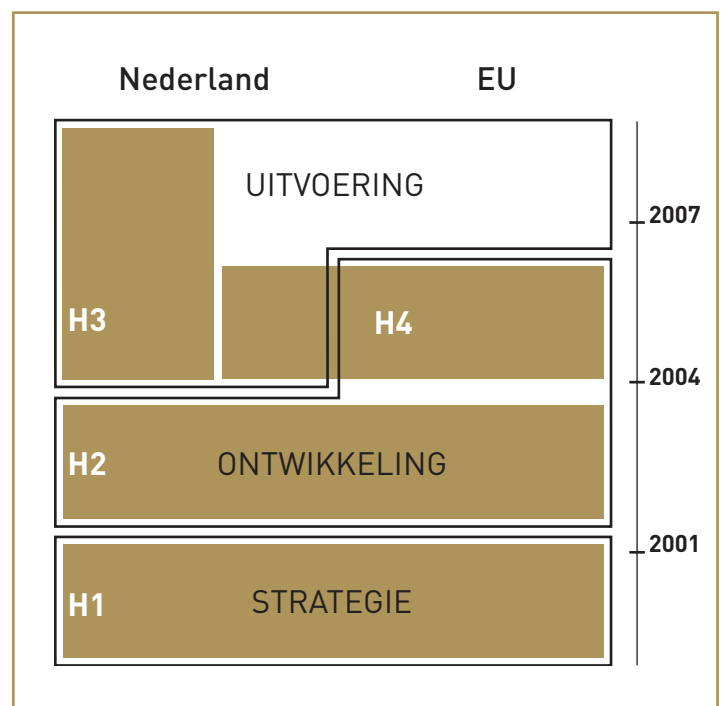
4	Vorbereiding op Europees stoffenbeleid	35
4.1	Inleiding	35
4.2	Nederlandse wensen voor het Europese stoffenbeleid	35
4.3	Praktische voorbereiding op uitvoering Europees stoffenbeleid	38
4.3.1	Nationale en decentrale regelgeving	38
4.3.2	Flankerend beleid voor uitvoering in de praktijk	38
BIJLAGE 1	Inhoudelijke schets van REACH	40
BIJLAGE 2	Samenvatting van resultaten en ervaringen van de SOMS-proeftuinen	42
BIJLAGE 3	Lijst met prioritaire stoffen	46

Leeswijzer

In het eerste hoofdstuk van deze nota wordt teruggeblikt op de strategie van de beleidsvernieuwing stoffen en de Europese context waarin dit plaatsvond. In hoofdstuk 2 staat de ontwikkelingsfase van het nieuwe stoffenbeleid in Nederland centraal. In deze fase heeft de overheid onderdelen van de strategie nader uitgewerkt; bedrijven zijn het beleid gaan uitproberen in de praktijk. Van de leerervaringen die dit heeft opgeleverd wordt verslag gedaan. Hoofdstuk 3 beschrijft de activiteiten die in Nederland zijn en worden ontplooid voor de daadwerkelijke uitvoering van het stoffenbeleid. Het gaat hier om concrete activiteiten die nu en in de toekomst worden uitgevoerd om het doel van een verantwoord omgaan met stoffen te realiseren.

Gelijktijdig met deze activiteiten in eigen land continueert Nederland de komende jaren haar inbreng in de ontwikkeling van een geharmoniseerd Europees stoffenbeleid. Dit is onderwerp van hoofdstuk 4, dat een overzicht geeft van de inhoudelijke Nederlandse wensen. Tevens wordt ingegaan op de voorbereiding die nationaal nodig is om de nieuwe Europese stoffenregelgeving te implementeren.

Deze indeling en inhoud van de hoofdstukken wordt schematisch weergegeven in onderstaande figuur. Een uitgebreidere versie van deze figuur komt terug in paragraaf 1.3.1.

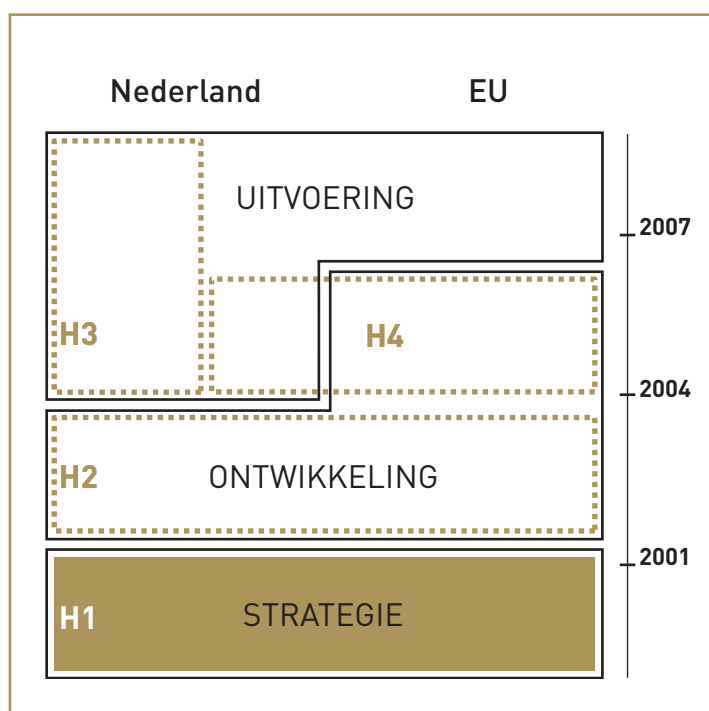

1. Strategie beleids- vernieuwing stoffen

1.1 Inleiding

Deze uitvoeringsnota is de vierde en tevens laatste nota die vanuit het programma Strategie Omgaan Met Stoffen (SOMS) wordt aangeboden aan de Tweede Kamer. Het betreft een rapportage over de activiteiten die in gang zijn gezet ter uitwerking en implementatie van de beleidsvoornemens uit de SOMS-strategienota van maart 2001¹. Na vaststelling van die strategie door de Tweede Kamer is gestart met de verdere uitwerking ervan, om een brug te slaan tussen de strategie en de daadwerkelijke uitvoering. Over de vorderingen is tussentijds aan de Tweede Kamer gerapporteerd in een tweetal voortgangsrapportages (december 2001 en oktober 2002)². Deze nota markeert de afronding van de beleidsontwikkeling en -uitwerking en meldt de ervaringen en leerpunten die daarbij zijn opgedaan. De daadwerkelijke uitvoering van het vernieuwde stoffenbeleid kan ter hand worden genomen. In deze nota wordt beschreven hoe die uitvoering eruit ziet.

Dit eerste hoofdstuk blikt terug op de strategie voor de beleidsvernieuwing stoffen, zie onderstaande figuur.

Kort gezegd is het doel van de nota de beleidsspeerpunten en de leerervaringen uit het SOMS-programma overzichtelijk te recapituleren. Tevens geeft hij een schets van enerzijds de initiatieven die in Nederland zijn gestart voor de uitvoering van het stoffenbeleid en anderzijds de elementen voor de inbreng in de Europese onderhandelingen over nieuwe EU-stoffenregulering. Deze nota is in de eerdere SOMS-nota's toegezegd aan de Tweede Kamer; een toezegging die in het algemeen overleg van 23 oktober 2003, met de vaste kamercommissies voor VROM en voor Europese Zaken, is herhaald.

De beleidsvernieuwing voor stoffen is in gang gezet met het doel om binnen één generatie verstandig, voorzichtig en met voorzorg (of korthedshalve samengevat "verantwoord") om te gaan met stoffen, zodanig dat de veiligheid van mens en milieu is gewaarborgd.

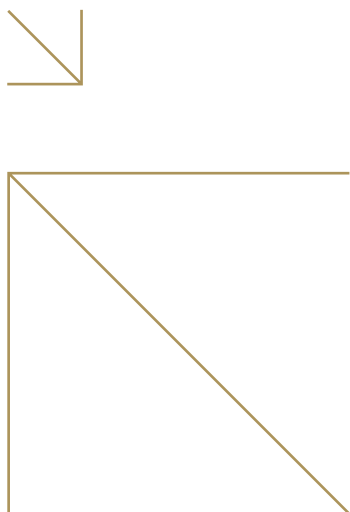
In meer operationele termen betekent dit doel: zorg dragen voor een zodanig veilig gebruik van stoffen, in alle fasen van de levenscyclus (van chemisch product via (consumenten)producten naar afval en hergebruik), dat mens en milieu geen of verwaarloosbare risico's lopen. Ook in de werkomgeving dienen veiligheids- en gezondheidsrisico's als gevolg van beroepsmatig gebruik van stoffen te worden geminimaliseerd.

Bron: Strategienota Omgaan Met Stoffen, april 2001

Om dit doel te bereiken dient het beleid in praktijk te worden gebracht. Zowel de overheid als het bedrijfsleven hebben daarvoor diverse activiteiten in gang gezet. De activiteiten waarvoor de overheid verantwoordelijk is, zijn kaderstellend. Daarbij kan worden gedacht aan wettelijke kaders, die hoofdzakelijk op Europees niveau worden vastgelegd, en aan het scheppen van voorwaarden voor een efficiënte uitvoering, zoals een afgestemde (integrale) benadering vanuit gerelateerde beleidsvelden. De activiteiten van het bedrijfsleven zijn erop gericht dat het verantwoord omgaan met stoffen daadwerkelijk de praktijk wordt. Uiteraard worden de activiteiten van bedrijfsleven en overheid in nauwe samenhang opgepakt.

¹ Strategienota Omgaan Met Stoffen, Tweede Kamer, 2000-2001, 27646 nrs. 1 en 2, april 2001.

² Voortgangsrapportage uitvoering SOMS, VROM-2002-29, december 2001.
2^e Voortgangsrapportage uitvoering SOMS, VROM 020941, oktober 2002.

Op deze activiteiten wordt in deze nota ingegaan, waarbij bovengenoemde twee invalshoeken de eerste rode draad vormen: "kaderstellende activiteiten van de overheid" en "uitvoeringsgerichte activiteiten door het bedrijfsleven". Eerst komen in dit hoofdstuk nog de aanleiding voor de beleidsvernieuwing stoffen (paragraaf 1.2) en de opzet van zowel de Nederlandse als de Europese beleidsvernieuwing (paragraaf 1.3) aan bod. Daarbij wordt een viertal speerpunten besproken, die de tweede rode draad vormen door deze nota.

1.2 Aanleiding beleidsvernieuwing stoffen

In de bovengenoemde strategienota, maar ook in het Witboek Stoffen van de Europese Commissie³, is aangegeven waarom een vernieuwing van het (inter)nationale stoffenbeleid noodzakelijk werd geacht. Recente onderzoeken en praktijksituaties, waarvan hieronder in gekleurde tekstblokken voorbeelden worden gegeven, tonen nog steeds de noodzaak aan van deze vernieuwing.

In de eerste plaats wordt de noodzaak van de beleidsvernieuwing ingegeven door een gebrek aan (adequate communicatie over) informatie over de eigenschappen van stoffen.

Onvolledigheid van essentiële stoffeninformatie

Recentelijk is uit Europees onderzoek gebleken dat er nog steeds problemen zijn met de informatie over stoffen. Zo blijkt dat slechts 38% van de etikettering van stoffen op basis van gevaarseigenschappen en 25% van de Veiligheidsinformatiebladen (VIB's) volledig correct is.⁴ Dit terwijl deze informatie de basis is voor het nemen van adequate maatregelen om veilig en verantwoord met stoffen om te gaan, zowel binnen het eigen bedrijf als verderop in de keten.

Daarnaast worden veel stoffen beroepsmatig toegepast, waardoor werknemers eraan kunnen worden blootgesteld.

Blootstelling aan stoffen op de werkplek

In één op de drie bedrijven werken werknemers regelmatig met gevaarlijke stoffen, zoals oplosmiddelen, reproductietoxische stoffen, kankerverwekkende stoffen of allergenen⁵. Dit leidt bij één op de vier werknemers ook regelmatig tot blootstelling aan stoffen. Dit laatste komt overeen met ongeveer

1,7 miljoen werknemers. Het Nederlands Centrum voor Beroepsziekten⁶ schat op basis van hun registratie en andere gegevens dat zich in Nederland jaarlijks ongeveer 17.000 nieuwe gevallen van beroepsziekten door stoffen voordoen.

De aanwezigheid en het veelvuldige gebruik van stoffen, in combinatie met het genoemde gebrek aan essentiële informatie over stoffeigenschappen, geeft onzekerheid over de kwaliteit van de werk- en leefomgeving. Wanneer van een stof niet bekend is wat de gevaren en risico's kunnen zijn, kunnen gebruikers geen adequate maatregelen nemen. Gebruikers kunnen zowel bedrijven in de productketen als consumenten zijn. Door het gebrek aan informatie zijn bedrijven onvoldoende in staat om invulling te geven aan hun verantwoordelijkheid van het verantwoord omgaan met stoffen. In het Midden- en Kleinbedrijf (MKB) blijkt dit probleem extra groot, veelal door een gebrek aan expertise.

Verantwoordelijkheid in het MKB

Blootgestelde werknemers (zie vorige tekstblok) werken vaak in middelgrote en kleine bedrijven. Uit onderzoek van TNO blijkt dat werkgevers uit het MKB te weinig verantwoordelijkheid nemen voor de omgang met gevaarlijke stoffen⁷. Ze zijn zich weinig bewust van de risico's en hebben weinig oog voor preventieve maatregelen.

Door het gebrek aan informatie is de aanpak reactief van aard (oplossen van incidenten), terwijl een preventieve aanpak (het zoveel mogelijk voorkomen van die incidenten) nationaal en internationaal wenselijk is.

³ Witboek inzake Strategie voor een toekomstig beleid voor chemische stoffen, (COM(2001)88), februari 2001.

⁴ Berichtgeving over resultaten van Europees handhavingsproject ECLIPS in persbericht voor de 4de CLEEN-conferentie, oktober 2003.

⁵ Arbobalans 2003, SZW, 2004.

⁶ Signaleringsrapport Beroepsziekten 2003, NCVB.

⁷ Gevaarlijke-stoffenbeleid in het MKB: een inventariserend en oriënterend onderzoek. TNO, Zeist, 2000, V99.782.

Incidenten met consumentenproducten

Waterafstotende middelen voor kleding en schoenen (anti-rainsprays) hebben eind 2002 en begin 2003 een groot aantal vergiftigingen veroorzaakt (longklachten en ernstige benauwdheidsklachten, waarbij circa 35 ziekenhuisopnamen). Deze gevallen zijn gemeld bij het Nationaal Vergiftigingen Informatie Centrum (NVIC)⁸. Een snelle inventarisatie bracht aan het licht dat de samenstelling recentelijk gewijzigd was. Gezien de gezondheidsbedreigende effecten heeft het NVIC contact opgenomen met de Voedsel en Warenautoriteit/-Keuringsdienst van Waren. Nadat deze op de gezondheidsproblemen had gewezen, heeft de leverancier de producten uit de handel genomen en publiekswaarschuwingen geplaatst in de landelijke dagbladen.

De consequentie is dat de veiligheid van mens en milieu niet is gewaarborgd. Consumenten worden, vaak zonder het te beseffen, dagelijks blootgesteld aan schadelijke stoffen. Bepaalde groepen in de samenleving, zoals kinderen, zwangere vrouwen en ouderen, lopen daarbij extra risico's.

Consument onvoldoende beschermd

Recentelijk is een Amerikaans onderzoek⁹ verschenen over de mogelijk kankerverwekkende eigenschappen van haarverf. Eerder hebben onderzoeken de schadelijke effecten van haarverf aangetoond, met name voor beroepsmatige gebruikers. Volgens het onlangs verschenen onderzoek hebben vrouwen die regelmatig hun haar verven zelf een verhoogde kans op eierstokkanker. Hiermee is haarverf een van de algemene huishoudelijke gebruiksgoederen waarmee consumenten onbewust aan schadelijke stoffen worden blootgesteld¹⁰.

Samengevat is in de huidige samenleving het gebruik van stoffen niet weg te denken. Naar schatting zijn er tienduizenden stoffen op de markt, die deels zijn verwerkt in een veelvoud aan preparaten en producten die maatschappelijk gangbaar zijn. Echter, van het overgrote deel ervan is weinig bekend over de mogelijke negatieve effecten voor mens en milieu; in nog mindere mate is deze informatie openbaar beschikbaar. Bovendien wordt de kennis die wel voorhanden is onvoldoende doorgegeven in de keten van gebruikers. Deze kennisachterstand geeft onzekerheid over de kwaliteit van de leef- en werkomgeving van de mens en maakt het voor producenten en gebruikers van stoffen moeilijk om verantwoord te handelen. Activiteiten, voor zover ondernomen, zijn voornamelijk reactief van aard. Dit alles leidt tot maatschappelijke ongerustheid. De huidige aanpak, via de bestaande regelgeving voor stoffen in EU-kader, is arbeidsintensief en tijdrovend en daardoor geen praktisch werkbaar oplossing voor de problemen. Het is dan ook niet verwonderlijk dat er een breed draagvlak bestaat voor de herziening van het Nederlandse en Europese stoffenbeleid.

⁸ Gorcum, T.F. van, A.G. van Velzen, A.J.H.P. van Riel, J. Meulenbelt, I. de Vries, Acute vergiftigingen bij mens en dier. Jaaroverzicht 2002. Nationaal Vergiftigingen Informatie Centrum, RIVM.

⁹ American Journal of Epidemiology, volume 159, nummer 2, 15 januari 2004.

¹⁰ Vrij naar artikel "House of Horrors", Hilary Freeman, The Guardian, 13 januari 2004.

1.3 Opzet beleidsvernieuwing stoffen: Nederlands stoffenbeleid in Europese context

De constatering uit de vorige paragraaf zijn zowel in Nederland als binnen de EU aanleiding geweest voor initiatieven tot een vernieuwd stoffenbeleid. Hierna wordt eerst ingegaan op de procesmatige kant van beide vernieuwingstrajecten, waarna in het kort de kern van de beleidsinhoud wordt geschetst. Tot slot wordt duidelijk gemaakt hoe de Nederlandse activiteiten zich verhouden tot hetgeen in de EU gebeurt.

1.3.1 Het vernieuwingsproces

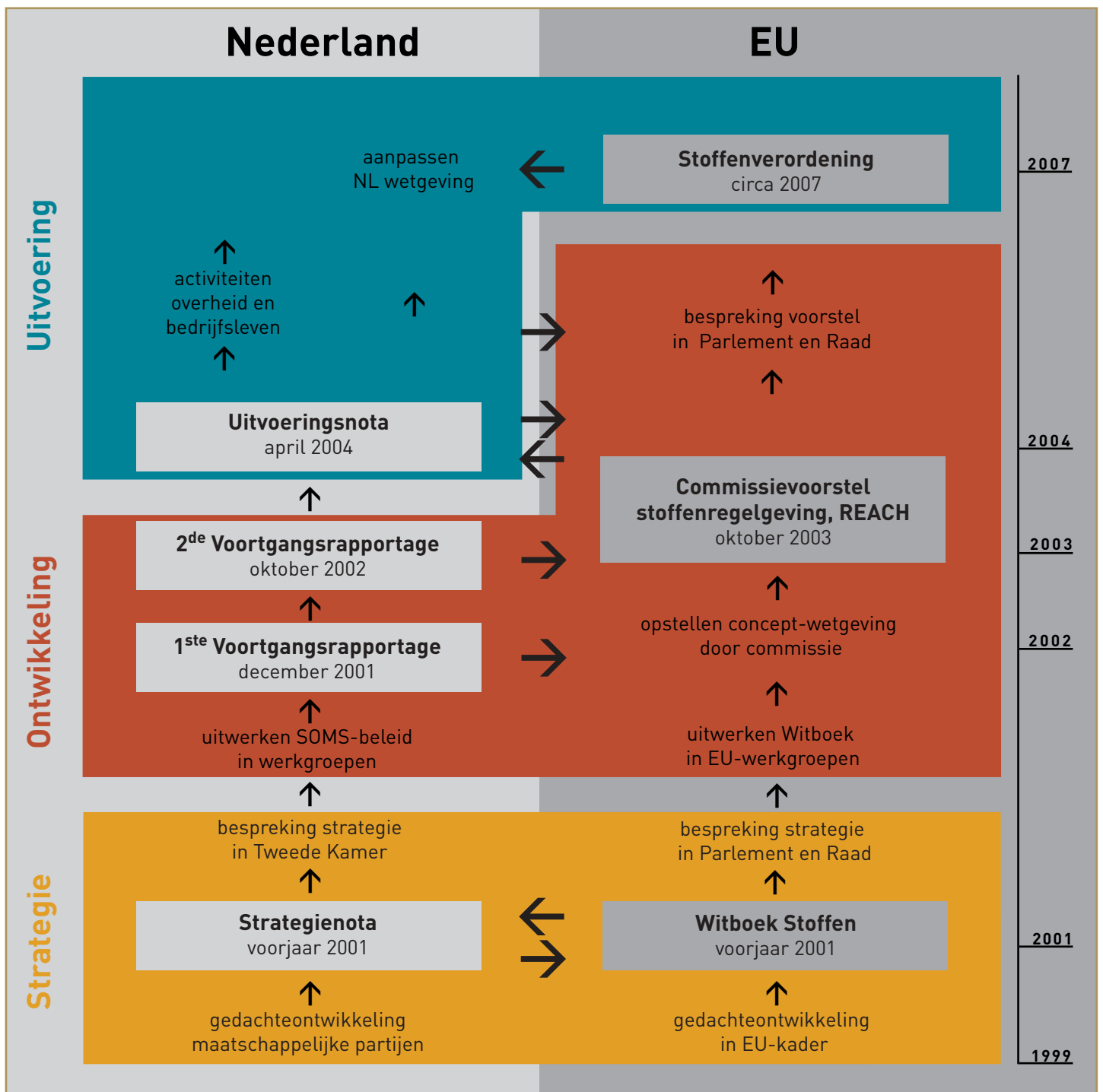
In Nederland is de verkenning en de opzet van het nieuwe stoffenbeleid de resultante van een intensief samenwerkingsverband tussen rijksoverheid, bedrijfsleven en milieubeweging. Het resultaat was de strategienota SOMS van april 2001. Tegelijkertijd heeft de Europese Commissie haar ideeën voor een vernieuwd stoffenbeleid opgeschreven, in het eerder genoemde Witboek Stoffen. Deze strategiebepalingen liepen synchroon. Doordat de gedachteontwikkeling in EU-kader zich grotendeels binnen de Europese Commissie afspeelde, heeft in deze fase een beperkte interactie tussen Commissie en lidstaten plaatsgevonden.

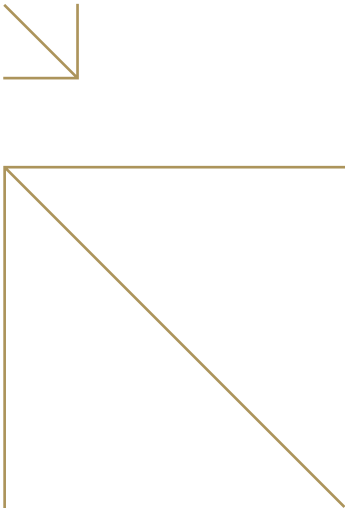
Na vaststelling van de Nederlandse strategie door het kabinet is in Nederland de uitwerking gestart, waarover twee voortgangsrapportages zijn verschenen (in 2001 en 2002). In de EU is de strategie, nadat de Europese Raad en het Europees Parlement (EP) daar hun reactie op hadden gegeven (Raadsconclusies, juni 2001 en EP-resolutie, november 2001), uitgewerkt tot een voorstel voor regelgeving. In de periode van ontwikkeling en uitwerking (2001–2003) heeft Nederland veel kansen gehad en genomen om inbreng te leveren in het EU-traject. Door deelname aan EU-werkgroepen en via de voortgangsrapportages heeft Nederland zijn belangrijkste ideeën voor een praktische uitwerking van het nieuwe stoffenbeleid ingebracht bij de Commissie.

In Nederland wordt het traject van beleidsontwikkeling afgerond met deze uitvoeringsnota. Tijdens het opstellen van deze nota kwam het voorstel van de Commissie voor nieuwe EU-stoffenregelgeving gereed (29 oktober 2003, COM(2003) 644, REACH). Bijlage 1 geeft een korte inhoudelijke toelichting op REACH. Vanaf dat moment is het officiële traject van bespre-

king van het voorstel door de lidstaten en het EP gestart. Dit kan enige jaren duren. Het Nederlandse kabinet dringt aan op een spoedig in werking treden van de voorgenomen EU-Verordening. In elk geval zal Nederland, voor zover mogelijk, zich inspannen om een snelle voortgang van de bespreking van het dossier te waarborgen tijdens het eigen voorzitterschap in de tweede helft van 2004. Tegelijkertijd wordt in Nederland de uitvoering van het stoffenbeleid ter hand genomen voor zover het zaken betreft die niet in de Verordening worden geregeld. Ook betreft het activiteiten die noodzakelijk zijn voor een goede voorbereiding op hetgeen straks via de Verordening geldt. Zodra de EU-Verordening definitief is vastgesteld en in werking treedt, zal Nederland zijn bestaande stoffenwetgeving daarop definitief aanpassen. Dan is de volledige afronding van het ontwikkelingstraject ook op Europees niveau een feit.

Het beschreven proces, inclusief de belangrijkste activiteiten en producten, is schematisch weergegeven in het figuur op de volgende pagina. In de figuur worden drie fasen onderscheiden: die van de strategievorming, de fase van ontwikkeling en de uitvoeringsfase. Dit hoofdstuk grijpt terug op de strategiefase.

1.3.2 De beleidsinhoud

Nederland deelt samen met de andere EU-landen en de Commissie de probleemstelling waaruit de behoefte aan een nieuw stoffenbeleid voortkwam. Het nagestreefde doel wordt breed gedragen: verantwoord omgaan met stoffen, zodanig dat de veiligheid van mens en milieu is gewaarborgd. Dit doel moet worden bereikt binnen één generatie, omstreeks 2020. Niet alleen een hoog beschermingsniveau voor mens en milieu is het doel waarnaar wordt gestreefd; ook het behoud en de verbetering van de concurrentiekracht van het Europese bedrijfsleven is een doelstelling.

Bij de ontwikkeling en uitwerking van het stoffenbeleid blijkt, zowel nationaal als in de EU, overduidelijk dat een aantal elementen van groot belang is om de doelen te kunnen bereiken. In trefwoorden kunnen vier speerpunten worden aangeduid, waarin alle in de strategienota genoemde nieuwe elementen van het stoffenbeleid worden gevangen: "kennis creëren", "kennis delen", "stoffen prioriteren" en "zorgplicht".

Kennis creëren

Zoals geconstateerd is er sprake van een grote achterstand in kennis van (schadelijke) eigenschappen van stoffen, van de blootstelling van mens en milieu aan stoffen en van de daarmee samenhangende mogelijke risico's. Als basisvoorwaarde voor een verantwoord omgaan met stoffen moet deze *kennis-achterstand* worden ingehaald. De aanwezigheid van kennis over stoffen is tevens een noodzakelijk uitgangspunt voor de andere drie speerpunten. Dit betekent overigens niet dat die speerpunten pas kunnen worden aangepakt wanneer voldoende kennis aanwezig is.

Kennis delen

De informatie over gevaarseigenschappen en risico's van stoffen moet daarnaast openbaar beschikbaar zijn voor eenieder die met die stoffen omgaat. Aan de ene kant zijn dat alle bedrijven, inclusief werknemers, die stoffen produceren, verwerken of gebruiken. Daarnaast moet de informatie beschikbaar zijn voor het publiek, voor de consument. Een *kennisinfrastructuur* voor stoffen is een noodzakelijk hulpmiddel in de communicatie. Kennis delen is nodig zodat eenieder de eigen verantwoordelijkheid kan invullen door adequaat te handelen. Bovendien kan door het delen van kennis worden voorkomen dat op meer

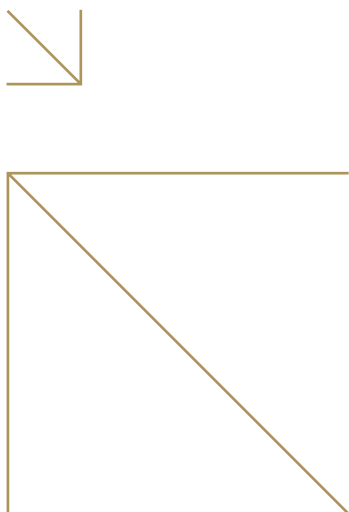
plaatsen dezelfde informatie via *dierproeven* wordt gegenereerd. Tot slot kan *openbaarheid* helpen de maatschappelijke ongerustheid weg te nemen. Bij het openbaar maken gaat het om de essentiële informatie over gevaren en risico's van stoffen, rekening houdend met intellectuele eigendomsrechten.

Stoffen prioriteren

Aangezien er tienduizenden stoffen op de markt zijn, is het voor de praktische uitvoerbaarheid van het nieuwe beleid noodzakelijk dat er een prioritering wordt toegepast. Voor de meest schadelijke en risicovolle stoffen moeten zo snel als mogelijk maatregelen worden getroffen. Voor de overige stoffen kan dat later. Het nemen van maatregelen is in de eerste plaats een taak van bedrijven. Voor de stoffen die reden zijn tot "(zeer) ernstige zorg" is daarnaast bemoeienis van de overheid gerechtvaardigd, eerder dan voor stoffen die reden zijn voor "zorg" dan wel "geringe zorg". De overheid kan haar verantwoordelijkheid van het voorschrijven van risicoreducerende maatregelen voor de meest risicovolle stoffen op korte termijn niet waarmaken wanneer deze stoffen niet met voorrang worden behandeld. Het prioriteren van stoffen binnen de grote groep waarvan de kennisachterstand moet worden weggewerkt is daartoe een eerste vereiste.

Zorgplicht

Bedrijven moeten daadwerkelijk invulling geven aan het verantwoord omgaan met stoffen door hun zorgplicht in acht te nemen. Daarvoor is een *kwaliteitsverbetering* van het stoffenbeleid op ondernemingsniveau noodzakelijk. Bij zorgplicht hoort tevens de zogenaamde *ketenverantwoordelijkheid*: de verantwoordelijkheid van een bedrijf om aan de afnemers of gebruikers van zijn stoffen of producten alle relevante informatie te geven zodat ook zij daarmee verantwoord kunnen omgaan. Andersom geldt een verantwoordelijkheid voor de afnemer om de leverancier hierom te vragen en om zelf de benodigde informatie over het beoogde gebruik te leveren. Overige trefwoorden voor dit speerpunt zijn innovatie en substitutie. Het bedrijfsleven kan de basale verantwoordelijkheid ten aanzien van het omgaan met stoffen, de zorgplicht, niet adequaat invullen wanneer niet duidelijk is wat de minimale invulling daarvan is. Daarom dient de zorgplicht een onderdeel te zijn van de nieuwe Europese stoffenregelgeving.

De figuur hiernaast is een schematische weergave van de vier speerpunten, hun betekenis en onderlinge samenhang. De pijlen betekenen "uitgangspunt voor".

Naast genoemde vier speerpunten is een juiste en duidelijke verdeling van taken en verantwoordelijkheden van belang. Het is de taak van het bedrijfsleven om kennis te creëren en beschikbaar te stellen en op grond daarvan maatregelen te treffen. Dit is de enige manier waarop het eerder geformuleerde doel kan worden bereikt. Wat dat betreft moeten ten opzichte van het huidige Europese stoffenbeleid veel taken worden verschoven van overheid naar bedrijfsleven. De overheid behoudt evenwel een verantwoordelijkheid in het proces van het waarborgen van de veiligheid van mens en milieu en heeft daartoe een kaderstellende en controlerende taak.

Tot slot ziet de Nederlandse overheid dat het stoffenbeleid een belangrijk onderdeel is van zowel het milieubeleid als ook het beleid voor arbeidsomstandigheden en dat voor consumentenbescherming. Voor een adequaat en verantwoord omgaan met stoffen dienen deze beleidsterreinen daarom op elkaar te zijn afgestemd. De Nederlandse overheid zal binnen deze verschillende beleidsterreinen een consistente benadering dienen te hanteren daar waar het (omgaan met) stoffen betreft. Dit levert winst op voor zowel bedrijven, werknemers, de burger als voor de overheid. In paragraaf 3.2 wordt hierop teruggekomen.

1.3.3 Verhouding tussen Europees en nationaal beleid

De basis voor het stoffenbeleid wordt binnen de EU wettelijk en dus geharmoniseerd vastgelegd, waarmee een gelijk speelveld wordt gecreëerd voor alle betrokken Europese bedrijven. De mate van verwezenlijking van elk van de vier speerpunten is in meer of mindere mate afhankelijk van wat er precies op Europees niveau wordt geregeld. Daarom heeft Nederland sinds de start van de beleidsvernieuwing zowel een nationaal als een Europees spoor bewandeld. In de komende jaren zal de overheid dit blijven doen. De Nederlandse ideeën (op hoofdlijnen de vier genoemde speerpunten) worden actief in de EU-onderhandelingen ingebracht.

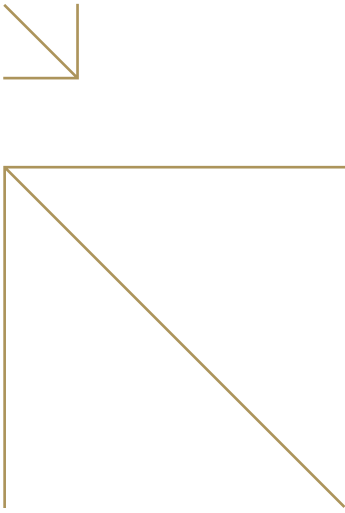
Zoals eerder gezegd zullen overheid en bedrijfsleven tegelijkertijd nationaal diverse activiteiten ontplooiën om het doel van een verantwoord omgaan met stoffen dichterbij te brengen. Met REACH wordt immers een wettelijke basis gelegd waarmee

niet alle (uitvoerings)aspecten van het stoffenbeleid, zoals verwoord in het Europese Witboek en de Nederlandse strategienota, worden gedekt. Alle nationale activiteiten worden zodanig ingericht dat ze aansluiten bij de aankomende Europese regels en passen binnen de beleidsruimte die de EU biedt.

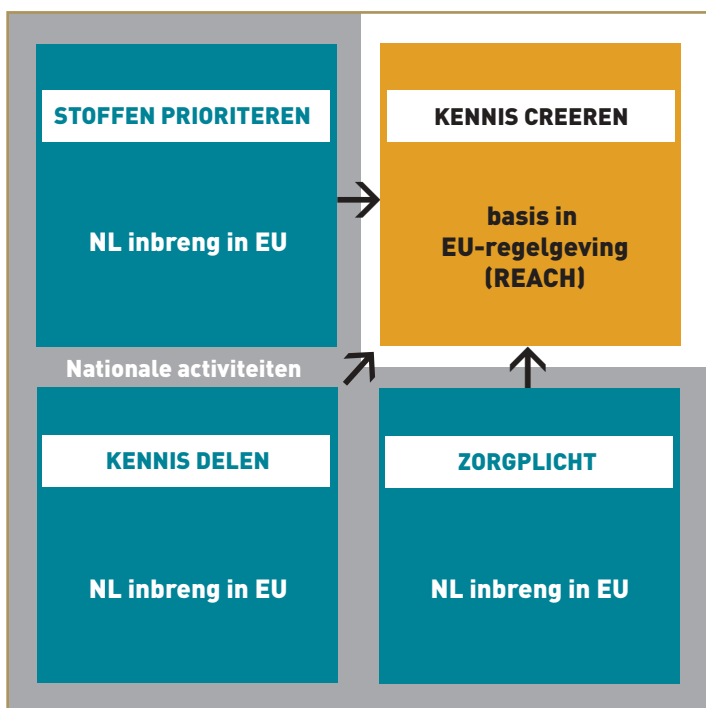
Met betrekking tot het speerpunt "kennis creëren" was vanaf het begin duidelijk dat de Europese Commissie dit een goede basis in de EU-wetgeving zou geven¹¹. Op dit punt heeft

¹¹ In het voorstel van de Commissie staat REACH (Registration, Evaluation, Authorisation and restriction of CHemicals) centraal: één geïntegreerd systeem voor registratie, evaluatie, beperkende maatregelen en autorisatie (verlening van vergunningen) van chemische stoffen. Bedrijven (producenten, importeurs en gebruikers van stoffen) worden verplicht om informatie te verzamelen over de eigenschappen van een stof. Tevens dienen deze ondernemingen de aan het gebruik verbonden risico's te beoordelen, waarbij de hoeveelheid informatie die geëist wordt afhankelijk is van het productievolume. In veel gevallen zullen nieuwe testgegevens moeten worden verzameld om aan de informatieplicht te voldoen. Bijlage 1 geeft een korte inhoudelijke toelichting op REACH.

Nederland daarom weinig eigen initiatieven ontwikkeld; het zou noch haalbaar noch verstandig zijn geweest hierin een eigen koers te varen. Voor de drie andere speerpunten ligt dit anders. In de eerste plaats vindt Nederland dit zodanig belangrijke voorwaarden voor een succesvol stoffenbeleid, dat in de ontwikkelingsfase van de beleidsvernieuwing in Nederland ideeën over de praktische invulling ervan zijn ontwikkeld (dit is uitgewerkt in de twee voortgangsrapportages, in hoofdstuk 2 wordt hierop teruggekomen). Deze ideeën zijn en worden ingebracht in het EU-traject. Openbaarheid van kennis (kennis delen) en invulling van de zorgplicht zijn namelijk niet haalbaar wanneer dit uitsluitend op nationaal niveau wordt geregeld. Ook een instrument voor prioritering van stoffen kan uiteindelijk het best Europees worden ingevoerd. Tegelijkertijd zijn op deze punten wel degelijk ook nationale acties denkbaar en zinvol.

Onderstaand plaatje is een schematische weergave van de vier speerpunten en de wijze waarop Nederland er in relatie tot de EU mee omgaat. De pijlen betekenen "inbreng in".

2. Van strategie naar beleidsontwikkeling

2.1 Inleiding

In het vorige hoofdstuk passeerden de aanleiding en de opzet van de beleidsvernieuwing stoffen de revue. In dit hoofdstuk wordt teruggekeken op de daarop volgende ontwikkelingsfase, die liep van 2001 tot en met 2003 (zie het gekleurde deel in onderstaand figuur, die een vereenvoudigde weergave is van de figuur in paragraaf 1.3.1).

In deze ontwikkelingsfase heeft de overheid elementen van de strategie uitgewerkt en hebben bedrijven het beleid in de praktijk uitprobeerde. Deze activiteiten betekenen een eerste vertaling van theorie naar praktische uitwerking van de speerpunten van de beleidsvernieuwing. Deze vertaling had een tweeledig doel. In de eerste plaats was ze gericht op een praktische uitvoering van het stoffenbeleid in Nederland. Tegelijkertijd speelden en spelen de Nederlandse bevindingen een belangrijke rol in de discussie over de uitwerking van het nieuwe stoffenbeleid (in regelgeving) in Europa.

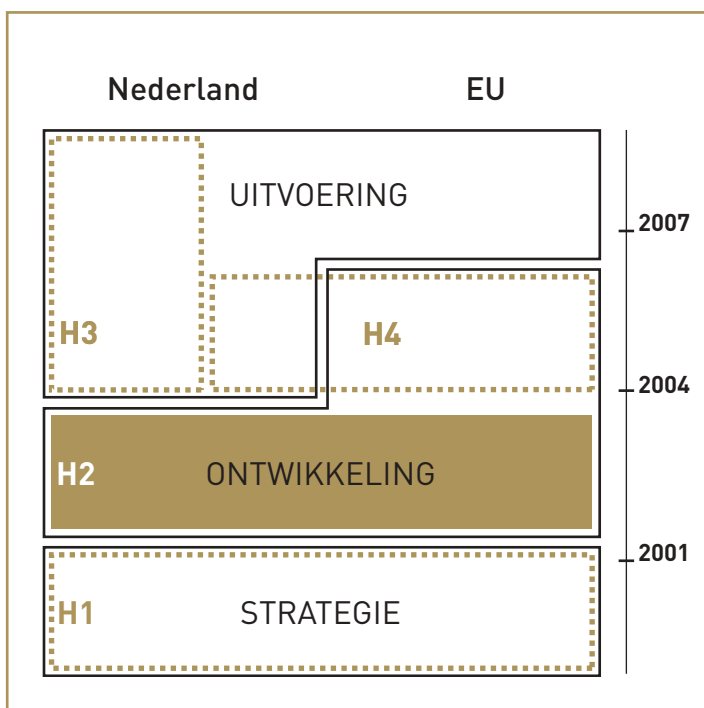
Paragraaf 2.2 gaat in op de uitwerkingen die de overheid aan de speerpunten heeft gegeven. In paragraaf 2.3 komen de activiteiten van het bedrijfsleven aan bod. Tot slot wordt in paragraaf 2.4, terugkijkend op de periode 2001-2003, de balans opgemaakt van de concrete uitwerking van het vernieuwde stoffenbeleid.

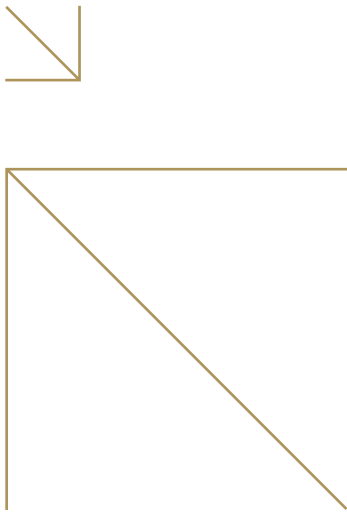
2.2 Kaderstellende activiteiten van de overheid

Een belangrijke rol van de overheid in het stoffenbeleid is het stellen van duidelijke kaders waarbinnen en op grond waarvan bedrijven hun verantwoordelijkheid kunnen invullen. Voor de invulling van deze rol was het in de eerste plaats nodig om enkele elementen van de beleidsstrategie nader uit te werken. Het betreft de in hoofdstuk 1 genoemde speerpunten waarvoor (naast inbreng in de EU) nationale activiteiten mogelijk en nodig zijn: "stoffen prioriteren", "kennis delen" en "zorgplicht". Tegelijkertijd is daarmee een bijdrage geleverd aan "kennis creëren".

Ten behoeve van de speerpunten "kennis creëren" en "stoffen prioriteren" heeft de Nederlandse overheid een (prioriterings) instrument ontwikkeld, volgens welke op een snelle en relatief eenvoudige manier kennis van een stof kan worden verkregen, op basis waarvan de stof kan worden geprioriteerd. In de eerste Voortgangsrapportage uitvoering SOMS is dit instrument, de zogenoemde "quick scan", reeds uitgebreid behandeld. Met het oog op zowel "kennis delen" als de "zorgplicht" heeft de overheid indachtig haar eigen rol in een kennisinfrastructuur voor stoffen het zogenaamde Stoffenexpertisecentrum (SEC) opgericht.

Het prioriteringsinstrument en het SEC worden in deze paragraaf kort beschreven. In de tweede Voortgangsrapportage uitvoering SOMS zijn de speerpunten uitgewerkt ten behoeve van de Nederlandse inbreng in de EU. Tevens heeft de rijksoverheid in de ontwikkelingsfase concept-wetgeving uitgewerkt, die dient als juridische basis om de speerpunten te zijner tijd op een werkbare manier te kunnen verankeren. Ook daarop wordt in deze paragraaf ingegaan.

2.2.1 Prioriteren van stoffen - ontwikkeling van een instrument

In 2002 heeft het kabinet met de eerste Voortgangsrapportage uitvoering SOMS aangegeven op welke wijze met beperkte informatie over een stof een inschatting kan worden gemaakt van de zorg die deze stof in potentie oproept. Op basis van beschikbare gegevens over de gevaarseigenschappen en het gebruik (in algemene termen) van de stof is een rudimentaire vorm van risicobepaling mogelijk. Deze zogeheten "quick scan" leidt ertoe dat stoffen op basis van eigenschappen en gebruik in meer of mindere mate reden zijn voor zorg.

Het bedrijfsleven kan met gebruikmaking van een dergelijk instrument op snelle wijze een indruk krijgen waar in de bedrijfsvoering extra aandacht moet worden geschonken aan het zorgvuldig omgaan met stoffen. De overheid kan met dit instrument een prioriteitsvolgorde aanbrengen in de tienduizenden stoffen die op de markt zijn en waar de samenleving dus in een of andere vorm mee te maken krijgt. Voor de meest schadelijke en risicovolle stoffen moeten zo snel als mogelijk maatregelen worden getroffen. Voor de overige stoffen kan dat later. Voor de stoffen die reden zijn tot "(zeer) ernstige zorg" is daarnaast bemoeienis van de overheid gerechtvaardigd, eerder dan voor stoffen die reden zijn voor "zorg" dan wel "geringe zorg".

Bij de ontwikkeling van dit instrument in Nederland is gebruik gemaakt van de criteria die ten grondslag liggen aan indelingen in categorieën van zorg die standaard al in Europa of andere internationale kaders worden gehanteerd. Dit werd noodzakelijk geacht, omdat toen al mogelijkheden werden gezien om dit prioriteringssysteem ook in te brengen in de Europese discussie over REACH.

In Nederland heeft de toepassing van het instrument al geleid tot het opstellen van een aanvullende lijst van prioritaire stoffen (zie ook 3.2.2), die overheid en bedrijfsleven dus met voorrang zullen aanpakken teneinde de risico's van deze stoffen zo spoedig mogelijk te beperken of zelfs te minimaliseren. Het betreft stoffen die kankerverwekkend, mutageen of reproductietoxisch zijn dan wel zeer sterk persistent en zeer sterk bioaccumulerend (vPvB-stoffen).

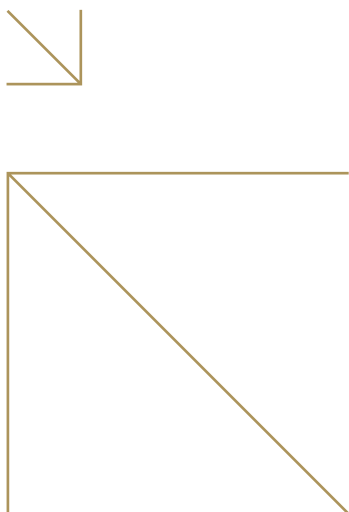
2.2.2 Ontwikkeling kennisinfrastructuur: Stoffenexpertisecentrum

In het kader van "kennis delen" moet de reeds beschikbare en de nieuwe kennis over stoffen goed toegankelijk zijn voor eenieder. Het inrichten en laten functioneren van de informatievoorziening en een kennisinfrastructuur is primair de verantwoordelijkheid van het bedrijfsleven. Maar ook de overheid wordt aangesproken op het openbaar beschikbaar zijn van stoffeninformatie. Bovendien heeft de overheid de behoefte om te beschikken over een kennisinfrastructuur die ondersteunend is voor de uitoefening van haar eigen taken.

Mede op verzoek van de Tweede Kamer heeft de rijksoverheid daarom een centraal expertisecentrum gecreëerd, dat kan fungeren als vraagbaak, als toetsende instantie en als centraal verzamelpunt voor kennis over stoffen. Daartoe is per 1 januari 2003 het Stoffenexpertisecentrum (SEC) opgericht bij het RIVM. De missie van het SEC luidt als volgt: "het adviseren en ondersteunen van overheidsorganisaties die bij de uitoefening van hun publieke taak te maken krijgen met stoffen, hun eigenschappen en het risicomanagement van stoffen". Zo kan het bevoegde gezag de informatie die een bedrijf in het kader van de vergunningverlening overlegt voor deskundig advies voorleggen aan het SEC. Het SEC kijkt op verzoek naar de betrouwbaarheid, de toereikendheid en de relevantie van aangeleverde gegevens. Daarnaast heeft het SEC een internetsite in ontwikkeling waarop bestaande databanken aan elkaar worden gekoppeld, zodat de reeds bestaande informatie over stoffen beter beschikbaar is. Naar verwachting is deze 'site' medio 2004 operationeel. In de nabije toekomst wordt gezien welke consequenties de implementatie van de nieuwe Europese stoffenreggeving heeft voor de werkzaamheden van het SEC.

2.2.3 Verankering in wet- en regelgeving

Na vaststelling van de strategienota heeft de overheid initiatieven ontplooid om te bezien op welke wijze het stoffenbeleid juridisch kan worden vormgegeven als voorbereiding op de aankomende Europese regelgeving. Twee instrumenten zijn ontwikkeld en ingebracht in de discussie over de herziening van het Europese stoffenbeleid, te weten een proeve van Hoofdstuk 9 van de Wet milieubeheer (Wm) en het ontwerp-Besluit indeling en registratie Wet milieugevaarlijke stoffen (Wms).

Proeve Hoofdstuk 9 Wet Milieubeheer

In het kader van een verdere integratie van de milieuregelgeving heeft de overheid het voornemen om de Wm uit te breiden met een hoofdstuk Stoffen en producten, waarin alle voor het milieu relevante wetgeving voor stoffen en producten (waaronder de huidige Wms) wordt opgenomen. Op basis van de inhoud van het Witboek Stoffen heeft het ministerie van VROM in 2002 een proeve gemaakt van dit hoofdstuk 9 Wm¹². Deze proeve, een juridische verkenning van de instrumentele mogelijkheden, is voorgelegd aan het bedrijfsleven en maatschappelijke organisaties. Na afronding van de discussieronde over de proeve werd besloten om te wachten met de verdere invulling van hoofdstuk 9 totdat de Europese Commissie met het voorstel voor regelgeving zou komen. Nu de Commissie haar voorstel heeft gepubliceerd wordt de invulling en uitwerking van hoofdstuk 9 Wm weer ter hand genomen (zie verder paragraaf 4.3). Voortgang en tempo van het onderdeel stoffen van dit hoofdstuk zijn daarbij grotendeels afhankelijk van de voortgang in Europees verband.

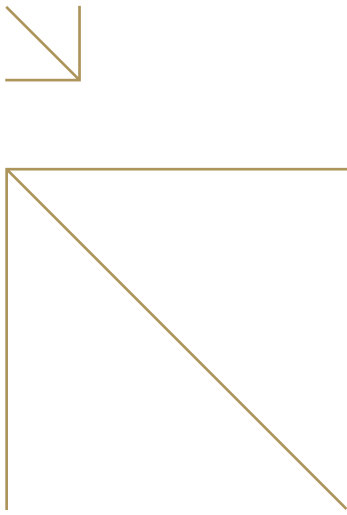
Op het moment dat de voorgenomen EU-regelgeving in werking treedt, treden delen van de huidige Wms en diverse uitvoeringsregelingen buiten werking. De overige delen van de Wms en aanverwante uitvoeringsregelingen vinden dan hun plek in hoofdstuk 9 van de Wm. De consequenties van de invoering van de voorgenomen EU-regelgeving op aanpalende wetgeving op het gebied van stoffen, zoals de Warenwet en de Arbowet, zullen nog worden gezien.

AMvB ontwerp-Besluit indeling en registratie van stoffen

De vigerende nationale regelgeving voor stoffen is grotendeels in de Wms vastgelegd. Deze wet geeft invulling aan de huidige EU-regelgeving over stoffen en is erop gericht dat bedrijven voldoende inzicht hebben in de gevaren van stoffen voor mens en milieu, zodat zij hun verantwoordelijkheid kunnen nemen om zorgvuldig met stoffen om te gaan. Om deze eigen verantwoordelijkheid verder vorm te geven is in 2002 het ontwerp-Besluit indeling en registratie Wms tot stand gekomen. Genoemd besluit is genotificeerd bij de Europese Commissie. Naar aanleiding van die notificatie heeft de Europese Commissie Nederland medio 2002 een standstill periode van één jaar opgelegd, omdat zij zelf Europees geharmoniseerde regelgeving ter zake voorbereidde. Deze standstill periode is beëindigd in juli 2003.

Het kabinet heeft aangegeven dat REACH er ten minste toe zou moeten leiden dat het bedrijfsleven snel en efficiënt basale informatie over stoffen beschikbaar heeft, om spoedig een onderscheid te kunnen maken tussen gevaarlijke en minder gevaarlijke stoffen. Een dergelijke snelle screening faciliteert prioriteitsstelling en beperkt dure testen van stoffen en dierproeven tot het essentieel noodzakelijke. Uitgerekend een dergelijke screening en prioritering ontbreken vooralsnog in de REACH-voorstellen van de Europese Commissie. Afhankelijk van de voortgang van de EU-regelgeving zal worden besloten of het ontwerp-Besluit al dan niet in werking treedt.

¹² Brief van minister VROM met informatie over de stand van zaken met betrekking tot de juridische verankering van het hoofdstuk Stoffen en Producten van de Wet milieubeheer, 2 mei 2002, vrom020585.

2.3 Uitvoering stoffenbeleid door het bedrijfsleven

2.3.1 Intentieverklaring VNO-NCW

Het bedrijfsleven heeft actief geparticipeerd in de gedachteontwikkeling over het stoffenbeleid zoals dat zijn neerslag heeft gekregen in de strategienota. Hiermee en met hetgeen is gesteld in de intentieverklaring¹³, die VNO-NCW in april 2001 namens het bedrijfsleven heeft aangeboden aan de minister van VROM, gaf het bedrijfsleven te kennen een duidelijke en verantwoorde invulling te willen geven aan het nieuwe stoffenbeleid. In de intentieverklaring stelt het bedrijfsleven zich onder meer ten doel om binnen één generatie ervoor te zorgen dat stoffen veilig worden geproduceerd en gebruikt en dat de gezondheid van mens en milieu wordt gewaarborgd, waarbij de harmonisatie van het stoffenbeleid op EU-niveau als uitgangspunt wordt gehanteerd. Het bedrijfsleven kondigt een aantal activiteiten aan die gericht zijn op een effectieve en efficiënte aanpak van de uitvoering van (de speerpunten van) het nieuwe stoffenbeleid. Zo is onder meer aangegeven dat bedrijven, om een adequate invulling te kunnen geven aan de zorgplicht en ketenverantwoordelijkheid, zich niet alleen voor hun eigen, maar ook voor elkaars omgaan met stoffen verantwoordelijk dienen te voelen en dat zij elkaar hierop zullen aanspreken. De intentieverklaring is geconcretiseerd in het Werkplan uitvoering intentieverklaring (februari 2002).

In het verlengde van de intentieverklaring is gepoogd om tot een uitvoeringsovereenkomst te komen tussen de rijksoverheid en het chemisch bedrijfsleven. Deze overeenkomst zou kracht zetten bij het gezamenlijk onder de aandacht brengen van de Nederlandse visie op het toekomstige EU-stoffenbeleid bij de Commissie en andere lidstaten. Het idee was dat het chemische bedrijfsleven een van de speerpunten van het stoffenbeleid, het prioriteren van stoffen, in praktijk zou brengen door het uitvoeren van het hiervoor ontwikkelde instrument, de quick scan. Eind 2002 werd duidelijk dat niet tot een definitieve overeenkomst kon worden gekomen. Overigens ziet ook het Nederlandse bedrijfsleven het belang van prioritering en onderneemt zij, los van een overeenkomst, pogingen om een vorm van prioritering een plaats te laten krijgen in REACH.

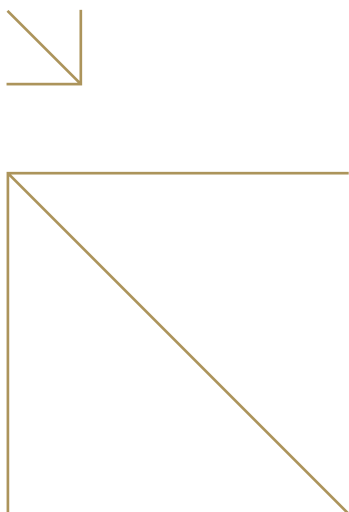
2.3.2 Convenant stoffen - Versterking kennisinfrastructuur in ketens, branches en bedrijven

In 2003 zijn nieuwe besprekingen gestart tussen de koepelorganisatie VNO-NCW en diverse ministeries (SZW, VROM, EZ, VWS en V&W) om te bezien of het mogelijk was om de speerpunten "kennis delen" en "zorgplicht" invulling te geven door een verbetering van de huidige kennisinfrastructuur in ketens, branches en bedrijven. De besprekingen hebben geresulteerd in een convenant, dat in januari 2004 is getekend door genoemde partijen én door een tiental branches die nog dit jaar een actieplan gaan opstellen om te komen tot verbetering van de kennisinfrastructuur (zie verder paragraaf 3.3.1).

Het doel van het convenant is dat partijen, en dan met name branches en bedrijven in productketens, zich inzetten voor een verbetering van de communicatie over stoffen en een verbetering van de kennisinfrastructuur die deze communicatie moet ondersteunen. Deze verbeteringen moeten bedrijven in staat stellen om een goede evaluatie van de risico's van stoffen te maken. Op basis daarvan kunnen bedrijven adequate maatregelen nemen om de risico's voor mens en milieu te minimaliseren. Het convenant biedt nadrukkelijk de mogelijkheid voor andere branches om op ieder moment in te stappen, actieplannen op te stellen en daaruit voortvloeiende activiteiten te ontplooiën.

De partijen hanteren bij het convenant een integrale benadering van de bescherming van de mens (als werknemer en als consument) en het milieu. De informatiebehoefte over stoffen die binnen ketens bestaat betreft immers zowel milieu- als arbo- als consumentenveiligheidsaspecten. Dit blijkt onder meer uit de resultaten van de proeftuinen die in de volgende subparagraaf worden gepresenteerd. Het convenant is een concretisering van het streven naar synergie tussen de diverse beleidsvelden.

¹³ VNO-NCW, Intentieverklaring bedrijfsleven – overheid betreffende de uitvoering van een vernieuwing van het stoffenbeleid, 2 april 2001.

2.3.3 Proeftuinen

In de strategienota wordt gesproken over zogeheten proeftuinen als onderdeel van de ontwikkeling en uitwerking van het nieuwe stoffenbeleid. De overheid heeft in 2002 een subsidieregeling ingesteld voor bedrijven die praktische ervaring wilden opdoen met de uitvoering van het nieuwe stoffenbeleid en daarmee een voorbeeldfunctie wilden vervullen. De volgende bedrijven en branches hebben voor hun project gebruik gemaakt van deze subsidieregeling:

- Vereniging Textielindustrie Nederland (VTN)
- Vereniging van Nederlandse Papier- en Kartonfabrikanten (VNP)
- Stichting Arbouw
- Shell Nederland Verkoopmaatschappij
- Philips
- Nederlandse Vereniging van Zeepfabrikanten (NVZ)
- Nederlandse Vereniging van Rubber- en Kunststoffabrikanten (NVR)
- Nederlandse Aardolie Maatschappij (NAM)
- inkoopbureau van het Ministerie van Defensie

Bij de uitvoering van de negen projecten hebben de bovenstaande bedrijven en branches samengewerkt met andere actoren in de keten. In totaal zijn via de projecten zo'n vijftig bedrijven en brancheverenigingen enthousiast met de uitvoering van het nieuwe stoffenbeleid aan de slag gegaan. De projecten hadden verschillende onderwerpen, zoals het opzetten van stoffeninformatiesystemen, het opzetten van een website voor consumenten en het verbeteren van de kennis-overdracht door de keten. Eind 2003 zijn de proeftuinen afgerond.

Hieronder worden de belangrijkste resultaten van de proeftuinen besproken aan de hand van de vier speerpunten van het nieuwe stoffenbeleid. Om te beginnen worden enkele algemene resultaten geschetst. Meer informatie over de proeftuinen is te vinden in bijlage 2.

Algemene resultaten

In de proeftuinen zijn stevige discussies gevoerd over uitgangspunten en verantwoordelijkheden. Betrokkenen stelden elkaar kritische vragen. De basisuitgangspunten van het vernieuwde stoffenbeleid (zoals de zorgplicht en de ketenverantwoordelijkheid) bleken zij steeds te blijven delen. Deelnemers hebben deze algemene beleidsuitgangspunten vertaald naar de eigen

sector of bedrijfsvoering en de specifieke condities daarvan. Zij zijn erin geslaagd om de invalshoeken van het nieuwe beleid dienstbaar te maken aan een verbetering van de eigen arbeidsomstandigheden en milieuprestaties. Een vertaalslag die ook nodig zal blijken voor de aankomende Europese kaders.

Gedurende het Nederlandse beleidsvernieuwingstraject kwamen regelmatig de zorg en het bezwaar naar boven dat Nederland zou "vooruitlopen op Europa". Ook de aan de proeftuinen deelnemende bedrijven hebben zich deze vraag gesteld. Discussies hierover hebben zonder uitzondering geleid tot een voortzetting van het project. Er kon immers volop aan zaken worden gewerkt zonder dat ook maar enigszins sprake was van een vooruitlopen op Europese regelgeving. Door dat te doen hebben veel bedrijven en branches een duidelijker beeld gekregen van wat ze van de Europese stoffenregelgeving verwachten (en vrezen). Een aantal heeft zich voorgenomen om actiever te gaan deelnemen aan de Europese discussie over het REACH-voorstel. Enkele deelnemers hadden een proeftuin gestart juist vanwege het effect dat zij van REACH verwachtten, namelijk dat een deel van de stoffen die zij op dit moment gebruiken van de markt zal verdwijnen. Zij wilden zich hierop tijdig kunnen voorbereiden.

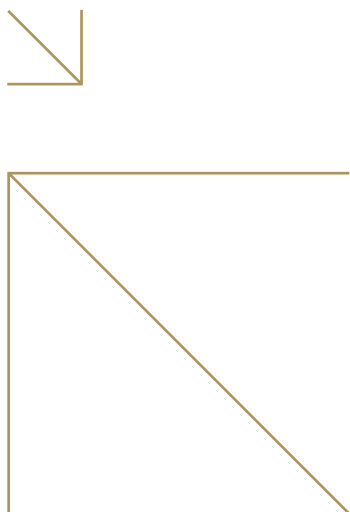
Uiteraard zijn de bedrijven die hebben deelgenomen aan een proeftuin koplopers. Het zijn bedrijven die de eigen verantwoordelijkheid onder ogen zien en daar serieus invulling aan willen geven. Tegelijkertijd zouden deze bedrijven echter graag zien dat voor alle bedrijven (ook de zogenaamde "free riders") dezelfde basisverplichtingen gelden, door wettelijke verankering van de uitgangspunten inclusief verantwoordelijkheden. Dit om concurrentievervalsing te voorkomen.

Kennis creëren

Op dit punt hebben de gezamenlijke proeftuinen de volgende concrete resultaten opgeleverd:

- inzicht in de interne informatiebehoefte van bedrijven;
- verbetering van interne informatiesystemen;
- daadwerkelijke uitbreiding van het kennisbestand.

Voor verantwoord handelen is kennis nodig. Een eerste stap in veel proeftuinen was daarom het achterhalen van informatie over de eigenschappen en mogelijke risico's van stoffen waarmee binnen de bedrijven wordt omgegaan. De meeste proeftuinbedrijven zitten "verderop in de keten" en zijn derhalve

begonnen hun leveranciers om de benodigde informatie te vragen. Dit stuitte in elke proeftuin op problemen. Hoewel om de projecten in te kaderen vaak een beperkte tot zeer beperkte selectie van de gebruikte stoffen is bekeken, is het toch nauwelijks gelukt om van een stof alle benodigde informatie boven tafel te krijgen. Daarvoor zijn verschillende oorzaken aan te wijzen.

De stoffenproducenten, die vaak opereren binnen internationale verbanden, waren over het algemeen terughoudend met het leveren van informatie over stoffen. Reden daarvoor was de angst voor een aantasting van de concurrentiepositie en voor imagoschade door verkeerd gebruik van de informatie.

Afspraken maken over vertrouwelijke behandeling van de gegevens bleek daarvoor vaak een oplossing (zie speerpunt "kennis delen"). De "down stream users" van de proeftuinen hebben ontdekt dat het nagenoeg onmogelijk is om vanuit deze positie zelfstandig voor alle benodigde kennis te zorgen. Pogingen om als afnemer zelf verder te komen, zoals het zoeken in openbare literatuur, kostten enorm veel tijd en waren weinig succesvol.

Als resultaat van alle pogingen is in de proeftuinen enige (aanvullende) informatie van de geselecteerde stoffen gekregen en gevonden. Maar vooral is inzicht verkregen in welke informatie nog ontbreekt. Er zijn informatiesystemen opgebouwd en verbeterd, klaar om gevuld te worden.

Kennis delen

De proeftuinen hebben op dit punt de volgende concrete resultaten opgeleverd:

- meer inzicht in ieders informatiebehoefte;
- verbetering van contacten tussen schakels in de keten;
- afspraken tussen ketenpartners;
- checklist voor communicatie tussen leverancier en afnemer;
- verbetering van stoffeninformatiesystemen;
- websites met informatie, waaronder een voor consumenten.

Zoals gezegd was het probleem van de vertrouwelijkheid een belangrijke reden voor stoffenleveranciers om terughoudend te zijn met het verstrekken van informatie aan hun afnemers. In verschillende proeftuinen zijn daarvoor oplossingen bedacht en uitgewerkt die beide partijen werkbaar vonden. Dat wil zeggen dat de afnemers voldoende informatie kregen om hun verantwoordelijkheid te kunnen nemen zonder dat de concurrentiepositie van de leverancier in gevaar kwam. Zo werden

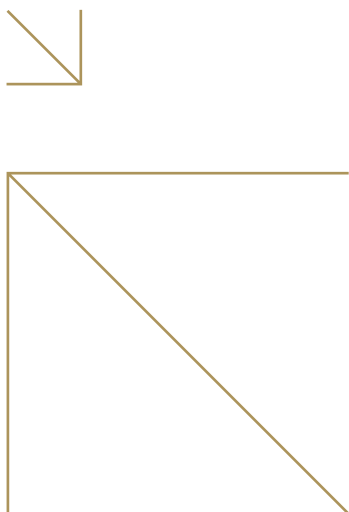
stofgegevens verstrekt onder codering, op grond van een geheimhoudingsovereenkomst, of via afspraken met de branchevereniging (die aan individuele bedrijven slechts op het gebruik toegespitste informatie doorgaf). Een andere oplossing was het doorgeven van de score per gevaarseigenschap.

Los van het vertrouwelijkheidsprobleem kost het een stoffenproducent tijd en dus geld om aan de informatiebehoefte van afnemers tegemoet te komen. Daarbij waren er soms ook interne barrières, zoals wanneer de informatie van een vestiging in het buitenland moet komen. Het bleek te helpen om als afnemer te blijven doorvragen of het beginsel "no data, no market" actief toe te passen (een stof zonder informatie niet af te nemen). Wanneer er een relatie ontstaat tussen leverancier en afnemer, is de eerste geneigd meer moeite te doen om de gevraagde informatie te leveren. Afnemers stonden sterker wanneer zij hun verzoeken bundelden; een branchevereniging kan hierin een belangrijke rol spelen. Toch blijft veel afhangen van de bereidwilligheid van stoffenproducenten, van de chemische industrie. Proeftuindeelnemers hebben ervaren dat een verplichting, zoals de Algemene beoordelingsmethodiek (ABM) voor Wvo-vergunningen, meer medewerking oplevert. Zij vestigen daarom hun hoop op de aankomende wettelijke verplichtingen in REACH.

Met het verkrijgen van de gevaarsgegevens van een stof is een bedrijf er nog niet. Deze gegevens moeten worden vertaald naar de wijze waarop in de bedrijfsvoering verantwoord met de stof wordt omgegaan. Dit is iets dat bedrijven vaak intern organiseren met een stoffenbeheerssysteem (zie onder speerpunt "zorgplicht"). Ook een vertaling naar begrijpelijke en bruikbare informatie voor de uiteindelijke consument vraagt de nodige aandacht en blijkt tijdrovend te zijn. In de proeftuinen zijn instrumenten ontwikkeld waarmee de communicatie in de keten kan worden vergemakkelijkt, zoals een checklist voor de communicatie tussen leverancier en afnemer en een lijst met minimaal noodzakelijke gegevens voor een werkvloerinstructiekaart (WIK).

Overigens bestaat er reeds een wettelijk en Europees geharmoniseerd instrument voor informatieoverdracht in de keten: het veiligheidsinformatieblad (VIB)¹⁴. Wat vanuit andere kaders

¹⁴ In het Engels wordt hiervoor de term Material Safety Data Sheet (MSDS) gebruikt.

reeds bekend was, is door de proeftuinen bevestigd: de VIB's bevatten vaak niet de minimaal noodzakelijke informatie om de risico's van stoffen gedurende de gehele levenscyclus te kunnen beheersen. Dit komt aan de ene kant doordat de voorgeschreven inhoud van deze informatiedrager niet alle noodzakelijke informatie omvat. Belangrijker nog is dat de VIB's slecht worden ingevuld. Vaak hangt dit samen met een gebrek aan de benodigde kennis van een stof, of met een gebrek aan de benodigde deskundigheid om een VIB goed te kunnen invullen. Met name de informatie over gevaarseigenschappen op het gebied van milieu (persistentie, bioaccumuleerbaarheid en toxiciteit) ontbreekt vaak. Gebruikers in de keten hebben daardoor weinig vertrouwen in de waarde van het VIB als informatiebron. In veel proeftuinen is de behoefte uitgesproken dat het toezicht op de VIB's wordt verbeterd én dat de regelgeving zodanig wordt aangepast dat alle gegevens van een stof die nodig zijn om verantwoord te kunnen handelen erin moeten worden opgenomen. Met betrekking tot het laatste is binnen een proeftuin een concreet voorbeeld uitgewerkt van een aan het formulier toe te voegen sectie. Los van de behoefte aan betere VIB's doen bijna alle proeftuinen suggesties voor het inrichten van een overkoepelend stoffeninformatiesysteem, waarin alle benodigde gegevens per stof op eenduidige wijze zijn vastgelegd.

Er was niet enkel terughoudendheid in het "kennis delen". Dat een aantal bedrijven openheid wil geven over hun stoffenmanagement en de problemen die ze daarbij tegenkomen blijkt uit het feit dat in een aantal proeftuinen de milieu-beweging en vakbonden waren betrokken.

Stoffen prioriteren

Op dit punt zijn de volgende concrete resultaten te melden:

- enkele indelingen volgens de quick scan;
- ontwikkeling van beoordelingsmethoden en afwegingssystemen ten behoeve van interne keuzes.

Al in de projectbeschrijvingen voor de aanvraag van proeftuin-subsidie werd duidelijk dat voor de aanpak van een stoffenprobleem prioritering nodig is. Je moet ergens beginnen. Logisch is dan om te beginnen bij de stoffen die naar verwachting het meest schadelijk zijn en/of in een bedrijf het grootste risico opleveren. In een aantal proeftuinen is daarvoor het binnen SOMS ontwikkelde prioriteringsinstrument "quick scan" toegepast. Het eerder genoemde gebrek aan gevaarsgegevens maak-

te dat binnen de tijdspanne van de projecten maar weinig stoffen in een zorgcategorie konden worden ingedeeld. Meestal waren de milieugegevens de beperkende factor. Waar de quick scan is uitgetoetst vond men de systematiek goed toepasbaar, afgezien van enkele onduidelijkheden en verbeterpunten op detailniveau. Vaak werd de vraag gesteld wat de relatie was met indelingen volgens andere, al dan niet wettelijke kaders.

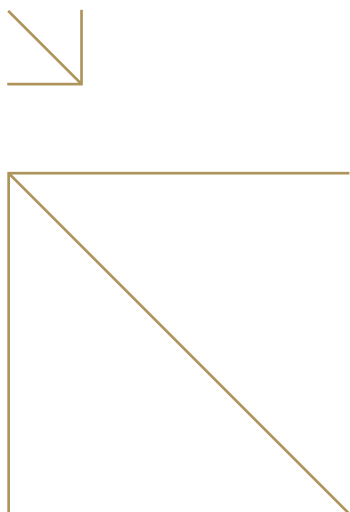
Aanvullend op de quick scan zijn binnen een aantal proeftuinen aanvullende beoordelings- en afwegingssystemen ontwikkeld, op grond waarvan kan worden besloten (het gebruik van) welke stoffen als eerste aan te pakken. Daaraan was behoefte, omdat de zorgcategorie met het oog op praktische maatregelen binnen het bedrijf niet altijd voldoende zegt. Een analyse van de risico's in de specifieke bedrijfssituatie leverde een zinvolle aanvulling op de prioriteitsstelling.

Zorgplicht

De proeftuinen hebben op dit punt de volgende concrete resultaten opgeleverd:

- inzicht in de eigen rol en verantwoordelijkheid van bedrijven;
- verbeterde stoffenbeheerssystemen;
- minimale gegevensset voor een werkvloerinstructiekaart;
- beoordelingsmethoden voor eigen maatregelen.

Het feit dat bedrijven en brancheverenigingen hebben meegedaan aan een proeftuin voor het nieuwe stoffenbeleid, of daartoe zelfs het initiatief hebben genomen, geeft aan dat zij hun zorgplicht serieus nemen. Het is dan ook dit speerpunt waarmee de belangrijkste ervaring is opgedaan en waar de beste mogelijkheden liggen om als bedrijf of branche zelf mee aan de slag te gaan. Dit "aan de slag gaan" met het nieuwe stoffenbeleid heeft de bedrijven veel inzicht opgeleverd. Inzicht in het gebruik van stoffen en de mogelijke risico's daarbij in het eigen bedrijf. Inzicht in de eigen positie en rol in de keten en een duidelijker beeld van waar ze anderen in de keten op willen aanspreken. Inzicht in waar de hiaten zitten in de beschikbare kennis, over stoffen maar ook over het precieze gebruik van stoffen in het eigen bedrijf. Dit inzicht is de basis voor verantwoord handelen.

Zoals bij het vorige punt genoemd zijn in diverse proeftuinen systemen ontwikkeld op basis waarvan keuzes ten behoeve van verantwoord handelen kunnen worden gemaakt. Daarbij wordt gekeken naar de bedrijfs- en ketenspecifieke omstandigheden, wat leidt tot gerichte maatregelen voor die situatie. Het gaat om de vertaling van een stoffeninformatiesysteem naar een (intern) stoffenbeheerssysteem. Daarbij kan worden gedacht aan het opstellen van WIK's voor werknemers. In een aantal gevallen heeft de toepassing van deze systemen direct binnen het project geleid tot het nemen van concrete risicobeheersmaatregelen. Het betrof daarbij vaak maatregelen op arbo-gebied.

In de proeftuinen werd duidelijk dat bij het succesvol doorvoeren van een verantwoord stoffenmanagement in een bedrijf nogal wat komt kijken. Naast een inhoudelijke kwestie (bv. welke kennis is er nu precies nodig) zijn er problemen van organisatorische aard. De onderkenning van het belang moet doordringen in de hele organisatie. Verschillende bedrijfsonderdelen moeten afstemming zoeken of zelfs nauw gaan samenwerken (denk aan R&D, inkoop, arbo-coördinatoren, milieu-kwaliteitsdeskundigen etc.). Om een deelnemer te citeren: "Bedrijven moeten de invoering van het nieuwe stoffenbeleid vooral oppakken als een organisatieklus". Binnen veel proeftuinen is men zich daarvan bewust geworden. Het is duidelijk dat het veel tijd kost om dit in orde te krijgen en dat het te laat is om daarmee te starten als er een definitieve EU-Verordening is. Een verhoging van de effectiviteit en efficiëntie van de organisatie op dit gebied is bovendien nuttig ongeacht een beleidsvernieuwingstraject van de (Nederlandse en Europese) overheid.

Vertrekpunt integraliteit

De behoefte is gebleken dat de overheid de stoffenbeleidskaders uit verschillende beleidsterreinen op elkaar afstemt. Vanuit efficiëntieoverwegingen vinden de deelnemende bedrijven aan de proeftuinen een inbedding in aanpalende wet- en regelgeving gewenst. Op het moment van uitvoering van de proeftuinen werd het nieuwe stoffenbeleid door velen als "nieuw en extra" gezien. De integrale afstemming moet dus worden verbeterd en vooral ook beter duidelijk worden gemaakt.

De relatie tussen de beleidsvernieuwing stoffen en de ABM, die als een van de eerste is gelegd, was voor één proeftuin een reden om het project te starten. Men zag dat de noodzakelijke informatie vanuit het stoffenbeleid, waaraan in het project zou worden gewerkt, ook kon worden gebruikt voor de verplichtingen op grond van de ABM.

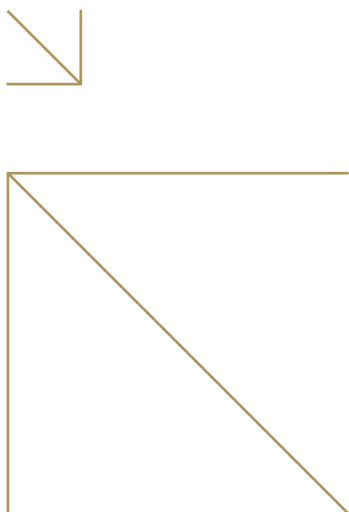
Het vervolg

De bedrijven die deelnamen aan de proeftuinen leggen de opgebouwde kennis en ervaring niet naast zich neer. Integendeel, in alle eindrapporten wordt beschreven hoe zij verder gaan met de uitvoering van het nieuwe stoffenbeleid. Deelnemers hebben vervolgbijeenkomsten gepland en hebben ideeën over hoe de opgezette systemen intern verder door te voeren en toe te passen. De producten zijn zodanig gemaakt dat ze breder toepasbaar zijn: in andere onderdelen van de branche of zelfs in andere branches. Branches en bedrijven die activiteiten ontplooiën in het kader van het Convenant Stoffen kunnen van deze ervaringen gebruik maken.

2.3.4 CD-ROM Handboek stoffenmanagement voor het MKB

Een viertal chemiebedrijven die behoren tot het midden- en kleinbedrijf (MKB) heeft, met financiering van de overheid, een MKB-handboek stoffenmanagement ontwikkeld. Het betreft een handleiding waarmee het stoffenmanagement binnen de kleine en middelgrote bedrijven op een adequaat niveau kan worden gebracht. Daarmee is dit instrument een uitwerking van het speerpunt "zorgplicht". Het MKB is een kwetsbare groep binnen het stoffenbeleid, omdat de expertise rondom stoffen veelal afwezig is. Hierdoor zijn de bedrijven niet in staat om, zonder ondersteuning en hulpmiddelen, een zodanig stoffenmanagement te ontwikkelen dat de door stoffen veroorzaakte risico's worden beheerst. Het handboek poogt het stoffenmanagement voor deze bedrijven overzichtelijker en eenvoudiger te maken.

Het handboek is gericht op zowel milieu, als arbeidsomstandigheden en veiligheid. Aan de hand van een aantal stappen verkrijgt de gebruiker van het handboek inzicht in de maatregelen die kunnen worden genomen om risico's te vermijden dan wel te reduceren. Zo wordt gestart met een inventarisatie van de bedrijfsprocessen en de problemen die zich daarbij kunnen voordoen. Per stof wordt vervolgens bekeken wat de kans is dat een bepaald effect zich voordoet en wat de ernst daarvan is. Tevens wordt een beeld gegeven van maatregelen die kunnen

worden getroffen om risico's te vermijden dan wel te reduceren. Daarmee is het handboek een instrument waarmee bedrijven de risico's voor arbo, milieu en veiligheid kunnen beperken en proactief maatregelen kunnen nemen ter vermindering van deze risico's. Het handboek is uitgebracht op CD-ROM.

2.4 Afsluiting beleidsontwikkeling: de balans opgemaakt

De intensieve samenwerking tussen overheid, bedrijfsleven en maatschappelijke organisaties bij de strategiebepaling, ontwikkeling en uitwerking van het nieuwe stoffenbeleid heeft duidelijkheid geschapen over de verantwoordelijkheidsverdeling die wordt nagestreefd en de taken die daarbij horen. Daarmee heeft de beleidsvernieuwing stoffen leerervaringen opgeleverd die recentelijk een bredere strekking hebben gekregen in de nota "Nuchter omgaan met risico's – beslissen met gevoel voor onzekerheden"¹⁵.

De overheid heeft zich in de ontwikkelingsfase van het nieuwe beleid in het bijzonder toegelegd op de ontwikkeling van nieuwe instrumenten. Zo is een instrument voor het prioriteren van stoffen ontwikkeld en is een begin gemaakt met een kennisinfrastructuur, speciaal ten behoeve van de uitvoerende overheden. Verder is een start gemaakt met de voorbereidingen voor de implementatie van de toekomstige EU-Verordening.

De strategie en de daarbij behorende nieuw ontwikkelde instrumenten zijn in de praktijk uitgeprobeerd met het oog op de toekomstige uitvoering van het beleid. Via de zogeheten proeftuinen zijn in totaal zo'n vijftig bedrijven en brancheverenigingen in de ontwikkelingsfase enthousiast met de uitvoering aan de slag gegaan. De leerervaringen van de projecten zijn van belang voor zowel het nationale als het internationale spoor van de beleidsvernieuwing. Aan de ene kant bieden deze voorbeelden namelijk volop aanknopingspunten voor andere bedrijven om ook aan de slag te gaan. Zo kunnen bijvoorbeeld de branches en bedrijven die zich aansluiten bij het Convenant Stoffen er gebruik van maken. Anderzijds leveren de ervaringen een waardevolle onderbouwing en concretisering van de wensen die Nederland heeft ten aanzien van het Europese stoffenbeleid. De overheid ziet in de proeftuinen bevestigd dat ondanks de noodzakelijk harmonisatie via regelgeving op EU-niveau, op nationaal niveau nu al heel veel kan en moet gebeuren om de doelen

van het nieuwe stoffenbeleid verwezenlijkt te krijgen.

Aldus hebben de vier Nederlandse speerpunten voor het stoffenbeleid (kennis creëren, kennis delen, stoffen prioriteren en zorgplicht) in de fase van beleidsontwikkeling vorm gekregen door activiteiten van zowel overheid als bedrijfsleven.

¹⁵ Brief van staatssecretaris VROM over "Nuchter omgaan met risico's", 30 januari 2004, vrom040088.

3. Van beleidsontwikkeling naar uitvoering

3.1 Inleiding

In het vorige hoofdstuk ging het om de verdere ontwikkeling en uitwerking van de strategie, waarbij handvatten voor de uitvoering zijn gecreëerd. Dit hoofdstuk geeft een overzicht van de daadwerkelijke uitvoering van het stoffenbeleid in Nederland, nu en in de nabije toekomst (zie onderstaande figuur).

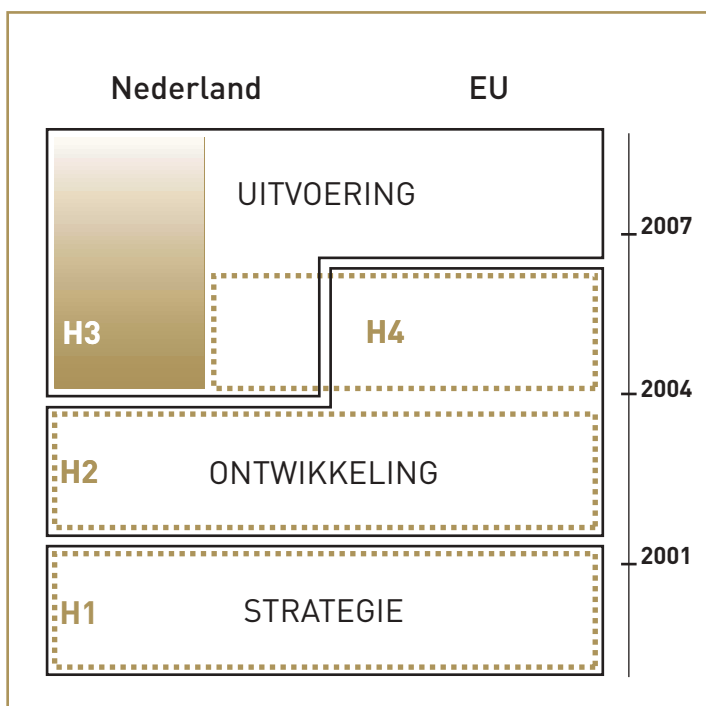
In paragraaf 3.2 komen de kaderstellende activiteiten van de overheid aan bod. De activiteiten van het bedrijfsleven ter uitvoering van het stoffenbeleid staan centraal in paragraaf 3.3. Uiteraard staan de activiteiten van overheid en bedrijven niet los van elkaar.

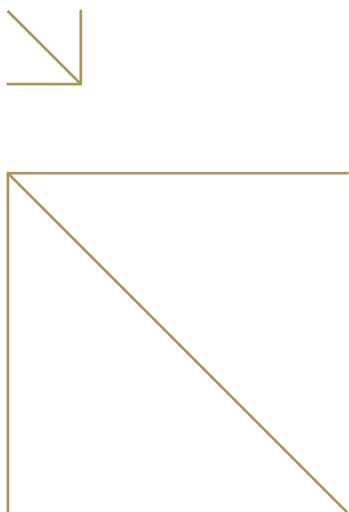
3.2 Kaderstellende activiteiten van de overheid

Ook bij de daadwerkelijke uitvoering van het stoffenbeleid blijft het stellen van duidelijke kaders een rol van de overheid. De activiteiten van de overheid die in deze paragraaf aan bod komen hebben als vertrekpunt het streven naar een integraal stoffenbeleid. Een integrale en uniforme benadering van (risico's van) stoffen bij alle beleidsvelden die met stoffen te maken hebben is van groot belang. Door het goed op elkaar afstemmen van die beleidsvelden ontstaat een stoffenbeleid dat efficiënter en beter uitvoerbaar is voor zowel bedrijven als de overheid en worden problemen niet afgewenteld. Ook de komende jaren streeft de overheid daarom naar versterking van de synergie tussen het milieubeleid, het arbeidsomstandighedenbeleid en het beleid voor consumentenveiligheid in een bredere sociaal-economische context.

Het stoffenbeleid heeft raakvlakken met beleidsterreinen die in algemene zin de bescherming van het milieu, de borging van goede arbeidsomstandigheden en de bescherming van de consument tot doel hebben.

Bron: Strategienota Omgaan Met Stoffen, april 2001

De activiteiten die in de hierna volgende subparagrafen aan bod komen geven invulling aan de wens van een integrale benadering en passen bij de speerpunten "kennis delen" en "stoffen prioriteren". Met deze activiteiten geeft de overheid duidelijkheid over de kaders die het bedrijfsleven nodig heeft om het stoffenbeleid efficiënt te kunnen uitvoeren. Het gaat om activiteiten op het gebied van het emissiebeleid, het beleid voor prioritaire stoffen, de normstelling voor stoffen, het productenbeleid en vergunningenbeleid. Tevens heeft het ministerie van Defensie het vertrekpunt van de integrale benadering doorgevoerd in zijn interne stoffenbeleid.

3.2.1 Instrumenten voor uitvoering emissiebeleid: ABM, NeR, MJV

Gedurende de gehele levenscyclus van een stof (van productie, gebruik tot en met het afvalstadium) kunnen emissies optreden. Via de Wet milieubeheer (Wm) en de Wet verontreiniging oppervlaktewateren (Wvo) worden vergunningen verleend met betrekking tot emissies (van stoffen) naar het milieu. Voor een zorgvuldige uitvoering van het emissiebeleid is het noodzakelijk om zicht te hebben op de nadelige gevolgen van een stof voor mens en milieu, aan de hand van gegevens over de eigenschappen ervan. Deze gegevens zijn zowel nodig voor de vergunninghouder die de stoffen emitteert als voor het bevoegd gezag dat moet beoordelen of de emissie naar het milieu kan worden toegestaan. In de afgelopen periode zijn activiteiten ontwikkeld om de samenhang tussen het stoffenbeleid en de uitvoering van het emissiebeleid te versterken.

Algemene beoordelingsmethodiek (ABM) voor stoffen en preparaten.

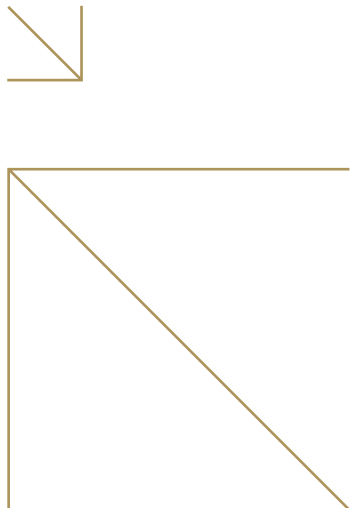
In het kader van de Wvo is een Algemene beoordelingsmethodiek (ABM) ontwikkeld. De ABM wordt gebruikt bij het indelen van stoffen en preparaten in categorieën van waterbezwaarlijkheid op grond van hun eigenschappen. Aan de indeling in categorieën is de mate van saneringsinspanning gekoppeld, te weten het toepassen van Best bestaande technieken of Best uitvoerbare technieken. Deze methodiek sluit aan bij de algemene methodiek van het stoffenbeleid waarbij maatregelen gekoppeld worden aan de indeling van stoffen in categorieën van zorg op basis van gevaarseigenschappen en gebruik. De ABM wordt gehanteerd bij de directe en indirecte lozingen die vallen onder de Wvo en voor indirecte lozingen die vallen onder de Wm. De methodiek harmoniseert en operationaliseert het

indelen van stoffen en preparaten voor de uitvoering van het emissiebeleid. Dit is van belang voor zowel het bevoegd gezag voor de Wvo en de Wm als voor het bedrijfsleven. Bedrijven krijgen door deze methodiek namelijk een beter inzicht in de milieubezwaarlijkheid van de stoffen en preparaten die zij produceren en gebruiken. Dit inzicht is ook nodig om te kunnen voldoen aan de eisen die worden gesteld op grond van bedrijfsinterne milieuzorg of milieucertificering. Een voorwaarde voor het kunnen uitvoeren van de ABM is dat kennis van stoffen en preparaten wordt doorgegeven in de keten van de producent naar de gebruiker die een vergunning aanvraagt ("kennis delen").

Nederlandse Emissierichtlijn lucht (NeR) en Milieujaarverslag (MJV)

In april 2003 is de herziene versie van de Nederlandse Emissierichtlijn lucht (NeR) gepubliceerd. Hierin is een koppeling gemaakt tussen het vernieuwde stoffenbeleid en het emissiebeleid voor zover het emissies naar lucht betreft. Vervolgens heeft het ministerie van VROM in overleg met het bedrijfsleven, het bevoegde gezag voor de Wm en de milieubeweging een stappenplan ontwikkeld om concreet invulling te geven aan het omgaan met stoffen die in de categorie "zeer ernstige zorg" vallen. In de Adviesgroep NeR, een overlegstructuur waarin overheid en bedrijfsleven participeren, wordt op dit moment besproken welke stoffen precies vallen onder het regime van de minimalisatieplicht, die is gericht op het vermijden of, indien dit niet mogelijk is, het reduceren van emissies (streven naar nulmissie).

Met het bedrijfsleven is overeengekomen dat in 2004 de emissies worden geïnventariseerd van de stoffen op de aanvullende prioritaire stoffenlijst. Op basis van deze inventarisatie zal per stof worden beoordeeld of over deze stof dient te worden gerapporteerd in het kader van het Milieujaarverslag (MJV). In overleg met het bevoegd gezag en het bedrijfsleven wordt hiervoor een procedure opgesteld.

3.2.2 Prioritaire stoffen: stoffen die reden zijn voor zeer ernstige zorg

Het Nederlandse milieubeleid is de afgelopen jaren voor een aantal milieugevaarlijke stoffen succesvol geweest. In het NMP1 en NMP2 zijn prioritaire stoffen voor het Nederlandse milieubeleid vastgesteld. Deze stoffen waren een selectie uit een groep van stoffen waarover indertijd informatie over potentiële risico's beschikbaar was. De rijksoverheid heeft voor deze stoffen specifiek beleid ontwikkeld om de risico's te reduceren. Het bedrijfsleven heeft onder andere met de "Integrale Milieu Taakstellingen" de emissies van een groot aantal van deze stoffen in de loop der jaren gereduceerd.

Inmiddels is vastgesteld dat de emissies van het merendeel van deze vijftig prioritaire stoffen dusdanig zijn gereduceerd dat zij geen of een beperkt milieuprobleem veroorzaken¹⁶. Voor een aantal van deze stoffen is de verwachting dat de streefwaarde nagenoeg in heel Nederland niet meer wordt overschreden. Voor de overige prioritaire stoffen geldt dat zij nog wel een dusdanig risico zijn voor mens of milieu dat verdergaande emissiereductie noodzakelijk is.

In de eerste Voortgangsrapportage uitvoering SOMS is, mede op verzoek van de Tweede Kamer, een aanzet gedaan voor een lijst met nieuwe prioritaire stoffen, aanvullend op de bestaande lijst. Het betreft stoffen waarover "zeer ernstige zorg" bestaat. Voortbouwend op deze eerste aanzet is recentelijk een lijst met stoffen opgesteld die op basis van hun stofeigenschappen reden zijn voor "zeer ernstige zorg" en die vanuit beleidsmatige overwegingen prioritair zijn. De Tweede Kamer is hierover in maart van dit jaar geïnformeerd¹⁷. Het merendeel van de stoffen op genoemde lijst is afkomstig van stoflijsten die betrekking hebben op de bescherming van water en het maritieme milieu (Kaderrichtlijn water¹⁸, OSPAR). Daarom zal Nederland met vergaande restricties van de emissies bijdragen aan het bereiken van de internationale doelstellingen voor deze stoffen. De prioritaire stoffenlijst is dynamisch van aard en zal op basis van onder andere voortschrijdend inzicht of Europese ontwikkelingen worden geactualiseerd.

De prioritaire stoffenlijst zoals die aan de Tweede Kamer is aangeboden is aanvullend op de bestaande lijst met prioritaire stoffen. De volledige lijst van prioritaire stoffen (zie bijlage 3) is van belang voor diverse beleidsterreinen. Zo zal de lijst een rol spelen bij de vergunningverlening, de rapportage inzake het MJV en de NeR.

3.2.3 Normstelling stoffen

Een integraal en consistent stoffenbeleid betekent dat ook de normstelling voor stoffen daarbij moet aansluiten¹⁹. Mede gezien de nationale en internationale ontwikkelingen is de wijze bijgesteld waarop de rijksoverheid tot algemene milieukwaliteitsnormen voor stoffen komt. Daarbij is de belangrijkste motivatie de wens om aan te sluiten bij internationale kaders, zoals die door recente ontwikkelingen op het gebied van normstelling zijn ontstaan. Zo geeft bijvoorbeeld de Kaderrichtlijn water (2000/60/EG) een procedure voor het afleiden van kwaliteitsnormen voor het watermilieu. Verder geeft het ontwerp van REACH richtlijnen voor de beoordeling van de risico's van stoffen, waarvoor onder andere schattingen nodig zijn van schadelijke concentraties in het milieu. Door REACH zal veel extra informatie over de risico's van stoffen beschikbaar komen. De kennisbasis wordt dus (steeds meer) sterk internationaal bepaald.

Voor de totstandkoming van de normen voor stoffen sluit Nederland aldus aan bij Europese kaders. In de praktijk betekent dit dat waar een Europese norm of risicogetal bestaat, de Nederlandse overheid deze overneemt als maximaal toelaatbaar risico (MTR). Wanneer er binnen Nederland behoefte is aan een norm voor een stof waar in EU-kader geen getallen voor bestaan, dan wordt nationaal een norm afgeleid volgens de methodiek die in de EU gangbaar is.

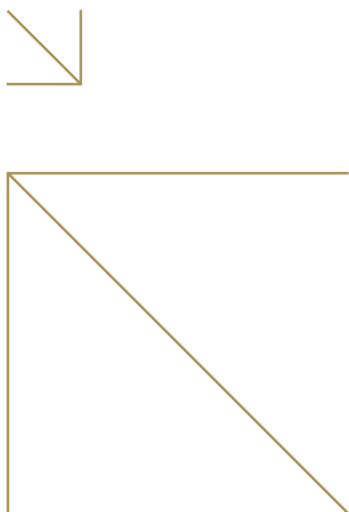
Het volgen van de Europese normafleidingsmethode is een gedegen en daarmee tijdrovende exercitie. Tegelijkertijd groeit de vraag naar milieukwaliteitsnormen, die onder andere een ijkpunt vormen voor de beperking van emissies, door de groeiende aandacht voor het verantwoord omgaan met stoffen en de eigen verantwoordelijkheid die bedrijven daarin willen nemen. Een indicatie van de hoogte van het MTR en de streefwaarde is voor hen vaak voldoende. Een indicatie die wel binnen korte tijd beschikbaar moet komen. Om aan deze wens tegemoet te

¹⁶ Deze conclusie is afkomstig uit de notitie "Emissiereductiedoelstellingen prioritaire stoffen" die in het kader van het NMP4 is opgesteld en in juni 2001 is aangeboden aan de Tweede Kamer (VROM 000694).

¹⁷ Tweede Kamer, vergaderjaar 2003-2004, 22 343, nr. 86

¹⁸ De term prioritaire stoffen in de Kaderrichtlijn water is niet identiek aan de term prioritaire stoffen zoals hier gehanteerd.

¹⁹ Het gaat hier specifiek om de algemene milieukwaliteitsnormen die worden vastgesteld in het kader van (Inter)nationale Normen Stoffen (INS), dat een samenwerking is tussen de departementen VROM, V&W en LNV. De -normen die INS voor de diverse milieucompartimenten (bodem, water, lucht) vaststelt dienen als invulling van de risicobenadering in het milieubeleid. Het betreft het MTR en de streefwaarde.

komen biedt de overheid, als alternatief voor de gedegen normonderbouwing, de optie om een risicogetal vast te stellen op grond van een snelle, eenvoudige wetenschappelijke afleidingsmethode. Dit levert een indicatieve norm op.

Bij de totstandkoming van normen zijn onder andere het bedrijfsleven en maatschappelijke organisaties betrokken via zowel een wetenschappelijk als een maatschappelijk klankbord.

Het ministerie van VROM zal het RIVM vragen om voor de aanvullende lijst van prioritaire stoffen (zie paragraaf 3.2.2) op korte termijn (tenminste indicatieve) milieukwaliteitsnormen af te leiden indien nog geen normen voorhanden zijn.

3.2.4 Toelichting en inhoudelijke ondersteuning bij vergunningverlening in relatie tot stoffen

Het is niet voldoende om ervoor te zorgen dat alle voor stoffen relevante kaders beleidsmatig op elkaar zijn afgestemd. Om ervoor te zorgen dat het beleid ook in de praktijk werkt, is het noodzakelijk om op onderdelen toelichting en ondersteuning te geven aan degenen die ermee aan de slag moeten. Hieronder wordt ingegaan op een circulaire, die dient als toelichting en handvat voor vergunningverleners, en op de inhoudelijke ondersteuning voor vergunningverleners die is ingericht bij Infomil, het Steunpunt Emissies (RIZA) en het SEC. In de toekomst kunnen, indien daar behoefte aan blijkt te zijn, meer van dergelijke faciliterende activiteiten van de (rijks)overheid worden verwacht.

Circulaire beschikbaarheid van stofgegevens

In oktober 2003 hebben de staatssecretarissen van VROM en van V&W een circulaire uitgebracht over "de benodigde gegevens van chemische stoffen ten behoeve van een zorgvuldige besluitvorming inzake aanvragen voor een Wm- of Wvo-vergunning". Deze circulaire is opgesteld naar aanleiding van de uitspraak van de Raad van State, waaruit volgt dat vergunningverleners ervoor moeten zorg dragen dat zij in het kader van de zorgvuldigheidseis (art. 3.2 Awb) beschikken over voldoende informatie over stoffeigenschappen.

Op grond van het vigerende stoffenbeleid en de geldende wettelijke verplichtingen inzake milieuvergunningen moeten bevoegde gezagsinstanties op grond van de Wm en de Wvo (provincies, gemeenten en waterkwaliteitbeheerders) bij de besluitvorming over vergunningaanvragen voldoende inzicht hebben om de gevolgen voor het milieu als gevolg van de normale bedrijfsvoe-

ring van een inrichting te kunnen bepalen. Voor wat betreft chemische stoffen kan de indeling van een stof in een categorie van zorg een aanknopingspunt bieden. De te onderscheiden categorieën van zorg corresponderen immers met de mate van gevaar die een stof voor mens of milieu kan veroorzaken.

Het bedrijfsleven is verantwoordelijk voor het aanleveren van de gegevens. De beoordeling is voorbehouden aan het bevoegde gezag en komt tot uitdrukking in de motivering van diens besluit op een vergunningaanvraag.

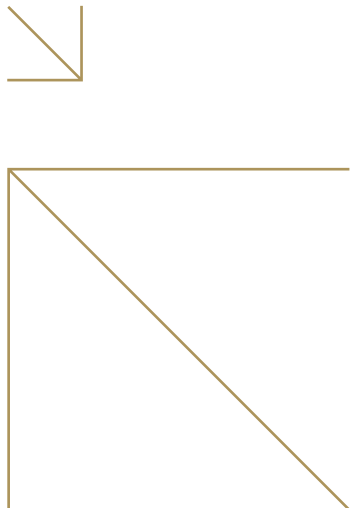
Ondersteunende rol Infomil, Steunpunt Emissies en SEC

Sinds enkele jaren biedt Infomil informatie aan vergunningverleners en handhavers over milieubeleid en milieuwet- en regelgeving. Vanaf het derde kwartaal in 2003 is bij Infomil een helpdesk stoffen ingericht waar vergunningverleners terecht kunnen met vragen over het stoffenbeleid in den brede. Infomil zal in haar loketfunctie (front office) voor bevoegde gezagsinstanties gebruik maken van de expertise bij het SEC (back office). Het SEC is immers mede opgericht voor advisering omtrent de beoordeling en de betrouwbaarheid van gegevens over stoffen. Voor het bevoegd gezag voor de Wvo is een vergelijkbare mogelijkheid beschikbaar via het Steunpunt Emissies.

3.2.5 Milieukeur

Via de beoordelingscriteria voor het Milieukeur is een koppeling gemaakt tussen het nieuwe stoffenbeleid en het productenbeleid. Zo is in 2002 met de Stichting Milieukeur de afspraak gemaakt dat producten die stoffen bevatten die reden zijn voor "zeer ernstige zorg" of "ernstige zorg" in principe niet in aanmerking kunnen komen voor het milieukeur. Grotendeels was dit reeds bestaande praktijk. Sinds de concrete afspraak heeft de stichting hier nog meer aandacht aan besteed bij het opstellen van nieuwe en het herzien van bestaande certificatieschema's. Op verzoek van de stichting heeft het RIVM een check uitgevoerd op een aantal door hen vastgestelde certificatieschema's. Daaruit bleek dat stoffen die via die schema's worden uitgezonderd alle tot de categorie "zeer ernstige zorg" of "ernstige zorg" behoren.

Het blijft nog steeds mogelijk dat in bijzondere gevallen een consumentenproduct dat een stof bevat uit de categorie "zeer ernstige zorg" of "ernstige zorg" toch het milieukeur krijgt. De stichting geeft aan dat dit besluit dan de resultante is van een zorgvuldige maatschappelijke afweging ten aanzien van het

meest milieuvriendelijke alternatief voor een bepaalde noodzakelijke functie of werking van het product.

3.2.6 Defensie Milieubeleidsnota 2004

Als onderdeel van de overheid heeft het ministerie van Defensie een bijzondere verantwoordelijkheid om in zijn bedrijfsvoering, waarin veel stoffen worden gebruikt, verantwoord met stoffen om te gaan. Het ministerie is daarom voortvarend aan de slag gegaan met de uitvoering van het nieuwe stoffenbeleid zoals verwoord in de strategienota. Direct in 2001 is gestart met een inventarisatie om een totaaloverzicht te krijgen van het gebruik van alle voor Defensie relevant geachte gevaarlijke stoffen. De ambitie daarbij was om dit overzicht al eind 2002 gereed te hebben, ruim voor het tijdstip waarop volgens de strategienota het eerste tussendoel (basisset van (gevalideerde) gegevens in 2004) zou moeten zijn bereikt. De inventarisatie bleek echter complexer dan vooraf ingeschat; zo stonden onder andere octrooien de bekendmaking van gegevens in de weg. Soms was de gewenste detailinformatie ook bij de leverancier zelf niet bekend. Daardoor was de inventarisatie eind 2002 nog niet volledig afgerond. Het ministerie van Defensie laat nu het verkrijgen van de nog ontbrekende informatie in de pas lopen met de tijdsplanning van het nationale stoffenbeleid. De afronding vindt plaats in onderlinge afstemming tussen alle Defensie-onderdelen.

Het uiteindelijke doel van het overzicht van gebruikte stoffen en hun eigenschappen is de beperking van het gebruik ervan. Naar aanleiding van de inventarisatie zal uitfasering plaatsvinden van producten met gevaarlijke bestanddelen, daar waar geschikte alternatieven voorhanden zijn. Daarmee voert Defensie voor de aanpak van stoffen een bronbeleid. Om ongewenste blootstelling en emissies te voorkomen moeten in de toekomst namelijk zo weinig mogelijk gevaarlijke stoffen in de organisatie aanwezig zijn. Dit bronbeleid betekent dat nieuw te verwerven materieel in de toekomst altijd vergezeld moet gaan van stofprofielen van de relevante stoffen. In dat kader worden in 2004 defensiebrede stoffenlijsten samengesteld ten behoeve van de verwerving van nieuw materieel. Deze lijsten zullen bestaan uit twee niveaus, die zijn gebaseerd op de indeling uit het nieuwe stoffenbeleid:

- Stoffen die, gebaseerd op wet- en regelgeving, in principe niet zijn toegestaan in nieuw te verwerven materieel. Hiervan kan slechts beargumenteerd worden afgeweken, indien geen

gelijkwaardige alternatieven bestaan.

- Stoffen waarvoor aanvullende informatie en argumentatie van de leverancier/producent wordt gevraagd. Onvoldoende informatieverstrekking kan reden zijn de producten te weigeren.

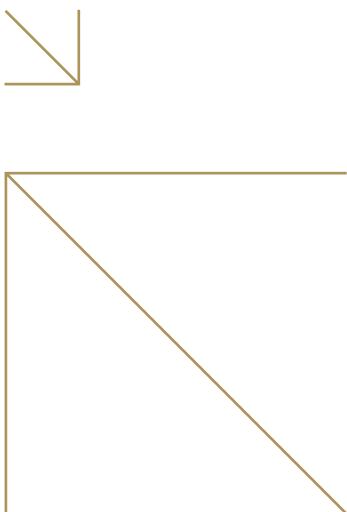
Vervolgens gaan de defensieonderdelen, wederom gelijk oplopend met de tijdsplanning uit de strategienota, voor de relevante stoffen de volledige informatie verzamelen. Op basis hiervan zal worden vastgesteld voor welke stoffen en stofgroepen het operationeel en financieel verantwoord is om aanvullende maatregelen, zoals uitfasering, te nemen. Specifiek voor PBT-stoffen geldt dat Defensie, gezien het nationale streven naar een nulemissie van PBT-stoffen in 2020 en de lange gebruiktijd van defensiematerieel, de potentiële blootstellingen aan en emissies van deze stoffen uiterlijk in 2008 in beeld brengt.

Uit het Defensiebeleid voor gevaarlijke stoffen worden de volgende concrete doelstellingen gedestilleerd:

- In 2004 heeft Defensie lijsten van stoffen opgesteld, die door alle defensieonderdelen bij het verwervingsproces worden gebruikt. Deze lijsten worden jaarlijks geactualiseerd.
- Defensie heeft uiterlijk in 2008 de potentiële blootstellingen aan en emissies van PBT-stoffen in beeld gebracht.

Deze invulling van het stoffenbeleid binnen de organisatie van Defensie is gerapporteerd in de Defensie Milieubeleidsnota 2004, die op 14 januari 2004 aan de Tweede Kamer is aangeboden²⁰.

²⁰ Tweede Kamer, vergaderjaar 2003-2004, 29 200 X, nr.57

3.3 Uitvoering stoffenbeleid door het bedrijfsleven

Deze paragraaf gaat in op de uitvoerende activiteiten van het bedrijfsleven. In de eerste plaats zijn dat de activiteiten in het kader van het eerder dit jaar afgesloten Convenant Stoffen (paragraaf 2.3.1). Daarna volgt een beschrijving van de (uitvoerings)programma's, inclusief inhoudelijke dan wel financiële ondersteuning, van de ministeries van SZW, VWS en EZ waar bedrijven voor de aanpak van het nieuwe stoffenbeleid bij kunnen aansluiten.

3.3.1 Uitvoering Convenant Stoffen

In paragraaf 2.3 is melding gemaakt van het convenant dat in januari 2004 is getekend door de werkgeversorganisatie VNO-NCW, een tiental brancheorganisaties en een vijftal ministers en staatssecretarissen. Brancheorganisaties die het convenant hebben ondertekend zijn:

- Nederlandse Vereniging van Zeepfabrikanten (NVZ);
- Vereniging van de Nederlandse Chemische Industrie (VNCI);
- Verbond van Handelaren in Chemische Producten (VHCP);
- Nederlandse Cosmetica Vereniging (NCV);
- Federatie Metaal- en Electrotechnische bedrijven (FME);
- Vereniging van Nederlandse Tapijtfabrikanten (VNTF);
- Scheeps-, industrie-, milieu- en technische onderhoudsactiviteiten (SITO);
- Vereniging Nederlandse Textielindustrie (VTN);
- Ondernemersorganisatie Schoonmaak- en Bedrijfsdiensten (OSB);
- Federatie NRK, brancheorganisatie voor de rubber- en kunststofindustrie.

Onderdeel van het convenant is de afspraak dat de brancheorganisaties actieplannen opstellen. De richtlijn voor het opstellen van actieplannen, die door VNO-NCW en de betrokken ministeries wordt opgesteld, is nagenoeg afgerond. De betrokken brancheorganisaties gaan op basis hiervan aan de slag met het opstellen van hun actieplannen, die nog dit jaar worden afgerond. De inhoud van deze plannen is gericht op het maken en goed laten functioneren van een kennisinfrastructuur. Uiterlijk eind november 2004 zal VNO-NCW samen met de betrokken ministeries een uitspraak doen over de kwaliteit en inhoud van de ingediende actieplannen. Dit is tevens een belangrijk ijkpunt voor het convenant. MKB-Nederland heeft aangegeven de doelstelling van het con-

venant te onderschrijven. Indien brancheorganisaties uit de achterban van MKB-Nederland besluiten aan te sluiten bij het convenant, dan kunnen deze op inhoudelijke ondersteuning rekenen. Tevens ziet MKB-Nederland het als haar taak om belangrijke ervaringen van de deelnemers aan het convenant te communiceren naar de bij MKB-Nederland aangesloten branches. Zijn dit positieve ervaringen, dan zal dit vanzelfsprekend bijdragen aan de vergroting van het draagvlak voor de uitvoering van het convenant in de vorm van actieplannen om aan de slag te gaan met de kennisinfrastructuur.

3.3.2 Programma "Versterking Arbeidsomstandighedenbeleid Stoffen" (VAST)

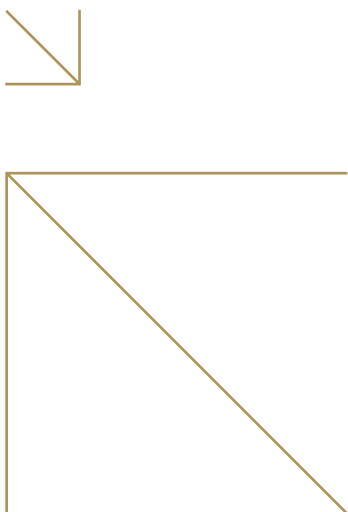
Als uitwerking van het nieuwe stoffenbeleid heeft het ministerie van SZW het programma Versterking Arbeidsomstandigheden Stoffen (VAST)²¹ opgezet.

Het uitgangspunt voor het programma VAST is dat de huidige arbeidsomstandighedenregelgeving afdoende is, maar dat het bedrijfsleven de regels onvoldoende naleeft, zoals blijkt uit bevindingen van de Arbeidsinspectie²². Het blijkt dat vaak de kennis over stoffen ontbreekt en dat de perceptie van het risico van werken met stoffen laag is, vooral waar het stoffen betreft waarvan de effecten zich pas op langere termijn manifesteren, zoals kankerverwekkende, reproductietoxische en neurotoxische stoffen. Dit geldt in het bijzonder voor het MKB, dat ruim 90% van het totale bedrijvenbestand omvat. Met het programma VAST wil het ministerie SZW het bedrijfsleven stimuleren en faciliteren bij de adequate beheersing van de blootstelling aan stoffen. Het programma VAST zet in op het bereiken van de volgende operationele doelen:

- op ketenniveau: een adequate communicatie over stoffen in de keten "producent – tussenhandel – eindgebruiker";
- op brancheniveau: een goed werkende arbokennisinfrastructuur in branches op het gebied van stoffen;
- op bedrijfsniveau: een goed werkend stoffenbeleid in bedrijven, resulterend in een adequate beheersing van de blootstelling van werknemers aan stoffen.

²¹ VAST, Kamerstukken II, 2002-2003, 25 883, nr. 17.

²² Arbobalans 2003, SZW

De in deze doelen gevatte elementen zoals ketenverantwoordelijkheid, adequate communicatie, kwaliteitsverbetering binnen bedrijven en kennisinfrastructuur zijn een invulling van de speerpunten “zorgplicht” en “kennis delen”.

Ketenaanpak

Een voorwaarde voor het operationaliseren van de ketenverantwoordelijkheid is dat producenten en leveranciers van stoffen zich verantwoordelijk voelen voor het veilig en gezond gebruik van die stoffen in de gehele keten. Dit betekent dat ze informatie en kennis over de stoffen beschikbaar stellen aan de gebruikers en hen wijzen op de mogelijke gezondheidsrisico's. Daarnaast moeten de gebruikers van de stoffen de producenten en leveranciers informeren over de wijze van toepassing, de blootstelling en de gezondheidseffecten die mogelijk optreden. Dit vereist een goede communicatie tussen de schakels in de keten. Daar wordt bijvoorbeeld ook onder verstaan de bereidheid om in samenwerking te komen tot het niet meer gebruiken van bepaalde stoffen in een product of tot een andere innovatieve bronaanpak. Om de ketenverantwoordelijkheid in een dergelijk complex belangenveld te kunnen verankeren is het vastleggen van de afspraken noodzakelijk. Het Convenant Stoffen (zie vorige paragraaf) is een bij uitstek geschikt instrument om met het bedrijfsleven tot taakstellende afspraken te komen over deze ketenverantwoordelijkheid, waarbij een integrale benadering van de arbeids-, milieu- en consumentenbescherming op het gebied van stoffen centraal staat.

Branchekaanpak

Een kwaliteitsverbetering binnen bedrijven op het gebied van stoffen is in belangrijke mate afhankelijk van een goed werkende (arbo)kennisinfrastructuur. Een brancheorganisatie vervult hierin een centrale rol. Branches kunnen op een centraal niveau informatie, kennis en deskundigheid beschikbaar hebben. Hierdoor kunnen bedrijven een beter en efficiënter, dus goedkoper, (arbo)beleid op het gebied van stoffen voeren. Momenteel zijn diverse branches bezig met het opstellen van een actieplan ter verbetering van het stoffenbeleid. In deze actieplannen geven de branches in nauw overleg met de individuele bedrijven aan hoe ze de (arbo)kennisinfrastructuur en de communicatie in de keten gaan versterken.

Zij doen dit bijvoorbeeld door:

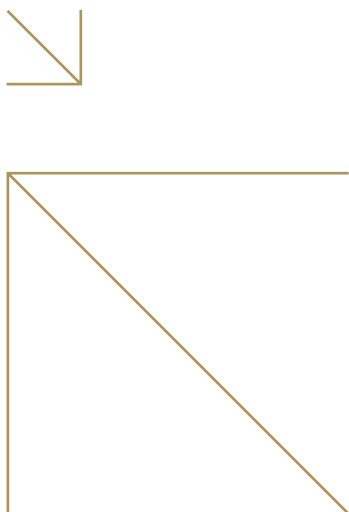
- het opzetten van een branchespecifieke stoffendatabank;
- het ontwikkelen en implementeren van een branchespecifieke risico-inventarisatie en evaluatie (RI&E) voor stoffen;
- het ontwikkelen van breed toepasbare bron- en andere beheersmaatregelen;
- het ontwikkelen en beschikbaar stellen van opleidingen voor werkgevers en werknemers;
- het maken van centrale afspraken met arbodiensten.

Bedrijfsaanpak

De intentie is dat de effecten van het VAST-programma uiteindelijk op bedrijfsniveau zichtbaar worden. Het gaat hierbij om de naleving van de wettelijke voorschriften, om een goede RI&E met aandacht voor stoffen en uiteindelijk het nemen van maatregelen waardoor blootstelling aan stoffen wordt geminimaliseerd. Hiervoor zijn de activiteiten op keten- en brancheniveau een noodzakelijke voorwaarde, maar is een kwaliteitsverbetering binnen de bedrijven zelf een noodzaak. De bewustwording bij werkgevers en werknemers van de risico's dient te worden gestimuleerd via het scheppen van een kader (managementstructuur) voor een duurzaam (arbo)beleid voor stoffen. Hiervoor gaat het ministerie van SZW, in samenspraak met de sociale partners, gerichte activiteiten ondernemen. Het gaat daarbij bijvoorbeeld om gerichte voorlichting, scholing en informatieoverdracht via onder andere werkconferenties, publicaties in tijdschriften en op internet en het ontwikkelen van instrumenten waarmee werkgevers en werknemers voldoende worden toegerust om de informatie over stoffen te begrijpen en om te zetten naar maatregelen en handelen.

Op basis van de ervaringen die via de arboconvenanten zijn opgedaan in diverse ketens en branches, ervaringen uit de proeftuinen (zie paragraaf 2.3) en nader onderzoek²³ is een prioriteitenlijst opgesteld van ketens en branches. Eind 2003 zijn de eerste branches en ketens benaderd om aan de slag te gaan met het programma VAST. Het programma loopt tot eind 2006.

²³ Chemie in branches en ketens, een onderzoek als opstap naar sterker stoffenbeleid, TNO Arbeid, 2003.

3.3.3 Projecten “Versterken eigen verantwoordelijkheid bedrijven”

De primaire verantwoordelijkheid om ervoor te zorgen dat er geen ongewenste risicovolle stoffen in een consumentenproduct zitten, ligt volgens de Warenwet bij de producent, handelaar dan wel importeur. In de Warenwet staat dat het verboden is producten op de markt te brengen die een gevaar voor de veiligheid of de gezondheid van de mens opleveren (artikel 18, onderdeel c).

In de huidige situatie is vaak onvoldoende zichtbaar hoe het bedrijfsleven zijn primaire verantwoordelijkheid invult. Het is in veel gevallen onbekend welke (mogelijk gevaarlijke) chemische stoffen in consumentenproducten aanwezig zijn, welke stoffen er mogelijk uit vrij kunnen komen, wat de eigenschappen van deze stoffen zijn en welke risico's de gezondheid van de consument loopt als gevolg hiervan. Ook is vaak onvoldoende zichtbaar hoe het bedrijfsleven de veiligheid van consumentenproducten toetst. De bewijslast voor de aanwezigheid en mogelijke risico's van chemische stoffen in consumentenproducten ligt op het moment grotendeels bij de overheid.

In het kader van de veiligheid van consumentenproducten is het ministerie van VWS in samenwerking met de Voedsel- en Warenautoriteit (VWA) een aantal uitvoeringsprojecten gestart, met als doel de eigen verantwoordelijkheid van bedrijven te vergroten en zichtbaarder te maken. In de projecten staat centraal dat het bedrijfsleven zichtbaarder gaat aangeven hoe het controleert dat zijn consumentenproducten veilig zijn voor de consument voor wat betreft de daarin toegepaste chemische stoffen. Deelnemende bedrijven dienen daarover actief te gaan communiceren richting de industriële productketen, consumenten(organisaties) en de overheid. Voor de projecten zijn productcategorieën geselecteerd die van belang zijn voor wat betreft (mogelijk) optredende risico's van stoffen in consumentenproducten of voor kwetsbare gebruikersgroepen zoals jonge kinderen (onder andere speelgoed, onderhoudsmiddelen en speciale reinigers en verfgerelateerde doe-het-zelf-producten). Het ministerie maakt in de projecten afspraken met het bedrijfsleven over verbetering van de (communicatie over) het veilig omgaan met chemische stoffen en volgt de uitvoering van deze afspraken. De projecten kunnen ook worden ingevuld als voorbereiding op een op te stellen actieplan voor het Convenant Stoffen.

3.3.4 Innovatiebeleid

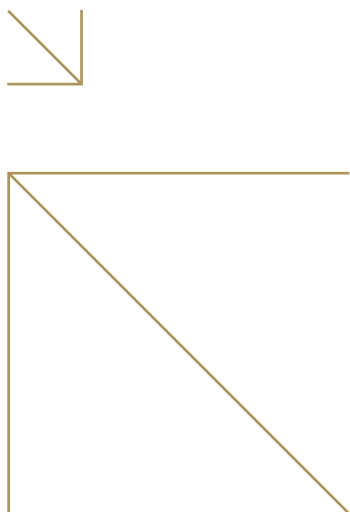
Een belangrijk element op stoffengebied is innovatie. Voor voortdurend in ontwikkeling zijnde producten is de ontwikkeling van nieuwe stoffen nodig. De Europese Raad heeft voor de uitgaven aan innovatie (door overheid én bedrijfsleven) een streefcijfer vastgesteld, dat nog niet is bereikt. Innovatie is daarom een van de kernpunten van het overheidsbeleid, zowel nationaal als internationaal. Zo heeft de minister van Economische Zaken in oktober 2003 de Innovatiebrief “In actie voor Innovatie” aan de Tweede Kamer aangeboden. Deze brief geeft aan welke stappen het kabinet wil zetten om te komen tot een versterking van het innovatievermogen van het Nederlandse bedrijfsleven.

De chemische sector kan profiteren van de in deze Innovatiebrief uitgezette beleidslijn. Een van de oplossingsrichtingen die wordt aangereikt is de intensivering van de Wet ter Bevordering van Speur- en Ontwikkelingswerk (WBSO). De WBSO is een generieke fiscale regeling, waarmee de overheid investeringen in R&D in de private sector bevordert. Het WBSO-budget wordt in fasen met €100 mln. per jaar verhoogd tot €450 mln. in 2007. Deze verhoging is bedoeld om vooral het MKB te stimuleren tot investeren in onderzoek en ontwikkeling. Bedrijven die (als invulling van de zorgplicht) innovaties tot stand willen brengen op stoffengebied, bijvoorbeeld door mogelijkheden te ontwikkelen waarbij gevaarlijke stoffen door minder gevaarlijke stoffen kunnen worden vervangen, kunnen gebruik maken van dit (generieke) beleidsinstrument.

3.3.5 Bedrijfsmilieuplan Nederlandse olie- en gaswinningsindustrie

Op grond van het OSPAR-verdrag en van de Mijnbouwregeling²⁴ zijn de bedrijven die zich bezig houden met de exploratie en exploitatie van olie en gas op de Noordzee verplicht om aan de rijksoverheid (i.e. Staatstoezicht op de Mijnen (SodM) van het ministerie van EZ) instemming te vragen voor het gebruik van chemicaliën (mijnbouwhulpstoffen) die zij bij de mijnbouwactiviteiten gebruiken dan wel lozen. Zij doen dit aan de hand van informatie over de PBT-CMR-gevaarseigenschappen van deze stoffen. Chemicaliën waarover voldoende informatie is aangeleverd worden door SodM geregistreerd. Bij een volgend verzoek om instemming met gebruik of lozing van een zelfde stof behoeft een bedrijf niet opnieuw deze informatie te overleggen.

²⁴ Mijnbouwregeling artikel 9.2 Gebruik en lozing van chemicaliën, per 1 januari 2003 van kracht.

In het kader van het Bedrijfsmilieuplan (BMP) is in 2003 met deze branche afgesproken dat bij het inrichten van het verplichte register ook vrijwillig alle stoffen die in de gebruikte chemicaliën voorkomen in categorieën van zorg zullen worden ingedeeld en dat de gegevens van de gevaarseigenschappen erin zullen worden opgenomen. De ministeries van VROM en EZ hebben met het bedrijfsleven afgesproken dat voor het inrichten en bijhouden van het register een instantie zal worden gezocht die aan een aantal specifiek omschreven eisen zal voldoen.

3.4 Start uitvoering stoffenbeleid: de balans opgemaakt

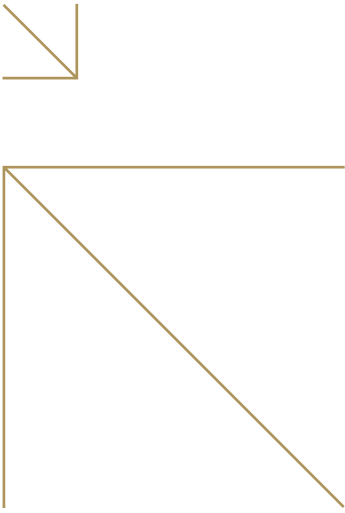
Staan aan de vooravond van de uitvoering van het nieuwe stoffenbeleid en terugkijkend op de afgelopen vijf jaar waarin bedrijfsleven, maatschappelijke organisaties en overheid hebben samengewerkt aan de ontwikkeling en uitvoering van het stoffenbeleid in Nederland, is de conclusie gerechtvaardigd dat het stoffenbeleid weer op de agenda van velen staat. Indachtig de noodzaak om tot nieuwe instrumenten te komen om de geformuleerde doelen te kunnen bereiken, heeft de vernieuwing de laatste tijd veel politieke aandacht gekregen. Duidelijk is geworden waar het in het "oude" stoffenbeleid aan schort en welke speerpunten nationaal en internationaal van belang zijn voor een goede uitvoering van het nieuwe stoffenbeleid. Van wezenlijk belang is de verschuiving van taken van overheid naar bedrijfsleven, die invulling geeft aan de verantwoordelijkheidsverdeling die noodzakelijk wordt geacht om een verantwoord omgaan met stoffen te kunnen realiseren.

De uitvoering van het stoffenbeleid vraagt initiatieven op twee niveaus, namelijk nationaal en internationaal. Leidend bij die initiatieven blijven de vier Nederlandse speerpunten voor het stoffenbeleid: kennis creëren, kennis delen, stoffen prioriteren en zorgplicht. Op het internationale niveau zal de komende drie jaar worden gewerkt aan de beoogde Verordening op het gebied van stoffen, zodat de daadwerkelijke uitvoering van de daarin gestelde regels (op zijn vroegst) in 2007 kan aanvangen. In die periode is de inspanning van de Nederlandse overheid voor een belangrijk deel gericht op de onderhandelingen in de EU (zie hoofdstuk 4). Overheid en bedrijfsleven zullen daarbij zoveel mogelijk gezamenlijk optrekken.

Naast de noodzakelijk geachte basisregelgeving zoals die momenteel op EU-niveau vorm krijgt, kan op nationaal niveau nu al heel veel uitvoerend werk worden verzet om de doelen van het stoffenbeleid verwezenlijkt te krijgen. De ervaringen van vijf jaar beleidsvernieuwing hebben dat geleerd. De nationale initiatieven die lopen of binnenkort starten zijn, meer dan de internationale initiatieven, gericht op de uitvoering van het beleid. De positieve resultaten van de Nederlandse proeftuinen en de intenties van een aantal branches om op de daar ingeslagen weg voort te gaan, hebben ervoor gezorgd dat bedrijfsleven en overheid het Convenant Stoffen hebben opgesteld. Het doel van het convenant is om per branche of bedrijfstak te komen tot een goede kennisinfrastructuur, die een noodzakelijke voorwaarde is voor het verantwoord omgaan met stoffen door eenieder.

Via diverse activiteiten is invulling gegeven aan het streven naar synergie tussen de beleidsvelden die aan het stoffenbeleid raken (arbeidsomstandigheden, milieu en consumentenbescherming), met als doel een efficiëntere uitvoering van het beleid op die terreinen. Het opstellen van een aanvullende prioritaire stoffenlijst, het vernieuwen van het normstellingproces, het expliciteren van aandachtspunten bij vergunningverlening, het opnemen van het stoffenbeleid in de bedrijfsmilieuplannen, het in lijn brengen met het stoffenbeleid van de eisen die aan Milieukeurproducten wordt gesteld, zijn allemaal voorbeelden van activiteiten die gericht zijn op een betere uitvoering van het stoffenbeleid en daarmee een stap richting het bereiken van de beoogde doelen. Een optimale afstemming tussen de beleids-terreinen is echter nog niet bereikt. Daarom gaat de overheid hiermee door in het kader van het faciliteren van de uitvoering van het stoffenbeleid. Een voorbeeld van genoemde afstemming is het recentelijk gestarte project "Clusteraanpak gevaarlijke stoffen", dat mede een uitvloeisel is van de kabinetsnotitie "Andere overheid". Het doel van het project is na te gaan of het deelbeleid van alle bij gevaarlijke stoffen betrokken ministeries voldoende op elkaar is afgestemd en of zich in de uitvoeringspraktijk en handhaving problemen voordoen. Er wordt gekeken naar mogelijke oplossingen voor de (eventuele) problemen en de voorkeuren daarbij.

Recapitulerend is nationaal de ontwikkeling en uitwerking van het vernieuwde stoffenbeleid afgerond. Het komt nu aan op de praktische uitvoering. Met het oog daarop zullen zowel de overheid als het bedrijfsleven de komende jaren zwaar inzetten op

de discussies in EU-kader. Daarnaast wordt nationaal de uitvoering ter hand genomen, voor zover dat past binnen de beleidsruimte die de EU biedt. Dit betekent dat het veelal gaat om praktische uitvoeringszaken, zoals het verbeteren van het interne stoffenmanagement en het werken aan een kennisinfrastructuur door bedrijven en het zorgen voor een praktische afstemming tussen gerelateerde beleidsterreinen door de overheid.

In dit hoofdstuk is concreet ingegaan op deze uitvoeringsactiviteiten. Het zijn de programma's en het type activiteiten uit dit hoofdstuk die in de komende jaren in samenhang worden voortgezet. Steeds wordt daarbij ingezet op inbedding van de vier beleidsspeerpunten. Bovendien kunnen, daar waar partijen daaraan behoefte hebben, aanvullende faciliterende activiteiten van de (rijks)overheid worden verwacht.

4. Voorbereiding op Europees stoffenbeleid

4.1 Inleiding

De uitvoering van de beleidsvernieuwing stoffen, die in een viertal speerpunten kan worden samengevat, vindt plaats op nationaal en internationaal niveau. In het vorige hoofdstuk zijn de uitvoeringsactiviteiten beschreven, van zowel overheid als bedrijfsleven, die op nationaal niveau mogelijk en noodzakelijk zijn. Dit hoofdstuk gaat over de toekomstige uitvoering op internationaal niveau. Daarbij staat de inbreng van Nederland in de onderhandelingen voor de totstandkoming van de definitieve EU-wetgeving (REACH) voor stoffen centraal²⁵. In paragraaf 4.2 wordt aan de hand van de speerpunten toegelicht welke elementen de Nederlandse overheid in die onderhandeling van essentieel belang acht. In paragraaf 4.3 komt de juridische en praktische voorbereiding van Nederland op de invoering en daarna uitvoering van de definitieve EU-Verordening aan bod.

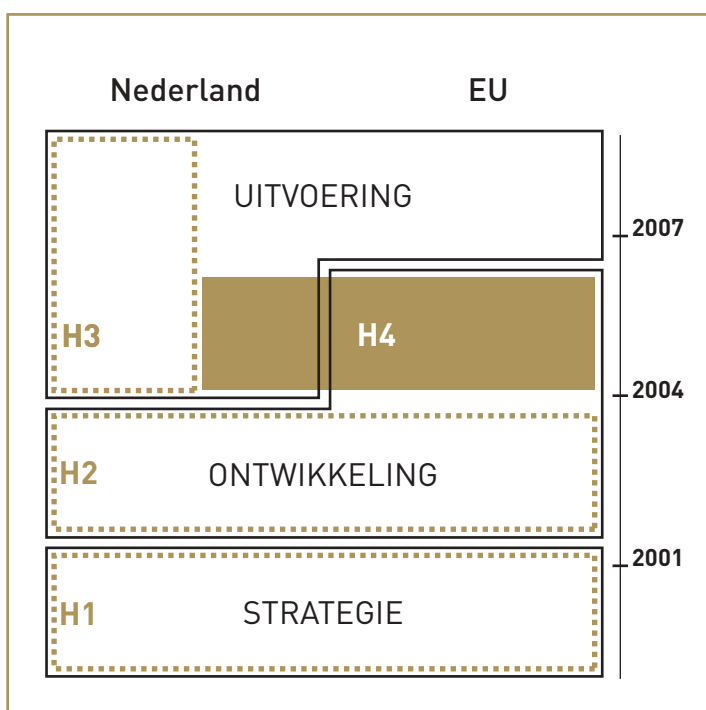
De komende jaren zijn van cruciaal belang voor de totstandkoming van een uitvoerbaar en effectief Europees stoffenbeleid, waarmee het doel van verstandig, voorzichtig en met voorzorg omgaan met stoffen binnen één generatie kan worden gerealiseerd. Dit is voor Nederland reden om in te zetten op een zo

spoedig mogelijke inwerkingtreding van de definitieve EU-Verordening. In elk geval zal Nederland zich inspannen om een goede voortgang van de bespreking van het dossier te waarborgen tijdens het voorzitterschap in de tweede helft van 2004.

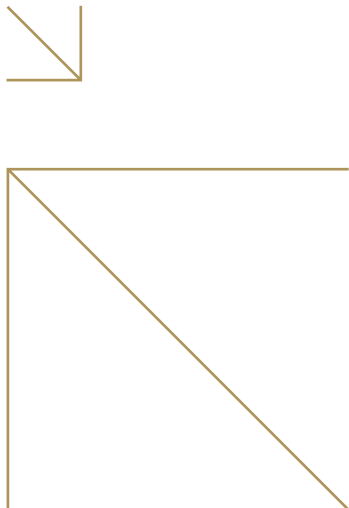
4.2 Nederlandse wensen voor het Europese stoffenbeleid

Het vastleggen van een geharmoniseerd stoffenbeleid op gemeenschapsniveau, inclusief bijbehorende wetgeving, is noodzakelijk voor het creëren van gelijke condities waaronder kan worden geproduceerd en gehandeld voor alle betrokken bedrijven in de EU. Nederland hecht daarom aan een spoedige afronding van de beleidsvernieuwing op Europees niveau. Een doelstelling van die Europese beleidsvernieuwing is, naast een hoog beschermingsniveau voor mens en milieu, de verbetering van de concurrentiepositie en het innovatievermogen van het Europese bedrijfsleven. Nederland onderschrijft deze doelstelling en ziet een uitvoerbaar, doelmatig en kosteneffectief systeem als belangrijke voorwaarde voor het realiseren van deze doelstelling. De Nederlandse reactie op het REACH-voorstel en de voorstellen voor verbetering worden mede in dat licht gedefinieerd.

De gewenste uitvoerbaarheid, doelmatigheid en kosteneffectiviteit van de beoogde EU-Verordening kan volgens Nederland worden verbeterd wanneer onder andere de in deze nota gehanteerde speerpunten "kennis creëren", "kennis delen", "stoffen prioriteren" en "zorgplicht" goed worden ingevuld. Onderstaande toelichting op de voorgenomen Nederlandse inbreng in de EU-onderhandelingen wordt daarom benaderd vanuit deze vier speerpunten. De overheid wenst in de Nederlandse inbreng zoveel als mogelijk is de ervaringen en wensen van het bedrijfsleven te laten meewegen. De recent afgeronde projecten van het bedrijfsleven (zie de proeftuinen in paragraaf 2.3.3) maken duidelijk dat op veel punten overeenstemming is tussen overheid en bedrijfsleven voor wat betreft de speerpunten die worden ingebracht. Waar mogelijk zal Nederland tijdens de discussies over REACH terugrijpen op de bevindingen van deze projecten, die informatie over de uitvoering hebben opgeleverd.

²⁵ Brief staatssecretaris Buitenlandse Zaken "Nieuwe commissievoorstellen en initiatieven van de lidstaten van de EU" fiche 13: REACH, Tweede Kamer, vergaderjaar 2003-2004, 22 112, nr 302, 23 januari 2004. Deze brief bevat de Nederlandse belangen en eerste algemene standpuntbepaling aangaande REACH.

Kennis creëren

Het creëren van kennis is de basis van het REACH-voorstel. De opmerkingen en aanvullingen die Nederland op deze basis heeft kunnen als details worden beschouwd en worden in deze nota niet nader toegelicht. Wel is het zo dat, indien het de wens is om daadwerkelijk snel de kennisachterstand in te halen voor de meest relevant stoffen, een vorm van prioritering van stoffen een noodzakelijk hulpmiddel is. Zonder prioritering bestaat het gevaar van "dichtslibben" van het REACH-systeem.

Kennis delen

De Nederlandse overheid vindt dat publieke toegankelijkheid van openbare gegevens een essentiële voorwaarde is voor het (kunnen) nemen van de eigen verantwoordelijkheid inzake het verantwoord omgaan met stoffen. Zij is daarom voor een actieve openbaarmaking van informatie over stoffen en is enigszins terughoudend in het toekennen van verzoeken om vertrouwelijkheid van gegevens. Dit sluit aan bij de recentelijk vastgestelde Informatierichtlijn 2003/4/EC, gebaseerd op het Verdrag van Århus. Wel moet onderscheid worden gemaakt tussen enerzijds gegevens die de schadelijkheid van een stof karakteriseren en

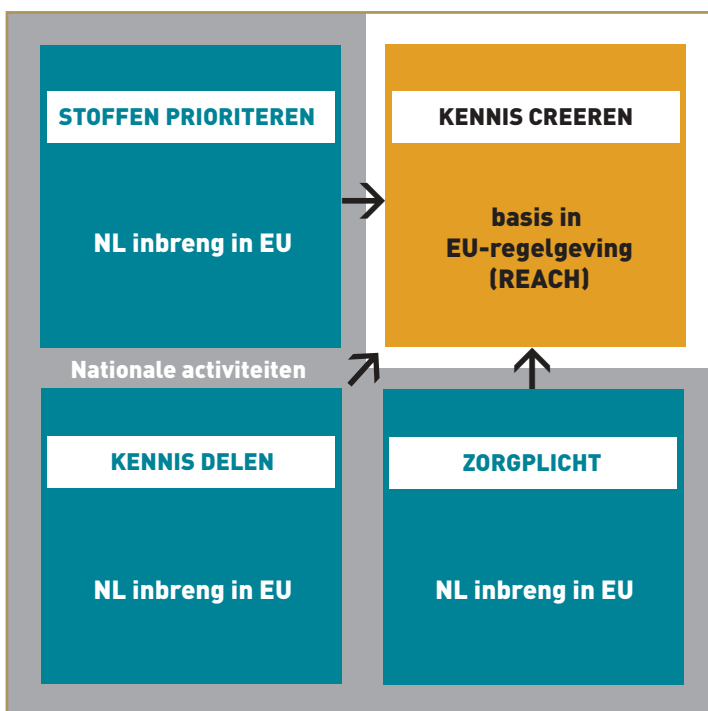
inzicht geven in de risico's van een stof en anderzijds bedrijfsgevoelige informatie die op zich niet bijdraagt aan een beter inzicht in gevaren en risico's.

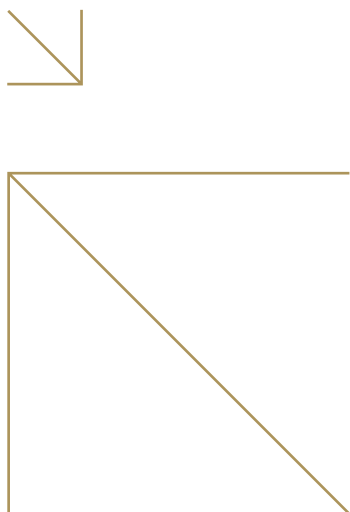
De Nederlandse overheid onderschrijft de verplichting in REACH tot uitwisseling van dierexperimentele gegevens, gericht op een forse beperking van het aantal dierproeven. De wettelijke implementatie kan echter problemen opleveren wanneer sprake is van een geschil tussen bedrijven over het delen van gegevens. Met het oog daarop heeft het Verenigd Koninkrijk een verbetervoorstel gepresenteerd, waarin sprake is van één registratie per stof in plaats van een registratieplicht per stof per bedrijf (of groep van bedrijven). De uitwerking van het aspect van de uitwisseling van dierproeven vergt nog de nodige aandacht.

Stoffen prioriteren

Zowel de Nederlandse overheid als het bedrijfsleven pleiten voor een prioriteringssysteem voor de stoffen waarvoor de registratieplicht geldt. Voor de niet als prioritair aangemerkte stoffen zou de verplichte registratie later kunnen plaatsvinden. Reeds vanaf de start van de beleidsvernieuwing heeft Nederland benadrukt dat een dergelijke prioritering noodzakelijk is voor de praktische haalbaarheid van het systeem. Nederland wenst een trapsgewijze aanpak, zonder afbreuk te doen aan de basale verplichting dat alle stoffen moeten worden geregistreerd met overlegging van gegevens in overeenstemming met de geproduceerde hoeveelheid. In de eerste fase zou voorrang moeten worden gegeven aan de in potentie zeer risicovolle stoffen. De prioritering op basis van het volume, zoals die nu in REACH is verwoord, zou daarvoor moeten worden uitgebreid met prioriteit gegeven aan stoffen die kankerverwekkend, mutageen of reproductietoxisch zijn, en/of persistent, bioaccumuleerbaar en (eco)toxisch (PBT), en/of zeer persistent en zeer bioaccumuleerbaar (vPvB). Het zijn met name deze stoffen die voor de samenleving in principe reden zijn voor zeer ernstige zorg.

De overheid heeft hiervoor een instrument ontwikkeld en voorgesteld. Nederland hecht echter niet zozeer aan de invoering van dit instrument als zodanig; iedere aanpak met een soortgelijk resultaat is welkom.

Zorgplicht

De overheid is voorstander van het opnemen van een algemene zorgplicht die inhoud geeft aan de verantwoordelijkheid van de industrie voor het verantwoord kunnen omgaan met een stof. Met het oog op de praktische uitvoerbaarheid van REACH is het wenselijk om te spreken van een algemene zorgplicht voor alle stoffen en een specifieke registratieplicht voor een nader gedefinieerde groep van stoffen. Met de algemene zorgplicht wordt van de industrie verwacht dat zij zich niet beperkt tot het voldoen aan de voorgestelde wettelijke verplichtingen, maar inhoud geeft aan het maatschappelijk verantwoord ondernemen.

De overheid is voorstander om in REACH, naast de voorgestelde verplichte informatieuitwisseling in de keten, mogelijkheden in te bouwen voor de gebruiker om de leverancier aan te spreken op zijn zorgplicht. De leverancier kan bijvoorbeeld technische bijstand verlenen of inzicht geven in niet in het veiligheidsinformatieblad (VIB) gepubliceerde gegevens. Deze ketenverantwoordelijkheid is een voorwaarde om de verantwoordelijkheid van de industrie inhoud te geven. Niet alleen de primaire producenten en importeurs van stoffen dragen de verantwoordelijkheid, maar ook de verder in de keten gelegen gebruikers van stoffen. Vooral een goede vorm van communicatie is een wezenlijk onderdeel, wat meer is dan enkel overdracht van informatie. De overheid hecht er zeer aan dat deze vorm van ketenverantwoordelijkheid in REACH wordt opgenomen, waarbij het VIB een duidelijke plaats dient te hebben. Dit behelst geen uitbreiding van de administratieve lasten, omdat het initiatief bij de gebruiker ligt, die extra mogelijkheden krijgt om de leverancier aan te spreken. Dit past in het regeringsbeleid om de verantwoordelijkheid meer bij het bedrijfsleven te leggen.

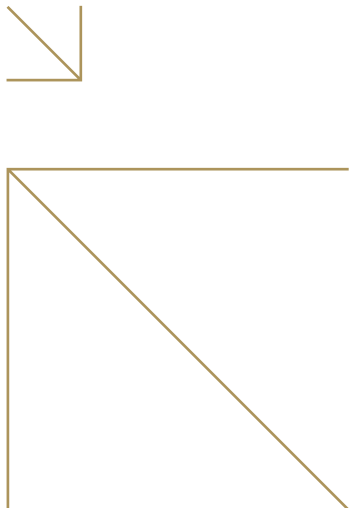
Onderzoek "Gevolgen van REACH voor het Nederlandse bedrijfsleven"

Bovenstaande toelichting op de voorgenomen Nederlandse inbreng in de EU-onderhandelingen is op hoofdlijnen. Voor een adequate inbreng op de diverse onderdelen van het REACH-voorstel is onder andere een zo volledig mogelijk beeld nodig van wat het voorstel precies betekent voor het Nederlandse bedrijfsleven. Naar de potentieel zeer grote gevolgen van REACH voor bedrijven zijn en worden reeds vele onderzoeken uitgevoerd, waaronder een tweetal van de Europese Commissie zelf. Daarnaast hebben veel lidstaten, waaronder Zweden, het

Verenigd Koninkrijk en Italië, de behoefte om inzicht te krijgen in de gevolgen voor de specifieke situatie in het eigen land. Dat geldt, gezien de omvang en de betekenis van de chemische industrie in Nederland, ook voor ons land. Begin dit jaar is daarom een studie gestart naar de gevolgen van het REACH-voorstel voor specifiek het Nederlandse bedrijfsleven. Het onderzoek zal voor de zomer van 2004 zijn afgerond. Bij de begeleiding van het onderzoek zijn de rijksoverheid, het bedrijfsleven en de milieubeweging betrokken.

Het onderzoek richt zich op de hele breedte van het Nederlandse bedrijfsleven dat met het nieuwe stoffenbeleid te maken heeft: producenten/importeurs, distributeurs en industriële gebruikers. Daarbij wordt onderscheid gemaakt tussen de verschillende doelgroepen. Verwacht wordt dat het zwaartepunt van de effecten zal liggen bij het midden- en kleinbedrijf dat bedrijfsmatig gebruik maakt van stoffen. In de eerste plaats wordt gekeken naar de kosten die de uitvoering van het REACH-voorstel met zich meebrengt, zowel direct als indirect, inclusief administratieve lasten. Daarbij wordt een vergelijking gemaakt met de kosten van het vigerende stoffenbeleid. Naast de kosten worden ook mogelijke opbrengsten, kansen en uitdagingen die het REACH-voorstel voor bedrijven biedt in ogenschouw genomen. Verder wordt onder andere gekeken naar de werkgelegenheidseffecten, de gevolgen voor de concurrentieverhoudingen, de effecten op innovatie-inspanningen en de mogelijkheden tot bescherming van bedrijfsvertrouwelijke informatie. Ook wordt aandacht besteed aan het feit dat sommige stoffen voor een beperkte groep afnemers worden geproduceerd.

De resultaten van het onderzoek worden gebruikt bij de Nederlandse inbreng in de EU-onderhandelingen over het REACH-voorstel. Inzicht in welke sectoren het meest gevoelig zijn en welke voorgestelde maatregelen de grootste sociaaleconomische gevolgen hebben, maakt het beter mogelijk om daarbij in te zetten op kosteneffectieve oplossingen, waarbij uiteraard de bescherming van mens en milieu niet uit het oog wordt verloren.

4.3 Praktische voorbereiding op uitvoering Europees stoffenbeleid

4.3.1 Nationale en decentrale regelgeving

Het EU-voorstel voor stoffenregelgeving is een Verordening die rechtstreekse werking heeft. Vanuit formeel juridisch oogpunt kan Nederland daarom voor de implementatie volstaan met enkele uitvoeringsbesluiten op grond waarvan de strafbaarstelling, de handhavingsbevoegdheden en de aanwijzing van bevoegde autoriteiten worden geregeld. De rechtstreekse werking leidt er evenwel toe dat grote delen van de huidige Wms en de daarop gebaseerde uitvoeringsbesluiten buiten werking worden gesteld zodra de Verordening in werking treedt. Voor behoud van de inzichtelijkheid en toegankelijkheid van de stoffenwetgeving zijn daarom aanvullende activiteiten gewenst.

Bovendien was reeds het voornemen uitgesproken om, in het kader van een verdere integratie binnen de milieuregelgeving, de Wms te laten opgaan in een nieuw hoofdstuk 9 (Stoffen en producten) van de Wm. Genoemde uitvoeringsregelingen die voor de uitvoering van REACH noodzakelijk zijn, zullen derhalve worden gebaseerd op de Wm. Nu de Europese Commissie haar voorstel voor EU-stoffenregelgeving heeft gepubliceerd, wordt de voorbereiding van hoofdstuk 9 Wm weer ter hand genomen. Het vormgeven van hoofdstuk 9 Stoffen en producten is ook een belangrijk voornemen in het kader van de herijking van de VROM-regelgeving. De totstandkoming van hoofdstuk 9 betekent voor de stoffenregelgeving dat een wet (de Wms) inclusief circa tachtig uitvoeringsregelingen zullen verdwijnen. Nederland zal bij deze herziening en stroomlijning van de stoffenregelgeving trachten de administratieve lasten voor het bedrijfsleven, die voortkomen uit REACH, zoveel als mogelijk is te beperken.

De consequenties van de EU-Verordening voor aanpalende wetgeving op het gebied van stoffen, zoals de Warenwet en de Arbowet, zullen in beeld worden gebracht.

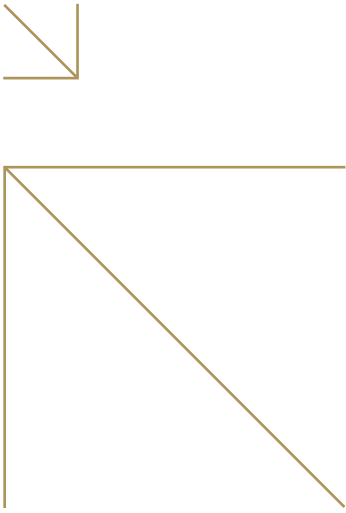
4.3.2 Flankerend beleid voor uitvoering in de praktijk

Een zorgvuldige implementatie van de aanstaande Europese stoffenverordening behelst meer dan de hiervoor genoemde wettelijke voorbereidingen die er direct uit voortvloeien. Flankerende activiteiten moeten ervoor zorgen dat het beleid in de praktijk kan werken. Dit betreft activiteiten zoals die deels al beschreven zijn in de vorige hoofdstukken: de afstemming met

verwante beleidskaders en de ondersteuning en facilitering van uitvoerende overheidsinstanties en bedrijven. Voor eenieder (overheden, bedrijven en burgers) moet duidelijk zijn wat de consequenties zijn voor hun handelen op het moment dat de Europese stoffenverordening van kracht wordt, welke taken ieder krijgt toebedeeld en hoe daar invulling aan moet worden gegeven in het licht van de eigen verantwoordelijkheid. Een goede voorlichting en communicatie, toegesneden op de diverse partijen, kan daarbij helpen.

De ondersteuning van het bedrijfsleven zal zich in het bijzonder richten op het midden- en kleinbedrijf (MKB). Zoals eerder aangegeven zal het voorziene Europese systeem een extra belasting geven voor deze bedrijven, terwijl juist bij deze groep de vereiste deskundigheid ontbreekt. Het is zaak ervoor te zorgen dat de belasting voor deze grote groep van bedrijven haalbaar blijft, zonder dat afbreuk wordt gedaan aan de doelstelling van een hoog beschermingsniveau voor mens en milieu. Hiervoor is een nationale voorbereiding noodzakelijk. Omdat het (Europese) stoffenbeleid voor deze bedrijven nog op grote afstand staat, zal een vertaalslag moeten worden gemaakt om voor hen inzichtelijk te maken wat voor activiteiten zij zullen moeten ontplooiën. MKB-Nederland gaat mede op basis van de uitkomsten van het onderzoek "Gevolgen van REACH voor het Nederlandse bedrijfsleven" en de ervaringen van de deelnemende branches in het Convenant Stoffen, bepalen hoe de uitvoering van het stoffenbeleid in het MKB in de toekomst verder kan worden verbeterd. MKB-Nederland komt hiertoe na de zomer van 2004 met een visie op het stoffenbeleid, die uiteindelijk zal resulteren in een praktische aanpak voor ondernemers in het MKB.

Voor de ondersteuning van uitvoerende overheidsinstanties kan worden gedacht aan het opstellen van handreikingen en het draaien van proefprojecten voor de uitvoeringspraktijk. Daarnaast moet verder worden gebouwd aan een adequate kennisinfrastructuur voor het delen van kennis in de keten en met het publiek. Deze kennisinfrastructuur kan mede van dienst zijn bij de evaluerende rol die lidstaten krijgen in het kader van REACH. Een aanzet voor de verbetering van de kennisinfrastructuur is gegeven met het opstellen en de invulling van het Convenant Stoffen (zie paragraaf 3.3.1). In het kader van dit convenant en bijvoorbeeld het programma VAS zullen branches actieplannen hiertoe opstellen.

De Tweede Kamer zal jaarlijks op de hoogte worden gebracht van de voortgang van de onderhandelingen in de EU over REACH, van de werkzaamheden die worden verricht in voorbereiding op de verankering van de Europese regelgeving en van de nationale uitvoeringspraktijk, waaronder de uitvoering van het Convenant Stoffen.

Bijlage 1

Inhoudelijke schets van REACH

REACH staat voor Registration, Evaluation, Authorisation and restriction of CHemicals. Het is de naam van het Commissievoorstel voor nieuwe EU-stoffenregelgeving van oktober 2003. Deze ontwerp-regelgeving moet in de plaats komen van circa tachtig bestaande richtlijnen en verordeningen, namelijk de Gevaarlijke Stoffen Richtlijn, de Bestaande Stoffen Verordening, de Verbodsrichtlijn en alle onderliggende richtlijnen en verordeningen. Het ontwerp geeft uitvoering aan de voorstellen die zijn geformuleerd in het Witboek van de Commissie van februari 2001 over de strategie voor een toekomstig beleid voor chemische stoffen. Centraal daarin staat REACH: één enkel geïntegreerd systeem voor de registratie, de evaluatie, beperkende maatregelen en de autorisatie (verlening van vergunningen) van chemische stoffen.

REACH legt de ondernemingen die chemische stoffen produceren, importeren en gebruiken de verplichting op informatie te verzamelen over de eigenschappen van een stof, de aan het gebruik verbonden risico's te beoordelen en de nodige maatregelen te nemen om de eventueel door hen geconstateerde risico's te beheeren. De hoeveelheid gevraagde informatie is afhankelijk van de hoeveelheid van de stof op de markt. In vele gevallen zullen nieuwe testgegevens moeten worden geproduceerd om aan de minimale informatieplicht te voldoen. Door de gekoppelde verplichting van gegevens verzamelen, beoordelen en zelfstandig maatregelen nemen zal de bewijslast voor het in de handel brengen van veilige chemische stoffen worden verschoven van overheidsinstanties naar de industrie. Resultaten van dierproeven moeten binnen de industrie worden gedeeld of doorgegeven om herhalingen van dierproeven te voorkomen. De registratie van informatie over de kenmerken, de gebruiksdoel-einden en het veilige gebruik van chemische stoffen zal een integrerend deel van het nieuwe systeem uitmaken.

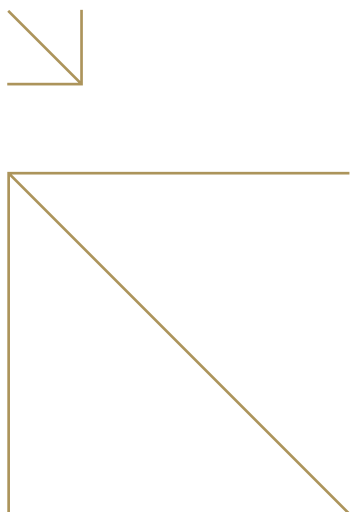
De precieze voorschriften voor **registratie** variëren naar gelang de hoeveelheid die van een stof wordt geproduceerd of op de markt gebracht, en van de waarschijnlijkheid dat mens of milieu aan de stof wordt blootgesteld. De aan de registratievoorschriften gekoppelde hoeveelheidgrenzen zijn 1000, 100, 10 en 1 ton per jaar. Stoffen beneden één ton per jaar zijn vrijgesteld van een registratieplicht. De beperkte gegevensverplichting voor stoffen in hoeveelheden kleiner dan tien ton per jaar zullen vooral voor kleine en middelgrote ondernemingen een relatief beperkte last van de regelgeving betekenen, ofschoon

deze nog steeds niet onaanzienlijk is.

Voor een nieuwe stof moet de registratie plaatsvinden voorafgaand aan het produceren of op de markt brengen. Voor de categorie van bestaande stoffen (in REACH genoemd "phase-in" stoffen) wordt een geleidelijke invoering van het systeem voorzien over een periode van elf jaar. Voor stoffen waarvan zeer grote hoeveelheden worden geproduceerd zouden de meeste gegevens moeten worden verstrekt en deze stoffen moeten het eerst worden geregistreerd. Voor stoffen die in kleinere hoeveelheden worden geproduceerd, behoeven minder gegevens te worden verstrekt en kan de registratie later plaatsvinden. De periodes zijn drie jaar vanaf implementatie voor stoffen boven 1000 ton per jaar, zes jaar voor stoffen boven 100 ton per jaar en 11 jaar voor stoffen boven 1 ton per jaar. Voor bijzondere categorieën van stoffen, zoals tussenstoffen (intermediaire stoffen: chemische stoffen die worden gebruikt om andere chemische stoffen of andere producten te vervaardigen), zullen aanzienlijk lichtere registratievoorschriften gelden. In veel gevallen, wanneer er weinig gevaar van blootstelling is, zijn tussenproducten vrijgesteld van het leveren van een verplichte set aan gegevens ten behoeve van de registratie. Polymeren zijn voorlopig vrijgesteld van de registratieplicht; het voorstel kent een evaluatiemoment om te bezien in hoeverre in de toekomst aanpassing van REACH moet plaatsvinden, zoals een uitbreiding naar polymeren.

De registratieverplichting omvat (a) vooraf omschreven set aan gegevens over eigenschappen van de stof, (b) blootstellings- en emissiegegevens bij productie en bij beoogde toepassing(en), (c) risicobeoordeling en (d) genomen of te nemen maatregelen om de risico's voor mens of milieu te beperken. Het geheel dient te worden vastgelegd in een stoffenveiligheidsrapport.

De lidstaten zijn verantwoordelijk voor de **evaluatie** van de registratiedossiers (compliance check), waarbij ze toezicht uitoefenen op de toepassing van REACH binnen hun grondgebied. Vervolgens hebben de lidstaten de bevoegdheid voor de evaluatie van toepassingen van stoffen (substance evaluation). Zij hebben daarbij de mogelijkheid om ook beperkingen op het gebruik van stoffen voor te stellen - op basis van een gestructureerde risicobeoordeling - wanneer zij van oordeel zijn dat een wetgevend optreden van de EU noodzakelijk is, hoewel het definitieve besluit over dergelijke beperkingen door de Commissie wordt genomen.

Strengere controles zullen worden ingevoerd voor de meest zorgwekkende chemische stoffen, waarvoor een **autorisatie** wordt geïntroduceerd. Zo moeten bepaalde soorten stoffen met voorrang worden geregistreerd, zoals stoffen die carcinogeen, mutageen of vergiftig voor de voortplanting zijn (CMR stoffen), persistente, bioaccumulerende en toxische stoffen (PBT stoffen) en zeer persistente en sterk bioaccumulerende stoffen (vPvB stoffen). Voor deze stoffen zal een vergunningprocedure worden ingevoerd. In sommige gevallen zouden ook andere stoffen, bijvoorbeeld hormoonontregelaars, per geval in het vergunningstelsel kunnen worden opgenomen, wanneer wordt aangetoond dat zij tot even grote bezorgdheid aanleiding geven. Voor elk gebruik van stoffen die onder de vergunningplicht vallen zal een vergunning voor een specifiek gebruik moeten worden verleend. De besluiten zullen worden genomen op basis van een risicobeoordeling en rekening houdend met andere sociaal-economische factoren. Vergunningen worden op communautair niveau vastgesteld.

Er wordt voor het beheer van REACH een nieuw Agentschap voor chemische stoffen voorgesteld, dat voor de efficiënte werking van het nieuwe systeem zal moeten zorgen. Dit omvat het verlenen van advies aan de Commissie, begeleiding en ondersteuning van de lidstaten en de ondernemingen, inclusief het midden- en kleinbedrijf. Niet-vertrouwelijke gegevens die door REACH worden geproduceerd, zullen via een voor het publiek toegankelijke en door het Agentschap beheerde databank ter beschikking van downstream-gebruikers van chemische stoffen en van het algemene publiek worden gesteld. Vertrouwelijk geclaimde gegevens worden niet vrijgegeven. Bepaalde categorieën van gegevens zijn echter expliciet onder de geheimhoudingsplicht geplaatst, zodat noch het Agentschap, noch de Commissie, noch de lidstaten de vrijheid hebben deze gegevens geheel of gedeeltelijk vrij te geven.

Bijlage 2

Samenvatting resultaten en ervaringen SOMS-proeftuinen

Proeftuin Papier- en kartonindustrie

Op initiatief van de Vereniging Nederlandse Papier- en Kartonindustrie (VNP) hebben acht bedrijven een inventarisatie gemaakt van de chemicaliën die zij gebruiken bij de afwerking van papier. Centraal stonden de vragen wat over deze stoffen bekend is, welke stoffen van belang zijn voor de branche en hoe de informatievoorziening over deze stoffen het beste geregeld kan worden. De proeftuindeelnemers inventariseerden 265 chemische producten die bij de afwerking worden gebruikt.

Vervolgens werd in kaart gebracht welke informatie voorhanden was en hoe de informatie het beste beschikbaar gemaakt zou moeten worden.

Een eerste conclusie was dat de bij de producten geleverde Veiligheidsinformatiebladen (VIB's) niet volledig zijn. Ook toen navraag werd gedaan bij de producenten en beschikbare informatiebestanden werden gescreend, was er geen volledige helderheid. Onvoldoende bleken met name de gegevens over milieurisico's van de betreffende stoffen. Over de gezondheidsgevaaren bleek daarentegen wel voldoende bekend te zijn.

Al met al heeft de zoektocht geleid tot meer kennis over de risico's van de gebruikte hulpstoffen. Er is inzicht verkregen in de kwaliteit van de beschikbare informatiebestanden voor stoffen en er is geconstateerd dat verbetering gewenst is. Voor de toekomst heeft men zich als doel gesteld om afspraken te maken hoe de stoffeninformatie die voor de branche belangrijk is het beste kan worden vastgelegd en uitgewisseld. De papierindustrie heeft door het onderzoek bovendien een beter zicht gekregen welke stoffen echt belangrijk zijn en wat daarvan vervolgens de belangrijkste leveranciers en producenten zijn. Men wil gezamenlijk als branche met deze leveranciers in gesprek gaan, om de lacunes in de gegevens te dichten.

De resultaten van de proeftuin zijn besproken met de mensen die op de afzonderlijke bedrijven verantwoordelijk zijn voor het arbeidsomstandighedenbeleid en milieubeleid. Zij hebben zich de taak gesteld, conform de SOMS-principes, om de informatie over de stoffen te vertalen naar maatregelen die een verantwoord gebruik regelen.

Proeftuin Optimalisering chemicaliënbeheersysteem

De Nederlandse Aardolie Maatschappij (NAM) heeft een onderzoek gedaan naar de inrichting en het gebruik van het chemicaliënbeheerssysteem in acht grote bedrijven. In deze systemen wordt vastgelegd welke chemische stoffen in het productieproces worden gebruikt, wat de eigenschappen van elk van deze

stoffen is, de te gebruiken hoeveelheden, de geëigende toepassingen e.d. Deze systemen zijn belangrijk om risico's te beheersen en ervoor te zorgen dat adequate informatie over omgang met de betreffende stoffen bij de juiste personen terecht komt.

In de proeftuin werden de systemen van de acht bedrijven onderling vergeleken en werden de sterke punten van de verschillende systemen in kaart gebracht. Bij de start van het onderzoek bleek ook hier dat de beschikbare informatie over relevante stoffen onvolledig is. Als er informatie beschikbaar is, is niet altijd duidelijk hoe valide (wetenschappelijk verantwoord) deze is. Het is een condition sine qua non voor een goed chemicaliënbeheerssysteem dat de informatie volledig en valide is.

De meest in het oog springende aanbeveling uit deze proeftuin is dat een beheerssysteem zo moet worden ingericht dat risico-gerichte Werkplekinstructiekaarten (WIK's) er direct uit kunnen worden afgeleid. Dit vereist dat gevaarseigenschappen van stoffen gekoppeld worden en kunnen worden aan verschillende vormen van gebruik en blootstelling in het bedrijf. Aan de hand van deze inzichten kunnen vervolgens specifieke beschermingsmaatregelen genomen worden. Andere aanbevelingen voor beheerssystemen zijn:

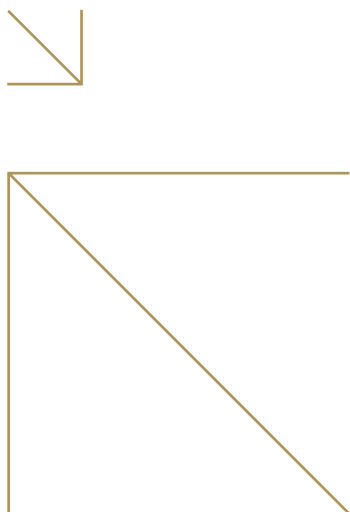
- formuleer kwaliteitscriteria voor het toelaten van informatie over stoffen in het systeem;
- zorg dat informatie automatisch wordt ververst;
- koppel het beheerssysteem aan andere zorgsystemen en aan vergunningen.

In de proeftuin heeft men ook gekeken naar de wijze waarop het beheerssysteem wordt gebruikt. Over het algemeen is het systeem intensief in gebruik, maar verbetering is denkbaar, zeker in de fase waarin nagedacht wordt over de vraag of er überhaupt met een stof moet worden (verder) gewerkt en ook in de laatste fase, die van de afvoer van gebruikte stoffen.

Tenslotte is kritisch gekeken naar de kosten die de inrichting van een adequaat systeem voor een bedrijf met zich meebrengt. Het onderzoek is op CD-ROM beschikbaar en levert nuttig modelmateriaal voor bedrijven die een beheerssysteem willen inrichten of verbeteren.

Proeftuin Bedrijfskleding

In de proeftuin bedrijfstextiel heeft men zich gericht op de hulpstoffen in het productieproces van één soort bedrijfstextiel, namelijk stof voor overalls. Voor zeven geselecteerde chemische stoffen heeft men de benodigde informatie verzameld. Op basis hiervan zijn de stoffen via de quick scan in zorgcatego-

rieën ingedeeld. Aansluitend is in kaart gebracht wat er met de gebruikte stoffen gebeurt tijdens de levenscyclus van het textielproduct. Deze proeftuin richtte zich, met andere woorden, op een combinatie van beleidselementen van SOMS.

Door deze integrale probleembenadering konden producenten van hulpstoffen, de textielproducent en een grote afnemer (een verhuurbedrijf van bedrijfskleding) gezamenlijk nagaan waar in de keten sprake is van ongewenste milieu- en gezondheidseffecten van stoffen. Men kon ook samen overleggen over de beste wijze om ongewenste effecten te verminderen en dit leidde voor het onderzochte productieproces direct al tot concrete verbetervoorstellen. Ook is uitgebreid onderzoek gedaan naar blootstelling van werknemers aan de gebruikte hulpstoffen. Personeelsleden werden in het productieproces gevolgd en blootstellingen werden gemeten. Zo werd duidelijk waar aanvullende maatregelen nodig waren.

Een belangrijke uitkomst van de proeftuin is het ontwikkelde risicomodel, dat op de textielindustrie is toegesneden en dat gebruikt kan worden om risico's te inventariseren en te beperken. Hiermee heeft de branche een instrument in handen om het nieuwe stoffenbeleid direct ook praktisch vorm te geven. De initiator van de proeftuin, de Vereniging Textielindustrie Nederland (VTN), informeert de leden over de resultaten en wil een tweede proefproject starten binnen de deelsector meubelstoffen.

Proeftuin Smeermiddelen

Smeermiddelen voor bewegende onderdelen in een mechaniek worden in de industrie en door de consument op grote schaal gebruikt. Een deel van de smeermiddelen komt uiteindelijk in het milieu terecht. Al langer is de smeermiddelbranche bezig om na te gaan hoe de nadelige effecten hiervan voorkomen kunnen worden.

In deze proeftuin werkten grondstofproducenten, smeermiddelproducenten, professionele gebruikers, apparatenbouwers en de milieubeweging samen. Het doel was om toxiciteitsgegevens van de componenten van smeermiddelen te verzamelen en de zorgcategorie voor deze stoffen vast te stellen. Daarnaast wilden de deelnemers aan de proeftuin de informatiestroom in de smeermiddelketen bevorderen.

Tijdens het verzamelen van informatie stuitte men op een aantal met elkaar samenhangende problemen. Smeermiddelen bestaan uit meer componenten en het blijkt niet eenvoudig de samenstelling van elke component te bepalen. Daarbij stuitte

men op weerstand bij sommige leveranciers die ofwel de informatie niet beschikbaar hadden ofwel deze niet wilden geven uit angst de eigen marktpositie te schaden. Een argument van de leveranciers is dat het hen teveel (moeite) kost om alleen voor Nederlandse afnemers extra informatie te verzamelen - waaruit blijkt dat er geen 'nationale' ketens zijn. Een argument temeer voor de opvatting dat vernieuwing van het stoffenbeleid in internationaal verband gezien moet worden. Door de lacunes in de stoffengegevens is uiteindelijk afgezien van toepassing van de quick scan.

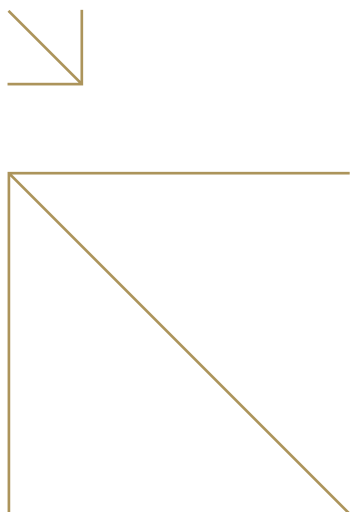
Ondanks deze beperking hebben de deelnemers ideeën ontwikkeld over de manier waarop men elkaar in de keten kan informeren. Het lijkt met name zinvol om naast de zorgcategorie ook te vermelden wat de specifieke gevaarseigenschappen zijn, omdat hiermee gerichte risicobeheersing kan plaats vinden. Leveranciers en afnemers communiceren nu al intensief over de technische eigenschappen van smeermiddelen; zij kunnen dit uitbreiden naar communicatie over milieurisico's. Bestaande praktijken van 'responsible care' en 'product stewardship' geven hiertoe een aanzet.

De smeermiddelproducenten lijken bereid om te luisteren naar wensen van klanten ten aanzien van milieuvriendelijke componenten, maar in deze branche is het gebruik dat de afnemer en de consument de aanbieder volgen en dus niet gewend zijn hun wensen kenbaar maken. Uitwisseling in de proeftuin tussen de verschillende spelers in deze keten creëerde de ruimte om deze wensen, met name de informatiebehoefte, wel naar voren te brengen.

De proeftuin werd afgesloten met een reeks van aanbevelingen voor bedrijven in de keten en voor de verdere ontwikkeling van de beleid(sinstrumenten).

Proeftuin Consumentenproducten en chemie

Doel van deze proeftuin van de Nederlandse Vereniging van Zeepfabrikanten (NVZ) was het inrichten van een website waar consumenten informatie kunnen krijgen over milieu- en gezondheidsaspecten van was- en reinigingsmiddelen. Over deze producten is al veel informatie beschikbaar, omdat grondstofproducenten en producenten van was- en reinigingsmiddelen zich op Europees niveau uitgebreid over de gezondheids- en milieurisico's hebben gebogen in het HERA-project. Analyses van gebruikte stoffen zijn bijvoorbeeld op een website toegankelijk. De NVZ zag de vertaling van deze informatie naar de consument en de ambachtelijke gebruiker (de niet-professionele

schoonmaker die in de werksituatie schoonmaakmiddelen gebruikt) als een belangrijke volgende stap.

Als einduitkomst van deze proeftuin zag een nieuwe, overzichtelijke website het levenslicht, waar de consument voor elk type wasmiddel of reinigingsmiddel toegankelijke informatie kan vinden. Zo kan men tips vinden over toepassing van een middel, informatie over gezondheid (bijv. over allergie en schoonmaakproducten) en over raamrecepturen; dit laatste zijn overzichten van de ingrediënten per type product. De site geeft de mogelijkheid om door te klikken naar de HERA-website, waar men de analyses van specifieke stoffen kan lezen. De website is gebaseerd op consumentenonderzoek en op de analyse van de vragen die het meest aan producenten van was- en reinigingsmiddelen worden gesteld, maar is niet ingericht op productvergelijking; daarvoor wordt verwezen naar de website van de Consumentenbond.

Op dit moment is de website nog niet helemaal ingevuld. Aanvulling en het actueel houden blijven een taak van het bedrijfsleven. Overigens heeft de NVZ al rekening gehouden met de toekomst; de website is breed van opzet, wat terugkomt in de titel www.isditproductveilig.nl. In de toekomst kunnen ook andere branches van op chemie gebaseerde consumentenproducten deze website gebruiken.

Proeftuin Bouwgrondstoffen

Steeds meer bouwmaterialen bevatten secundaire bouwgrondstoffen: dit zijn materialen die door recycling van oude bouwmaterialen zijn verkregen of die overblijven uit industriële processen, zoals bijvoorbeeld vlieg-as. Sommige van deze secundaire grondstoffen zullen tijdens het bouwen en daarna vrijkomen en vormen een risico voor het milieu en de gezondheid. De Stichting Arbouw wilde met de sector van de burgerlijke en utiliteitsbouw afspraken maken over het gebruik van deze moderne bouwgrondstoffen, met specifiek de arbeidsomstandigheden voor ogen. Aan deze proeftuin namen vooral de koepelorganisaties deel: koepels van bouwbedrijven, sloopbedrijven, recycling bedrijven en producenten van bouwmaterialen. Daarnaast waren ook de vakorganisaties vertegenwoordigd. Bij de start bleek dat de deelnemers een bredere definitie wilden: men wilde naar bouwgrondstoffen in zijn algemeenheid kijken en niet alleen naar secundaire bouwstoffen, omdat dit stigmatiserend zou kunnen werken. Het bleek ook dat veel producenten van bouwmaterialen niet vertrouwd zijn met de stoffenproblematiek en SOMS; men vreesde voor een 'chemica-

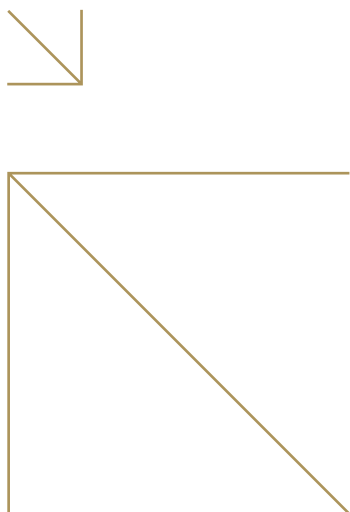
lisering' van de sector. Daarom is in deze proeftuin lang gesproken over de wijze waarop men SOMS en de bijbehorende principes moet invullen voor deze branche. Een beter begrip voor het stoffenbeleid ontstond uiteindelijk door een concreet voorbeeld (poederkoolvlieg-as) te nemen en dit uit te werken. Hierbij werd informatie over de componenten verzameld, de quick scan toegepast en werden risico's en beheersmaatregelen geïnventariseerd. Toen de werking helder werd, ontstond ook draagvlak voor de toepassing van het stoffenbeleid in deze sector.

Op basis van het voorbeeld is een model ontwikkeld voor beoordeling van alle bouwgrondstoffen. Met dit model kunnen risico's voor de arbeidsomstandigheden worden bepaald. In de proeftuin is het niet gekomen tot afspraken over de toepassing van bepaalde bouwgrondstoffen, maar de deelnemers willen wel meer ervaring opdoen met het model. Men heeft afgesproken om na de proeftuin opnieuw bij elkaar te komen.

Proeftuin Informatiemanagement chemicaliën Philips

Deze proeftuin geeft inzicht in de manier waarop in een groot concern het informatiemanagement geregeld kan worden. De proeftuin werd aangevraagd door twee onderdelen van Philips Electronics NV; deze houden zich bezig met milieuzaken en de aankoop en het beheer van chemische stoffen. Doel was het verder ontwikkelen van het bestaande beheerssysteem voor stoffen. Daarnaast was men nieuwsgierig naar de mogelijkheid om het stoffenbeleid in de kwaliteitssystemen en het duurzaamheidsbeleid van Philips in te bedden.

Als resultaat van de proeftuin is aan het bestaande informatiesysteem een aantal nieuwe modules toegevoegd; andere zijn aangepast. Daardoor is men nog beter in staat om bij te houden welke stoffen in het concern in omloop zijn en wat de eigenschappen van deze stoffen zijn. Met het systeem kunnen stoffen in zorgcategorïeën worden ingedeeld en kan men voor elke stof instructies voor gebruik op de werkvloer en voor transport en opslag uitdraaien. Nog belangrijker is dat men vanuit de fabrieken goed gebruik maakt van het systeem en zelf informatie over het gebruik van stoffen terugkoppelt. Dit vraagt een goede, centrale regie. Ter illustratie: in het kader van het duurzaamheidsbeleid zijn procedures ontwikkeld voor het omgaan met (gevaarlijke) stoffen. Duidelijk is daarin de taakverdeling tussen centrale afdelingen en de productie-eenheden. De afspraken zijn niet vrijblijvend, maar worden door het hogere management ondersteund en via audits gecontroleerd.

Overigens bleek dat veel stoffendata niet meer actueel waren, of ontoereikend. De initiatoren van de proeftuin hebben bij wijze van proef een aantal leveranciers aangeschreven met het verzoek om meer informatie. De reactie hierop viel erg tegen: maar een klein gedeelte leverde de gevraagde aanvullende informatie. Duidelijk is dat het uitzoeken van alle stoffengegevens voor Philips zelf een ondoenlijke taak is. Men verwacht hier een rol van de leveranciers. De bedoeling is om in de toekomst bij de inkoop afspraken te maken over de levering van stoffeninformatie. In dit kader wil Philips wel een geheimhoudingsovereenkomst met leveranciers aangaan.

Het ontwikkelde beleid met de systemen en procedures is nu in Nederland ontwikkeld maar zal uiteindelijk voor het hele concern gaan gelden. Het beleid zal eveneens van toepassing zijn op de erkende toeleveranciers (key suppliers) van Philips.

Proeftuin Defensie

De inkooporganisatie van de Koninklijke Landmacht (KL) moet bij aankoop van brandstoffen en onderhoudschemicaliën niet alleen rekening houden met technische normen, maar ook met eisen op het gebied van milieu en arbeidsomstandigheden. Via deze proeftuin wilde de KL een meetlat ontwikkelen om arbo- en milieuverantwoord te kunnen inkopen. Daarnaast wilde men een systeem ontwikkelen om de gebruikers beter te informeren over gevaren en risico's in de praktijk.

Dat de arbo- en milieuzorg gekoppeld werd aan de inkoop is begrijpelijk: de inkooporganisatie van de KL is verantwoordelijk voor het verzamelen van kennis over de ingekochte producten en de verspreiding van die kennis naar de gebruikers. In de proeftuin zijn deze voornemens uitgevoerd. Ingekochte stoffen worden nu met behulp van de ontwikkelde meetlat in zorgklassen ingedeeld. Een probleem is ook hier nog de kwaliteit van de informatie. Om dit te ondervangen heeft de KL geïnvesteerd in een stoffendatabase.

Met de zo vergaarde stoffeninformatie in de hand en na inventarisatie van de wijze van toepassing van een stof op de werkvloer, kunnen gebruikers nu op een gerichte manier worden geïnformeerd over risico's en risicobeheersing. De Arbodienst van de KL heeft het plan opgevat om de meetlat te integreren in de methode voor het maken van een RI&E (Risico-inventarisatie en evaluatie). In de proeftuin is de nodige aandacht besteed aan verbetering van de communicatie tussen de bij de proeftuin betrokken partijen: de inkooporganisatie, de arbodienst en arbo-coördinatoren en tenslotte de leiding van de verschillende land-

machtonderdelen. Inmiddels wordt duidelijk dat de inkooporganisaties van de Koninklijke Landmacht en de Koninklijke Luchtmacht samengevoegd zullen worden; de in de proeftuin ontwikkelde systematiek zal dan voor beide krijgsmachtonderdelen worden gebruikt.

Proeftuin Rubberindustrie

Namens de rubberindustrie heeft de Nederlandse Vereniging van Rubber- en Kunststoffabrikanten (NVR) een proeftuin gestart met als doel om een online kennissysteem voor gevaarlijke stoffen voor de branche te ontwikkelen. Het systeem moet helpen om risico's voor werknemers die met stoffen omgaan, te verminderen. In de proeftuin is aan dit systeem gewerkt. Hierbij worden stoffengegevens gekoppeld aan gegevens over de inrichting van de verschillende productieprocessen. Zo kunnen gebruikers via een overzichtelijke website nagaan wat in hun situatie eventuele risico's zijn en hoe deze te beheersen zijn. Het systeem is gebouwd op bestaande informatiebronnen die aan elkaar zijn gekoppeld; daarnaast is nieuwe informatie toegevoegd. De SOMS-criteria zijn ingebouwd, zodat stoffen vanzelf in zorgcategorieën worden ingedeeld. Hoewel niet alle informatie over stoffen beschikbaar is, geeft het kennissysteem nu al goede indicaties. De rubberindustrie bestaat voor een deel uit MKB-bedrijven; door samenwerking in brancheverband kan nu elk van deze bedrijven over dit kennissysteem beschikken. Het systeem is ook toepasbaar voor andere, enigszins vergelijkbare sectoren.

Bijlage 3

Lijst met prioritaire stoffen

Lijst met prioritaire stoffen: stoffen die reden zijn voor zeer ernstige zorg

De onderstaande 212 stoffen zijn de prioritaire stoffen, die vanuit de rijksoverheid met voorrang moeten worden behandeld (zie ook paragraaf 3.2.2). In het kader van de uitvoering van het stoffenbeleid zijn deze stoffen voor diverse beleidsterreinen relevant.

In de eerste plaats betreft het de lijst van 50 prioritaire stoffen die met het verschijnen van het eerste Nationaal Milieubeleidsplan (NMP) in 1988, in het kader van het thema Verspreiding, is opgesteld. De stoffen op deze lijst brengen een meer dan verwaarloosbaar risico voor mens en milieu met zich mee. In de notitie "Emissiereductiedoelstellingen prioritaire stoffen", die in het kader van NMP4 in juni 2001 aan de Tweede Kamer is aangeboden, is vastgesteld dat voor het merendeel van deze stoffen de emissies zodanig zijn gereduceerd dat ze geen of een beperkt milieuprobleem veroorzaken. Het gaat om de volgende stoffen:

1. olie en koolwaterstof
2. acroleïne
3. acrylonitril
4. ammoniak
5. arseen
6. asbest
7. benzeen
8. cadmium
9. chlooranilinen
10. chloorbenzenen (1,4-dichloorbenzeen)
11. chloorfenolen
12. CFK's
13. chroom
14. 1,2-dichloorethaan
15. dichloormethaan
16. dioxinen
17. etheen
18. fenolen
19. fluoriden
20. fosfaten
21. ftalaten
22. hexachloorcyclohexaan
23. koolmonoxide
24. koper

25. kwik
26. lood
27. methanal (formaldehyde)
28. methylbenzeen (tolueen)
29. methylbromide
30. methyloxiraan (propyleenoxide)
31. nikkel
32. nitraat
33. oxiraan (ethyleenoxide)
34. ozon
35. PAK (benzo(a)pyreen, fluoranteen)
36. PCB & PCT
37. radon
38. stikstofdioxide
39. fijn stof
40. grof stof
41. styreen
42. tetrachlooretheen (PER)
43. tetrachloormethaan
44. 1,1,1-trichloorethaan
45. trichlooretheen
46. trichloormethaan
47. vinylchloride
48. zink
49. zwaveldioxide
50. zwavelwaterstof

Aanvullend op bovenstaande stoffen is begin 2004 een lijst opgesteld met stoffen die op basis van hun stofeigenschappen reden zijn voor "zeer ernstige zorg" en die vanuit beleidsmatige overwegingen prioritair zijn. Deze nieuwe prioritaire stoffenlijst, die in maart van dit jaar aan de Tweede Kamer is aangeboden, bevat 162 stoffen. Elk van deze stoffen komt voor op tenminste één van de lijsten van de volgende internationale organisaties: OSPAR, UNEP, UNECE, EC (Richtlijn 67/548/EEG Annex 1) en de Richtlijn 2000/60/EG (Kaderrichtlijn water)¹. Een aantal van deze stoffen is al gemeld aan de Tweede Kamer in de 2de Voortgangrapportage uitvoering SOMS. Het betreft de volgende stoffen:

¹ In de stoffenlijst die bij brief van 2 maart 2004 aan de Tweede Kamer is aangeboden staan de stofnamen zoals ze zijn opgenomen in genoemde internationale lijsten. In deze bijlage zijn voor de herkenbaarheid de meest actuele en gangbare namen gebruikt, wat betekent dat de naamgeving op enkele punten anders is dan in eerder genoemde lijst. Het betreft echter dezelfde stoffen met dezelfde CAS-nummers.

nr	CAS-nummer	chemische naam	nr	CAS-nummer	chemische naam
51.	100-44-7	chloormethylbenzeen	94.	1582-09-8	trifluraline
52.	100-63-0	fenylhydrazine	95.	1589-47-5	2-methoxypropanol
53.	101-20-2	triclocarban	96.	16812-54-7	nikkelsulfide
54.	10124-43-3	kobaltsulfaat	97.	1825-21-4	pentachlooranisol
55.	10190-55-3	loodmolybdaat	98.	1836-75-5	nitrofen
56.	106-89-8	chloormethyloxiraan	99.	18540-29-9	chrom (VI)-verbindingen
57.	106-93-4	1,2-dibroomethaan	100.	189-55-9	dibenzo[a,i]pyreen (PAK)
58.	106-99-0	1,3-butadieen	101.	189-64-0	dibenzo[a,h]pyreen (PAK)
59.	107-20-0	chlooraceetaldehyde	102.	1912-24-9	atrazine
60.	107-22-2	ethaandial	103.	191-24-2	benzo[g,h,i]peryleen (PAK)
61.	108-70-3	1,3,5-trichloorbenzeen	104.	191-30-0	dibenzo[a,l]pyreen (PAK)
62.	109-86-4	2-methoxyethanol	105.	192-65-4	dibenzo[a,e]pyreen (PAK)
63.	110-49-6	2-methoxyethylacetaat	106.	192-97-2	benzo[e]pyreen (PAK)
64.	110-80-5	2-ethoxyethanol	107.	193-39-5	indeno[1,2,3-cd]pyreen (PAK)
65.	111-15-9	2-ethoxyethylacetaat	108.	194-59-2	7H-dibenzo[c,g]carbazool (PAK)
66.	115-32-2	dicofol	109.	205-82-3	benzo[j]fluorantheen (PAK)
67.	118-74-1	hexachloorbenzeen	110.	205-99-2	benzo[b]fluorantheen (PAK)
68.	120-82-1	1,2,4-trichloorbenzeen	111.	206-44-0	fluorantheen (PAK)
69.	121-14-2	2,4-dinitrotoluene	112.	207-08-9	benzo[k]fluorantheen (PAK)
70.	122-14-5	fenitrothion	113.	2104-64-5	ethyl-p-nitrofenylthiobenzeen-fosfenaat (EPN)
71.	123-31-9	hydrochinon	114.	218-01-9	chryseen (PAK)
72.	123-73-9	2-butanal	115.	2227-13-6	tetrasul
73.	127-19-5	N,N-dimethylacetamide	116.	224-42-0	dibenz[a,j]acridine (PAK)
74.	1303-28-2	arseenpentoxide	117.	226-36-8	dibenz[a,h]acridine (PAK)
75.	1304-56-9	berylliumoxide	118.	22832-87-7	miconazolnitraat
76.	1306-23-6	cadmiumsulfide	119.	2314-97-8	trifluorjoodmethaan
77.	1313-99-1	nikkeloxide	120.	23593-75-1	clotrimazol
78.	1314-06-3	dinikkeltrioxide	121.	28680-45-7	heptachloornorborneen
79.	1314-62-1	vanadiumpentoxide	122.	294-62-2	cyclododecaan
80.	1321-64-8	pentachloornaftaleen	123.	301-04-2	looddiacetaat
81.	1321-65-9	trichloornaftaleen	124.	302-01-2	hydrazine
82.	1327-53-3	arseentrioxide	125.	309-00-2	aldrin
83.	1333-82-0	chromoxide	126.	32241-08-0	heptachloornaftaleen
84.	133-49-3	pentachloorbenzeenthiool	127.	32534-81-9	pentabroombifenyylether
85.	1335-32-6	loodacetaat	128.	330-54-1	diuron
86.	1335-87-1	hexachloornaftaleen	129.	335-57-9	hexadecafluorheptaan
87.	1335-88-2	tetrachloornaftaleen	130.	3424-82-6	DDE, 2,4'-isomeer
88.	1336-36-3	PCB's	131.	355-43-1	5,6,6-tridecafluoro-6-iodo-1,1,1,2,2,3,3,4,4,5-hexaan
89.	13463-39-3	tetracarbonylnikkel	132.	36065-30-2	1,3,5-tribroom-2-(2,3-dibroom-2-methylpropoxy)benzeen
90.	140-66-9	para-tert-octylfenol	133.	37240-96-3	loodrhodiumoxide
91.	143-50-0	chloordecon			
92.	14977-61-8	chromylchloride			
93.	151-56-4	aziridine			

nr	CAS-nummer	chemische naam	nr	CAS-nummer	chemische naam
134.	41083-11-8	azocyclotin	174.	75-12-7	formamide
135.	465-73-6	isodrin	175.	75-15-0	koolstofdisulfide
136.	470-90-6	chloorfenvinfos	176.	75-21-8	oxiraan (ethyleenoxide)
137.	4904-61-4	1,5,9-cyclododecatrieen	177.	76-01-7	pentachloorethaan
138.	50-28-2	beta-estradiol	178.	76-44-8	heptachloor
139.	50-29-3	DDT, 4,4'-isomeer	179.	7646-79-9	kobaltchloride
140.	50-32-8	benzo[a]pyreen (PAK)	180.	76-87-9	fentinhydroxide
141.	50-63-5	chloroquinebisfosfaat	181.	7738-94-5	chroomzuur
142.	51000-52-3	neodecaanzuur, ethenyl ester	182.	77-47-4	hexachloorcyclopentadien
143.	512-04-9	spirost-5-en-3-ol, (3beta,25R)-	183.	7758-01-2	kaliumbromaat
144.	51630-58-1	fenvaleraat	184.	77-78-1	dimethylsulfaat
145.	53-16-7	estron	185.	7778-39-4	arseenzuur en -zouten
146.	53-19-0	DDD, 2,4'-isomeer	186.	7778-44-1	calciumarsenaat
147.	534-52-1	2-methyl-4,6-dinitrofenol	187.	7778-50-9	kaliumdichromaat
148.	53-70-3	dibenzo[a,h]anthraceen (PAK)	188.	7784-40-9	loodarsenaat
149.	55525-54-7	3,3'-(ureyleendimethyleen)bis (3,5,5-trimethylcyclohexyl) diisocyaan	189.	7790-79-6	cadmiumfluoride
150.	56-53-1	diethylstilboestrol (DES)	190.	789-02-6	DDT, 2,4'-isomeer
151.	56-55-3	benzo[a]anthraceen (PAK)	191.	79-16-3	N-methylacetamide
152.	57-63-6	ethinylestradiol	192.	793-24-8	4-(dimethylbutylamino) difenylamine
153.	593-60-2	vinylbromide	193.	79-34-5	1,1,2,2-tetrachloro-ethaan
154.	59447-55-1	2-propeenzuur, (pentabroom- fenyl)methylester	194.	79-46-9	2-nitropropan
155.	602-01-7	2,3-dinitrotolueen	195.	8001-35-2	toxafeen
156.	603-35-0	trifenylfosfine	196.	823-40-5	2,6-tolueendiamine
157.	606-20-2	2,6-dinitrotolueen	197.	85-01-8	fenanthreen (PAK)
158.	608-73-1	hexachloorcyclohexaan	198.	85-22-3	pentabroommethylbenzeen
159.	608-93-5	pentachloorbenzeen	199.	85535-84-8	C10-13-chlooralkanen
160.	618-85-9	3,5-dinitrotolueen	200.	87-68-3	hexachloorbutadien
161.	619-15-8	2,5-dinitrotolueen	201.	87-86-5	pentachloorfenol
162.	62-53-3	aniline	202.	900-95-8	trifenyltinacetaat
163.	625-45-6	methoxyazijnzuur	203.	91-08-7	2,6-tolueendiisocyaan
164.	64-67-5	diethylsulfaat	204.	91-59-8	2-naftaleenamine
165.	68-12-2	N,N-dimethylformamide	205.	91-94-1	3,3'-dichloorbenzidine
166.	69029-86-3	telluriumslakken	206.	95-53-4	2-methylbenzeenamine
167.	70124-77-5	flucythrinaat	207.	96-45-7	ethyleenthioureum (ETU)
168.	72-54-8	DDD, 4,4'-isomeer	208.	98-07-7	trichloormethylbenzeen
169.	72-55-9	DDE, 4,4'-isomeer	209.	98-95-3	nitrobenzeen
170.	732-26-3	decylfenol	210.		PCDF's
171.	7440-41-7	beryllium en -verbindingen	211.		PCDD's
172.	74-83-9	broommethaan	212.		PCB's
173.	7486-35-3	tributyltinverbindingen			

Dit is een publicatie van: **Ministerie van VROM**
→ Rijnstraat 8 → 2515 XP Den Haag → www.vrom.nl

Ministerie van VROM →

staat voor ruimte, wonen, milieu en rijksgebouwen. Beleid maken, uitvoeren en handhaven.

Nederland is klein. Denk groot.

